

LAISVĖ

ŠIAME NUMERYJE:

- LAISVŪJŲ DOVANA KENČIANČIAI LIETUVAI
Dr. Zigmas Brinkis
- VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI ANO METO TARPTAUTINIŲ
SANTYKIŲ FONE
Dr. Zenonas Ivinskis
- BENDRUOMENĖS KLAUSIMĄ RYŠKINANT
Juozas Kojelis
- VEIKSNIAI IR KITŲ DARBAI
Dr. Petras Pamataitis
- KOVOJANTIEMS NEPAVARGTI
Pašnekesys su kunigu Jonu C. Jutkevičiumi
- MUMS REIKALINGAS APSIVALYMAS
Dr. Jonas Balys
- VIENYBĖS MIRAŽAS
Vilius Bražėnas
- RAŠYKIME PATYS LIETUVOS ISTORIJĄ
Dr. Pranas V. Raulinaitis
- AŠ IR LIETUVA, AR LIETUVA IR MĖS?
Dr. Jonas Vainius
- FONDAI IR FONDELIAI
Dr. Kazys Ambrozaitis
- LAISVOJO PASAULIO MISKONCEPCIJOS
APIE SOVIETŲ SĄJUNGĄ
Dr. Adolfas Damušis
- AUGANTI SOVIETŲ PROBLEMA —
NERUSIŠKAS TAUTISKUMAS
Dr. Vytautas Vardys
- EUROPA ANT KETURIŲ VULKANŲ IR JŲ
IŠSIVERŽIMAS LIETUVOJE
Dr. Antanas Ramūnas

Malonėk dar šiandien atnaujinti "Į LAISVĘ" žurnalo prenumeratą 1968 metams!

- Naudok tam tikslui kartu siunčiamą voką!

"Į LAISVĘ" ŽURNALO MECENATAI, GARBĖS PRENUMERATORIAI IR RĖMĖJAI

"Į LAISVĘ" žurnalo mecenatai

Asmenys, parėmę žurnalo leidimą \$50.00 ar didesne auka, laikomi mecenatai. "Į Laisvę" žurnalo mecenatai 1968 metais yra: JAV-bių ir Kanados LFB centro valdyba (\$300.00); JAV-bių ir Kanados LFB centro valdyba ir LFB Clevelando sambūris (\$300.00); LFB Chicagos sambūris (\$200.00), dr. P. Kisielius (\$100.00).

"Į LAISVĘ" žurnalo garbės prenumeratoriai

"Į Laisvę" žurnalo garbės prenumeratos mokesčiai metams yra \$10.00. Šie asmenys yra garbės prenumeratoriai 1968 metais: V. Galvydis (\$20.00), V. Baleišytė (\$20.00), J. Ardys (\$15.00), A. Pocius, J. Urbonas, dr. R. Šomkaitė, V. Skladaitis, A. Balsys, dr. V. Majauskas, S. Rudys, Vt. Kazlauskas, S. Pundzevičius, J. Kučėnas, dr. P. Žemaitis, J. Reinys, V. Rociūnas, dr. M. Namikas, A. Kuolas, L. Reivydas, kun. kleb. S. Morkūnas, J. Bagdonavičius.

"Į LAISVĘ" žurnalo rėmėjai

Šie prenumeratoriai parėmė "Į Laisvę" žurnalo leidimą šiomis aukomis: J. Mikeliūnas (\$4.00); \$3.00 — V. Milukas, K. Gimžauskas, J. Žadeikis; \$2.00 — J. Buitkus, J. Norkaitis, K. Bružas, K. Pakulis, kun. dr. T. Žiuraitis, O.P.; \$1.00 — prel. F. Bartkus, J. Vaičaitis, B. Graužinis, kun. V. Pikturna, K. Germanas ir B. Liskus.

LAUKIAME IS VISŲ TALKOS IR PARAMOS!

Kiekvienas galite padėti trejopai:

- Tuoj atnaujindamas prenumeratą 1968 metams ir atsiteisdamas už 1967 metus, jei to dar nesate padaręs;
- Skirdamas auką žurnalo leidmui paremti; ir
- Surasdamas naujų prenumeratorių.

Tikrai laukiame visų jūsų talkos ir paramos! Tos talkos ir paramos laukiame skubiai!

"Į Laisvę" žurnalo leidėjai

Ar esi jau atsilyginęs už 1967 metus?

- Jei ne, pasiųsk prenumeratos mokesį ir už 1967 metus!
- Prenumeratos mokesčiai: \$5.00 (JAV-se ir Kanadoje); visur kitur — \$3.00.

KU biblioteka

LEONARDAS VALIUKAS
Redaktorius / Editor
Post Office Box 77048
Los Angeles, Calif. 90007

ALEKSAS KULNYS
Administratorius /
Circulation Manager
1510 East Merced Avenue
West Covina, Calif. 91790

LIETUVIŲ FRONTO
BIČIULIŲ VYRIAUSIOJI
TARYBA / BOARD OF
DIRECTORS OF THE
FRIENDS OF THE
LITHUANIAN FRONT

DR. ADOLFAS DAMUŠIS
Pirmininkas / Chairman of
the Board of Directors
8050 Hartwell
Detroit, Michigan 48228

DR. KAZYS AMBROZAITIS
Chesterton, Indiana

KUN. VIKTORAS DABUŠIS
Paterson, New Jersey

DR. PETRAS KISIELIUS
Cicero, Illinois

DR. ANTANAS KLIMAS
Rochester, New York

DR. VYTAUTAS
MAJAUSKAS
Detroit, Michigan

PILYPAS NARUTIS
Chicago, Illinois

DR. PRANAS PADALIS
Detroit, Michigan

LEVAS PRAPUOLENIS
Chicago, Illinois

LEONARDAS VALIUKAS
Los Angeles, California

• • •

TURINYS

Šio numerio straipsnių autoriai	2
Laiškai redaktoriui	3
"Į Laisvę" įžanginiai	6
Laiko reikalavimai: — Laisvųjų dovana kenčiančiai Lietuvai (Dr. Zigmas Brin- kis)	8
Aktyvieji frontininkai: — Jurgis Gliauda ir dr. Vytautas Majauskas	10
Vasario 16-toji ano meto tarptautinių san- tykių fono (Dr. Zenonas Ivinskis)	12
Bendruomenės klausimą ryškinant (Juo- zas Kojelis)	21
Veiksniai ir kitų darbai (Dr. Petras Pa- mataitis)	25
Kovojantiems nepavargti (Pašnekesys su kun. Jonu C. Jutkevičiumi)	31
Gyvybiniai tautos reikalai: — (Rašo: dr. Jonas Balys, Vilius Bražėnas, dr. Pra- nas V. Raulinaitis ir dr. Jonas Vainius)	38
Fondai ir fondeliai (Dr. Kazys Ambrozai- tis)	48
Laisvojo pasaulio miskoncepcijos apie So- vietų Sąjungą (Dr. Adolfas Damušis)	52
Auganti sovietų problema — nerusiškas tautiškumas (Dr. Vytautas Vardys)	57
Europa ant keturių vulkanų ir jų išsiver- žimas Lietuvoje (Dr. Antanas Ramū- nas)	61
Pirmoji prisikėlimo viltis (Ištrauka iš Ka- zio Škirpos knygos)	73
Darbai ir įvykiai	82-112

"Į LAISVĖ", Lietuvių Fronto Bičiulių ketur-
mėnesinis politikos žurnalas.

"Į LAISVĖ" (TOWARD FREEDOM), Lithu-
anian magazine of politics, published three
times a year by the Friends of the Lithuanian
Front.

* Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde,
slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia
ir redakcijos nuomonę.

* Citatų kalba netaišoma.

ŠIO NUMERIO STRAIPSNIŲ AUTORIAI

● **DR. KAZYS G. AMBROZAITIS** (g. 1918), Chesterton, Indiana (JAV), medicinos gydytojas, visuomenininkas. Medicinos mokslus studijavo ir baigė Lietuvoje ir Vokietijoje (Tuebingeno universitete). Šiuo metu vadovauja rentgenologijos skyriui vienoje Indianos ligoninėje. Dr. K. Ambrozaitis šiuo metu yra JAV LB Tarybos narys ir LFB Vyr. Tarybos narys, jis taip pat aktyviai reiškiasi Lietuvių Fonde, Rezoliucijoms Remti Komitete ir kitose organizacijose.

● **DR. JONAS BALYS** (g. 1909), College Park, Maryland (JAV), etnologas, folkloristas, visuomenininkas. Studijavo Kauno, Graco ir Vienos universitetuose. 1933 Vienoje įsigijo daktaro laipsnį. Profesorio VDU, Vilniaus, Hamburgo-Pinnebergo (Vokietijoje) ir Indianos (JAV) universitetuose. Yra parašęs eilę knygų tautosakos klausimais, bendradarbiauja periodinėje spaudoje, LE tautosakos - tautotyros skyriaus redaktorius.

● **VILIUS BRAŽENAS** (g. 1913), Watertown, Connecticut (JAV), rašytojas, laikraštlininkas, visuomenininkas. Gimė Rigoje (Latvijoje), baigė jėzuitų gimnaziją Kaune, VDU technikos fakultete 8 sem. išklauė elektrotechnikos. 1937 baigė Karo mokyklos aspirantų kursą inž. j. ltn. laipsniu. Šiuo metu yra JAV LB Tarybos narys, aktyviai reiškiasi skautuose (yra skautininkas).

● **DR. ZIGMAS G. BRINKIS** (g. 1925), Los Angeles, California (JAV), medicinos gydytojas, visuomenininkas. 1952 baigė medicinos mokslus ir įgijo daktaro laipsnį Tuebingeno universitete (Vokietijoje), gیلino medicinos studijas Strasburgo (Prancūzijoje) ir Madrido (Ispanijoje) universitetuose. 1957 atvyko į JAV ir išlaikė Illinois valstybinius medicinos egzaminus; šiuo metu dirba kaip gydytojas veteranų ligoninėje Los Angeles mieste. Priklauso

frontininkams ir ateitininkams, yra Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybės narys.

● **DR. ADOLFAS DAMUŠIS** (g. 1908), Detroit, Michigan (JAV), inžinierius, visuomenininkas. 1934 baigė VDU technikos fakultetą, 1937-1938 studijas gیلino Berlyno ir Frankfurto universitetuose, 1940 VDU gavo inž. daktaro laipsnį. 1934-1944 VDU dėstytojas, profesorius ir technologijos fakulteto dekanas, 1941 birželio sukilimo organizatorius ir Laiskinosios vyriausybės narys. VLIK-o organizatorius ir jo vicepirmininkas, 1944-1945 nacių areštuotas ir kalintas. Vienas iš žymiųjų ateitininkų veikėjų, LFB Vyr. Tarybos prezidiumo pirmininkas.

● **DR. ZENONAS IVINSKIS** (g. 1908), Bonn, Vakarų Vokietija, istorikas, visuomenininkas. 1929 baigė LU teologijos - filosofijos fakultetą, studijas gیلino Muencheno ir Berlyno universitetuose, daktaro laipsnį įgijo 1932. Nuo 1933 profesoriavo VDU. Tremtyje (Vokietijoje) dirbo švietimo srityje, veikė LRK, buvo VLIK-o narys. Šiuo metu dėsto Bonnos universitete. Aktyviai reiškiasi ateitininkuose, LB, frontininkuose. Šiuo metu vadovauja Europos Lietuvių Fronto Bičiuliams.

● **JUOZAS KOJELIS** (g. 1916), Los Angeles, California (JAV), mokytojas, laikraštlininkas, visuomenininkas. 1940 Vilniaus universitete baigė klasikinę filologiją. Lietuvoje ir tremtyje (Vokietijoje) gimnazijų mokytojas, inspektorius ir direktorius. 1943-1944 nacių kalintas už lietuvišką veiklą. Aktyviai reiškiasi LB, ateitininkuose ir frontininkuose. Rezoliucijoms Remti Komiteto organizatorius ir vadovybės narys.

● **DR. PETRAS G. PAMATAITIS** (g. 1900), Los Angeles, California (JAV), teisininkas, visuomenininkas. Teisės mokslus baigė Lietuvoje, teisių daktaro laipsnį įgijo Heidelber-

(Nukelta į 37 pusį.)

PATENKINTI "Į LAISVĘ" ŽURNALU

• "Į Laisvę" žurnalo naują numerį gavau dar prieš Kalėdas ir jį godžiai tuoj perskaičiau. Džiaugiuosi žurnalo vis didėjančiu gyvumu ir aktualumu.

Dr. Adolfas Damušis

Detroit, Michigan

• Žurnalas daro labai gerą įspūdį: įdomus, patrauklus ir nenuobodus. Sėkmės redaktoriui!

Bronius Nainys

Chicago, Illinois

• Seniai laukta "Į Laisvę" žurnalo naują numerį (Nr. 41) šiandien gavau ir su dideliu įdomumu tuoju mečiau jį skaityti. Nuoširdžiai sveikinu ir dėkoju, kad su šiuo numeriu vėl rodote tiek daug gražios iniciatyvos ir naujų, įdomių užsimojimų, kurie žurnalui įkvepia stipresnę gyvybę. Teturėčiau dabar tik vieną pagrindinį linkėjimą redaktoriui: tame pat lygyje "Į Laisvę" žurnalą ilgai išlaikyti.

Dr. Zenonas Ivinskis

Bonn, Vakarų Vokietija

• "Į Laisvę" žurnalą tikrai gerai redaguojate.

Kun. Stasys Yla

Putnam, Connecticut

• Džiaugiuosi puikiai redaguojamu "Į Laisvę" žurnalu ir linkiu jį išlaikyti ir toliau tokioje pat aukštumoje.

Juozas Mikonis

Cleveland, Ohio

• Bendradarbiai stiprūs, ir girdėjau iš visos eilės lietuvių gerų atsiliepimų apie žurnalą. "Į Laisvę" žurnalą atvedei tikrai į gerą kelią.

Dr. Kazys Ambrozaitis

Chesterton, Indiana

• Puikiai redaguoji "Į Laisvę" žurnalą. Sėkmės!

Kun. dr. K. Žalalis, O.F.M.

Bad Woerishofen, Vakarų Vokietija

• Sveikinu su taip gražiai redaguojamu "Į Laisvę" žurnalu. Kiekvienas žurnalo numeris savo tvirtu tautiniu bei religiniu pagrindu pribrėžia aiškią liniją kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir lietuvių išlaikymo išsivijoje.

Dr. Bronius Radzivas

Richmond Hill, New York

• "Į Laisvę" yra gajus ir kovingas žurnalas. Kartais jo pareiškimai kampuoti, tačiau ir reikia tokio gyvastingumo mūsų sustingusiame politiniame gyvenime.

Dr. Algirdas Budreckis

Richmond Hill, New York

• Žinai, Tavo redaguojamas "Į Laisvę" žurnalas tiek išsamus, kad vos kelius numerius pavartęs, suradau užtenkamai medžiagos Vasario 16-sios minėjimo kalbai.

Kazys Daugėla

Bedford, New Hampshire

• "Į Laisvę" gerai redaguoji. Kovo ir tęsėk!

Levas Prapuolenis

Chicago, Illinois

DAUG MINČIŲ LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS DARBUOTOJAMS

• Pašnekesį su Antanu B. Mažeika, Jr., kuris buvo įdėtas "Į Laisvę" žurnalo 1967 metų lapkričio numeryje (Nr. 41), turėtų perskaityti LB visi darbuotojai. Šis JAV-se gimęs ir augęs lietuvis duoda visą eilę pulkių minčių bendruomenininkams. Beveik kiekviena iš tų sugestijų ar rekomendacijų turėtų būti įgyvendinta.

Kęstutis Cirtautas

Chicago, Illinois

• Sutinku su Antanu Mažeika (žiūr. pašnekesį su juo "Į Laisvę" 1967 metų lapkričio numeryje! Red.), kad Lietuvių Bendruomenė turėtų skirti daugiau dėmesio kovai dėl Lietuvos laisvės. Veiksniai beveik nieko nedaro, ir LB turėtų čia tikrai padėti.

P. J-tis

Brooklyn, New York

NEPULKITE GYDYTOJŲ!

• Kažin ar su pagrindu "Į Laisvę" žurnale užpulti gydytojai: 1967 metų lapkričio mėnesio numeryje bent keliose vietose nepalankiai atsiliepta apie lietuvių medicinos gydytojus. Susidaro įspūdis, kad tai tūkoma visiems lietuvių gydytojams ir jų vadovams. Išimčių, žinoma, pasi-taiko visur, jų yra ir gydytojų tarpe. Pasižvalgius aplink, kažin ar surastumėm kitą lietuvių grupę, kuri finansiškai daugiau remtų pozityviuosius lietuvių reikalus, kaip kad medicinos gydytojai.

Zigmas Brinkis, M.D.

Los Angeles, California

Redakcijos pastaba. — Nė viena kita lietuvių profesionalų grupė nėra sulaukusi tokio dėmesio "Į Laisvę" žurnale, kaip kad medicinos gydytojai. Naujojo redaktoriaus rankose šis numeris yra ketvirtasis, ir kiekviena numeryje buvo atžymėtas vienas iš medicinos gydytojų (dr. A. Razma, dr. P. Kisielius, dr. K. Ambrozaitis; šiame numeryje — dr. V. Majauskas). Redakcija norėtų matyti daugiau tokių medicinos gydytojų, kaip kad išvardintieji. O galėtų taip būti! Negalvimų ir šykštumo nestokoja lietuvių gydytojuose, ir "Į Laisvę" žurnalas pasisakė ir pasisakys apie tai.

REIKŠMINGAS POLITINIS DARBAS

• Vienintėlis reikšmingas darbas JAV-se kovoje dėl Lietuvos laisvės yra Rezoliucijoms Remti Komiteto pravaista rezoliucija (H. Con. Res. 416) Kongrese. Visa kita politinė veikla, neišskiriant ALT-bos ar net VLIK-o, vargu ar turės betkokių toliau siekiančių rezultatų. Mums, kanadiečiams, tik belieka pasveikinti Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybę ir visus to vieneto darbuotojus ir palinkėti ir toliau nenuleisti rankų tame žygyje.

Dr. Juozas Sungaila

Toronto, Ontario (Kanada)

• Skaičiau laikraščiuose, kad los-angeliečiai Vasario 16-sios proga surinko apie 500 dolerių Rezoliucijoms Remti Komitetui. Kodėl to nepadarė kitų vietovių lietuviai? Juk tai tikrai konkretus darbas Lietuvos laisvės žygyje. Reikia pripažinti, kad los-angeliečiai politiškai yra labiau susipratę, negu bet kurios kitos vietovės lietuviai. Nemaža JAV-bių lietuvių dalis aukas skiria, bet nepagalvoja kam.

Petras Butautas

Chicago, Illinois

SANTARIEČIAI-ŠVIESIEČIAI KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS

• Krepšininkams vykstant į okupuotą Lietuvą, juos New Yorke išlydėjo grupė asmenų, daugumoje santariečių - šviesiečių, kurių keletą išvardinote savo komentaruose apie išvyką "Į Laisvę" 1967 metų lapkričio numeryje. Tačiau tai grupei nepriklausė žurnalo suminėti vienybiečiai; išleistuvėse jie dalyvavo nekvieštais svečiais. Nežiūrint to, jie spraudėsi į pirmas eiles su retai užtinkamu, iki komiškumo pertemptu agresyvumu. Tiek šiuo atveju, tiek rašant apie išvyką, "Vienybė" desperatiškai stengėsi visuomenės akyse save su ja identifikuoti, nors išvykos organizatoriai, dalyviai ir rėmėjai "Vienybės" paramos visai nepageidavo. Nors iš jūsų komentarų visai aišku, kad jums taip pat nėra kokio reikšmingesnio skirtumo tarp tos išvykos organizatorių bei rėmėjų ir "Vienybės" ar "Laisvės", mums, kurie išvykai pritarėm, tie skirtumai yra esminiai. Nesileisdamas juos čia analizuoti, noriu tik pažymėti, kad Lietuvos nepriklausomybės tikslo mes neatsisakėm ir, kiek emigracijos uždavinius bei pastangas, to tikslo siekiant, iš vis galima vadinti kova, iš jos fronto nedezertyravom. Todėl mums segamos gėdos žymės neprišimam.

Algimantas P. Gureckas

Brooklyn, New York

MESKITE BIBLIOGRAFIJĄ IŠ TEKSTO

• Dr. Antanas Ramūnas rašo ir įdomiai ir gyvai, bet apsunkena skaitymą, prikimšdamas tekstą bibliografinių duomenų. Jei jau duodama bibliografija, tai ji duotina straipsnio gale. Pasigailėkite skaitytojų!

Tomas Eimantas

Boston, Massachusetts

VALIO ŽIOGRAKALNIUI!

• Valio Žiograkalniui! Jis puikus dezertyrų kovoje dėl Lietuvos laisvės registratorius. Tikiu, kad duosite jam vietos kiekviename žurnalo numeryje. Sveikinkite jį mano ir mano pažįstamų vardu.

J. L. T-kus

Omaha, Nebraska

VIENAS IŠ PASAULIO LIETUVIŲ SEIMO TIKSLŲ

Mūsų spaudoje pasirodo vis daugiau ir daugiau žinių bei informacijos apie rudenį įvykstantį New Yorko mieste Pasaulio lietuvių kongresą ar seimą. Ar šio kongreso rengėjai planuoja ta proga išnešti Lietuvos bylos reikalą į amerikiečių tarpą? Būtų nedovanotina ir tiesiog balsu, jei kartotųsi Jaunimo kongreso, įvykusio prieš porą metų Chicagoje, padėtis. Ano suvažiavimo rengėjai Lietuvos vardo garsinume ir Lietuvos bylos kėlimo kitataučių tarpe ana proga beveik nieko nepadarė. Reikia manyti, kad šio įvykio rengėjai nekartos jaunimo padarytos klaidos. Pasaulio lietuvių kongresas bus sekmingas, jei jo rengėjams pavyks išnešti Lietuvos bylos reikalą į amerikiečių spaudą, radiją ir televiziją.

Petras Algiminas

Chicago, Illinois

Laiškai redaktoriui gali būti pasirašyti ir slapyvardžiu, bet tuo atveju reikia duoti redakcijai ir savo tikrą vardą ir pavardę. Skaitytojai kviečiami pasisakyti žurnale keliais ir kitais aktualiaisiais mūsų klausimais. Įdomesnius skaitytojų pasisakymus vienu ar kitu klausimu žurnalas paskelbs. Visi laiškai redaktoriui adresuotini: "Į Laisvę", Post Office Box 77048, Los Angeles, California 90007.

NEJAUKIOS LENKTYNĖS

Laiko žingsniai greiteja. Dešimtmečiai dabar prirašo daugiau istorijos lapų negu šimtmečiai praeityje. Uždarų ir užmirštų taškų žemės paviršiuje jau veik nebeliko. Nyksta ribos tarp revoliucijos ir evoliucijos, tarp priežasties ir pasekmės, tarp pradžios ir galo. Tačiau visoje dabarties pasaulio revoliuciškoje pažangoje ir chaotiškoje atžangoje nesunku pastebėti dvi pagrindines žmonijos judėjimo kryptis: judėjimą į laisvę ir judėjimą į vergiją.

Yra tikrų duomenų, kad pavergtoje pasaulio dalyje tiro-nams nepasisekė sunaikinti laisvės ilgesio, nes jis senas, kaip ir pati žmonija. Tvenkiasi laisvės jėgos ir grąso sprogdinti vergijos lankus. Visa tai žmogaus ir tautų laisvės uzurpatoriaus vyriausioje būstinėje — Maskvoje kelia susirūpinimo ir nerimo. Tačiau, iš antros pusės, yra aiškių ženklų, kad laisvasis žmogus ėmė bodėtis laisve. Kaip LSD išpaikintą jaunuolį, taip vergija nepatyrusį ir laisve persisotinusį žmogų vilioja pragaištingiems eksperimentams. Eksperimentai su vergija yra didžioji Kremliaus viltis ir džiaugsmas.

Prasidėjo nejaukios lenkty-nės. Kas jas laimės? Ar laisvės jėgos spės sutraukti vergijos lankus pirmiau nei laisvasis

žmogus užsikars vergijos pan-čius. Lenktynės vyksta skirtingose sąlygose: judėjimas į laisvę pavergtoje pasaulio dalyje trandomas moraliniu smurtu ir fizine prievarta, gi laisvė lai-mina žygiuojančius į vergiją.

Su aktyviosios rezistencijos likvidavimu pavergtoje Lietuvoje nemirė laisvės ilgesys. Oku-pacinio režimo emisarai užsie-nyje, kalbėdamiesi be liudininkų, patvirtina, kad bent 95 procentai lietuvių Lietuvoje laisvuose rinkimuose pasisaky-tų už pilnai laisvą ir nepri-kaltėliai ir tautos išdavikai siektų Maskvos globos.

Tačiau saujelė vyresniosios kartos lietuvių pabėgėlių nuo rusų - komunistų vergijos per-sisotino laisve. Ja pasekė būre-lis vidurinės kartos žmonių. Savo autoritetą remdami moks-lo laipsniais ir profesinėmis po-zicijomis, jie lietuviškai išeivi-jai perša mintį paeksperimen-tuoti tu, nuo ko prieš šimtme-čio ketvirtį patys pabėgo ar tė-vų buvo išgabenti. Ši grupė tikrųjų tautos aspiracijų nebe-supranta. Kaip sotus gyvenimas turi tendencijos atbukinti jautrumą alkanam, taip laisvė — pavergtajam. Teoretiškai ta grupė dar pasisako prieš oku-paciją, bet praktikoje, priim-dama okupanto siūlomas bend-

radarbiavimo formules, akceptuoja status quo. Mediniais šautuvėliais apsiginklavę kariai, kurie žygiuoja į kovą už "ribotos nepriklausomybės" Lietuvą, savo rankose laiko baltas vėliavėles. Jos reiškia kapituaciją.

Esame liudininkai ir dalyviai neįaukių lenktynių. Kovos dėl Lietuvos laisvės metuose kiekvienas sąmoningas lietuvis turėtų jausti pareigą atsakyti sau į klausimą: "Į kurią pusę aš judu?"

JAUNIMO ĮJUNGIMAS Į KOVĄ DĖL LIETUVOS LAISVĖS

Turime tūkstančius mokyklinio amžiaus ir jau aukštąjį mokslą baigusio jaunimo. Organizuotasis jaunimas yra ir judrus ir gana dar lietuviškas. Tačiau tam jaunimui trūksta svarbiausio elemento: kovos dvasios dėl savo tėvų pavergto krašto ir tuo pačiu noro dalyvauti Lietuvos laisvinimo darbe. Mums nepakanka tik lietuviškai kalbančio ar lietuviškai dainuojančio jaunimo. Mums reikia jaunimo, kuris ir lietuviškai galvotų, ir lietuviškais reikalais sielotųsi, ir noriai jungtųsi į kovą dėl Lietuvos laisvės.

Skaitlingiausios, gyviausios ir judriausios jaunimo grupės yra ateitininkai ir skautai. Ir ateitininkų ir skautų vadovybės turėtų paruošti (kartu ir atskirai) konkretų planą to jaunimo įtraukimui į Lietuvos vadavimo darbą. Čia yra neišmatuojami plotai ir plačiausi horizontai veiklai.

Paminėsime tik vieną ar kitą darbelį, kurį jaunimas galėtų lengvai atlikti. Mokyklas

lankantis jaunimas, tėvų talkinamas, gali aprūpinti savo mokyklų bibliotekas ir savo mokytojus tinkama literatūra apie Lietuvą. Vidurinių mokyklų, kolegijų ar universitetų studentai gali be didesnių pastangų praveisti laiškus ar neilgus straipsnelius Lietuvos klausimais tų institucijų savaitraščiuose ar dienraščiuose. Yra šimtai galimybių reaguoti į įvairius straipsnius vietos dienraščių laišku skyriuose. Čia jaunimas turėtų būti įpareigojamas parašyti bent vieną laiškutį kasmet. Kiekvienas jaunuolis galėtų kasmet kontaktuoti vieną ar kitą krašto politiką Lietuvos bylos reikalu. Organizuotasis jaunimas turėtų būti įpareigotas parašyti kasmet po laiškutį Lietuvos klausimu JAV-bių prezidentui, abiem savo steito senatoriams, savo kongresmanui ir vienam ar kitam savo steito legislatoriui.

Neverkšlenkime jaunimui apie sunkią Lietuvos padėtį, o įjunkime jį į kovą dėl jos laisvės.

Laisvųjų dovana kenčiančiai Lietuvai

DR. ZIGMAS BRINKIS

Jau gerokai esame įžengę į Laisvės kovos metus. Didesnių planų mūsų veiksniai kol kas nepaskelbė laisvės kovai ir, atrodo, nepramato paskelbti. Tiesa, kiek daugiau dėmesio skiriama svetimųjų informavimui apie Lietuvą ir lietuvių pastangas nusikratyti rusų komunistinio režimo. Bet ir čia didesnių užsimojimų nesimato. Laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenės (JAV-se ir kitur), minėdamos Vasario 16-tąją, vienoje ar kitoje vietovėje kiek plačiau prasiveržė su Lietuvos byla į amerikiečių ar kitų laisvojo pasaulio kraštų spaudą, radiją ir televiziją. Bet tai buvo tik išimtys. Keleriopai daugiau ir sumaniau buvo galima pajudinti Lietuvos bylos reikalą šios sukakties proga, bet, deja, tai nebuvo padaryta.

Esame realistai ir puikiai suprantame, kad Lietuvos magišku būdu neišvaduosime. Tai ilgas, sunkus ir intensyvus darbas. Visame tame žygyje tegalime žengti tik žingsnį po žingsnio. Šiais Laisvės kovos metais turime žengti bent vieną gerą žingsnį pirmyn Lietuvos vadavimo darbe. Tai būtų laisvojo pasaulio lietuvių dovana kenčiančiai Lietuvai, kurios komunistų vergijoje esantieji lietuviai tikrai laukia.

Prieš septynerius metus buvo pradėtas milžiniškos apimties žygis Lietuvos laisvinimo darbe — tai Lietuvos bylos perkėlimas į Jungtines Tautas ir tinkamas jos ten apgynimas. Dideliam žygiui reikia ir pajėgių darbininkų. Šiam darbui buvo mėginta užverbuoti Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybę. Ji savanoriškai to darbo nesiėmė. Buvo nusistatyta lenkti JAV-bių vyriausybę per Kongresą, ir pravedant Lietuvos laisvinimo reikalą rezoliuciją (H. Con. Res. 416) pirmas laimėjimas buvo atsiektas. Šį laimėjimą VLIK-o pirmininkas dr. K. Valiūnas ne taip seniai pavadino “fantastiniu laimėjimu” kovoje dėl Lietuvos laisvės. Tačiau šis žygis toli gražu nėra baigtas. Turime žengti antrą žingsnį ir priversti JAV-bių prezidentą imtis iniciatyvos minėtos rezoliucijos įgyvendinimui. Lietuvos byla turi pasiekti Jungtines Tautas ir pasaulio sąžinę, ir tai gali padaryti tik Jung-

DR. ZIGMAS BRINKIS, Los Angeles, California (JAV), medicinos gydytojas, visuomenininkas, pozityviųjų darbų ir žygių rėmėjas darbu ir pinigais.

tinės Amerikos Valstybės. JAV-bių Kongresas vienbalsiai įpareigojo krašto prezidentą to žygio imtis, ir mūsų pareiga yra dabar laimėti krašto administraciją savo pusėn.

Pirmas laimėjimas buvo atsiektas ilgu, kietu ir intensyviu darbu. Visam šiam žygiui nuo pat jo pradžios vadovauja Rezoliucijoms Remti Komitetas. Gaila, kad iki šiol mūsų veiksniai nei darbu, nei pinigų nėra prisidėję prie šio žygio. Tiesa, paskutiniu metu jie stengiasi bent geru žodžiu padėti. Kiek konkretesnės paramos Rezoliucijoms Remti Komitetas yra sulaukęs ir sulaukia iš Lietuvos Bendruomenės.

Rezoliucijoms Remti Komitetas yra paruošęs pilną ir detalią planą antrajam laimėjimui. Tie planai jau pradėti vykdyti. Šiam svarbiam ir konkrečiam darbui kovoje dėl Lietuvos laisvės reikia visokeriopos talkos. Šimtai JAV-bių legislatorių, politikų, visuomenininkų ir kitų žymių ir įtakingų amerikiečių yra jau įsijungę į Rezoliucijoms Remti Komitetą. Jų įtaka ir politinis svoris yra ir bus naudojami iki aukščiausio laipsnio krašto administracijos laimėjimui šiame Lietuvos bylos reikale. Jei amerikiečiai jungiasi į šį žygį, tai patys lietuviai neturėtų lukuriuoti. Organizacijos ir pavieniai lietuviai turi nieko nelaukdamai dėtis prie šio žygio ir darbu ir apčiuopiamesne pinigine parama. Bus atsiektas ir antrasis laimėjimas šiame laisvės žygyje, ir tai bus puiki laisvųjų lietuvių dovana kenčiančiai Lietuvai.

Tremtyje iškilo visa eilė žvaigždžių įvairiose srityse. Viena iš tremties įžymiųjų yra iškilusias mūsų romanistas Jurgis Gliauda.

Jurgis Gliauda (g. 1906.VII. 4 Tobolske, Rusijoje) po Pirmojo pasaulinio karo grįžo su tėvais į Lietuvą, kur baigė Aušros gimnaziją ir VDU teisių fakultetą. Dirbo Pašto valdyboje ir advokatavo Kaune. 1944 pasitraukė į Vakarų ir 1947 atvyko į JAV.

Literatūriniame pasaulyje Gliaudos vardas iškilo dviem iš eilės "Draugo" premijuotais romanais: *Namai ant smėlio* (1951) ir *Ora pro nobis* (1952). Vėliau "Draugas" premijavo dar porą jo romanų: *Šikšnosparnių sostas* (1960) ir *Delfino ženkle* (1964). Kiti išleisti J. Gliaudos romanai: *Raidžių pasėliai* (1955), *Ikaro sonata* (1962) ir *Agonija* (1963). Porą jo romanų yra išleista angliškai: *The House upon the Sand* (1962) ir *The Sonata of Icarus* (1968). Pirmasis romanas yra sulaukęs labai puikių amerikiečių spaudos atsiliepimų. J. Gliauda yra parašęs poezijos ir dramos kūrinių.

Detroite ir Los Angeles mieste (nuo 1954) aktyviai reiškiasi ateitininkuose, LB, dramos sambūriuose, frontininkuose ir Rezoliucijoms Remti Komiteto veikloje (vadovybės narys).

JURGIS GLIAUDA, Los Angeles, California (JAV), visuomenininkas ir vienas iš žymiųjų lietuvių rašytojų laisvajame pasaulyje.

DR. VYTAUTAS MAJAUSKAS, Detroit, Michigan (JAV), visuomenininkas ir pozityviųjų darbų ir žygių rėmėjas darbu ir pinigais.

Daugelis lietuvių, įgiję geresnes specialybes ar profesijas, pasitraukia iš lietuviškos veiklos, surasdami tam šimtus priežasčių: profesija “suėdanti” visą laiką, šeimos reikalai ir t.t. ir t.t. Panašiai galėtų atsikalbinėti ir dr. Vytautas Majauskas, nes jis turi plačią privačią gydytojo praktiką, žinomas kaip geras medicinos gydytojas — pripažintas psichiatrijos specialistas; augina skaitlingą šeimą. Bet to jis nė nepagalvoja daryti. Priešingai, jis pats dalyvauja nuoširdžiai lietuviškoje veikloje ir nuolat ragina kitus lietuvius nepasitraukti iš lietuvių gyvenimo.

Dr. Vytautas Majauskas (g. 1918.X.13 Kupiškėje, Panevėžio aps.) medicinos studijas pradėjo VDU ir jas tęsė Tuebingeno universitete (Vokietijoje), kur 1948 įgijo medicinos daktaro laipsnį. 1949 atvyko į JAV, nuo 1953 verčiasi privačia gydytojo praktika Detroite.

Aktyviai reikšėsi ir reiškiasi ateitininkuose, LB, Lietuvių Fonde, Rezoliucijoms Remti Komiteto veikloje ir frontininkuose. Dr. V. Majauskas buvo Moksleivių ateitininkų s-gos c. v. pirmininkas (1941) ir Studentų ateitininkų s-gos c. v. pirmininkas (1946). Šiuo metu jis yra JAV-bių LB Tarybos narys ir JAV-bių ir Kanados LFB Vyr. Tarybos narys.

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI ANO METO TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ FONE

(FAKTAI IR SAMPROTAVIMAI ANT ANTROJO
PUŠŠIMČIO SLENKSČIO)

DR. ZENONAS IVINSKIS

Daktaras Jonas Basanavičius, kuris pats 1927 metais per pačią Vasario 16-tąją Gedimino sostinėje užmerkė savo akis, apie aną reikšmingąjį Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą Vilniuje, žymiausią mūsų tautinio ir valstybinio gyvenimo įvykį, apie 1918 metų vasario mėnesio 16 dienos Lietuvos Tarybos žygį užrašė kukliai savo karo meto dienoraštyje: "Tai buvo šeštadienis, 12 val. 30 min. dieną, kada man Taryboje pirmininkaujant ir skaitant paskelbimo formulę, tai ir atlikta tapo, visiems Tarybos nariams karštai delnais plojant".

Iš 20-ties Tarybos narių (tiek jų iš viso tebuvo išrinkta), kurie visi tą aktą pasirašė, per 50 metų išmirė 18. Beliko tik du gyvi signatarai. Nežiūrint daugybėje nacių kalėjimų palaužtos sveikatos, Lietuvoje tebegyvena ministeris Petras Klimas. Žiauriai Sibiro tremtį atlikė ir kitas signataras, ant-rasis Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis. 1956 metais jam buvo leista grįžti Lie-

tuvon. (Remiantis galutinai nepatikrintomis mūsų tremtyje žiniomis, jau 1947 metais A. Stulginskis buvo laikomas mirusiu. Tada buvo ir mūsų spaudoje apie jį plačių nekrologų!).

Iš penkių dešimtmečių perspektyvos žvelgiant į aną faktą, ryškiau gali būti išvelgiamos aplinkybės, kuriomis lietuviai ryžosi pastatyti aną kertinį akmenį savo nepriklausomybei. Ypač per paskutinį penkmetį yra pasirodę bent pustuzinis veikalų, kurie ne tik tiesioginiai paliečia anuos lietuvių tautai sunkius laikus, bet ir pateikia iš įvairių archyvų vis naujos, iki šiol nepanaudotos medžiagos. Reikia tik stebėtis, kiek daug įvairių popierių bei aktų yra buvę sutelkta apie "Lietuvos klausimą".

Dar ir dabar tebelaukia tyrinėtojo iki šiol "nenudulkintos" gausios bylos su užrašu "Litauen", kurios guli ar Vakarų Vokietijos politiniame užsienių reikalų ministerijos (Auswaertiges Amt) archyve Bon-

noje, ar federaliniame archyve Koblence, ar centriniame archyve Stuttgarte (karaliaus Uracho kandidatūra), ar kitur, neišskiriant Vienos ir Berno.

Anglo-saksų mokslinėje spaudoje, deja, išskyrus archyvine medžiaga dokumentuotus dr. Alfredo E. Senno tyrinėjimus ir be laiko mirusio dr. A. Tarulio darbus, beveik nesimato pastangų belstis į neišsemiamų archyvų duris. Tai, pavyzdžiui, ką Stanley W. Page savo dailioje knygutėje 1959 metais paskelbė (The Formation of the Baltic States), tėra tik akylus panaudojimas jau žinomos medžiagos ir veikalų. Esame tačiau dėkingi ir už tai.

Aiškinantis Vasario 16-sios genezę Pirmojo pasaulinio karo paskutiniųjų metų rémuose, pirmiausia krinta į akis anas laimingas istorinis "intermezzo", kuris buvo prasidėjęs 1918 metais Pabaltijo tautų istorijoje. Šitoks "intermezzo" tepasitaiško gal tik kelių šimtų metų laikotarpyje... Abu didieji kaimynai tokiu būdu pralaimėjo Pirmąjį pasaulinį karą, kad ten, Pabaltijyje, atsirado tam tikras politinis "vacuum". Reikėjo tik vietinėms tautoms subrusti, sumaniai ir vikriai veikti, budėti, kad būtų galima paskelbti savo nepriklausomybę.

Vis labiau intensyvėjant pabūklų trenksmui vakarų ir rytų frontuose, tarp eilės caro imperijos pavergtųjų tautų buvo pabudusios ir trys Pabaltijo tautos, kuriose tautinio atgi-

mimo srovė jau prieš porą generacijų buvo išsižiebusi. Ne tik iš carizmo, bet ir iš demokratinės (Kerenskio) Rusijos Pabaltijo tautos negalėjo tikėtis pilnos laisvės. Kaip gausi dokumentinė 1919-20 metų medžiaga išakmiai parodo, iš vadinamųjų "baltųjų" rusų Pabaltijo tautos tebtūtų išsikovojusios tik autonominės teises, nes Rusija, išskyrus lenkų žemes, turėjo pasisukti vienalytė ir nedaloma. Ir Rusijos ginklo draugai — alijantai negalvojo kitaip. Be kitko, gana kietą nusistatymą tuo reikalu turėjo ir JAV-bių užsienių reikalų ministeris Robert Lansing. Palaikyti Pabaltijo tautų valstybingumą jam būtų reiškę neteisėtai atplėšti didelius gabalus iš karo sąjungininkės Rusijos vakarinių žemių. Apie tai gyvai liudija "Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1919. The Paris Peace Conference" (tomai XII-XIII, 1947) ir A. Tarulio naujai paskelbtoji archyvinė medžiaga. Ne tik iš Kerenskio 1917 metais, bet ir iš Kolčako (1919) Pabaltijo tautos nieko gero negalėjo tikėtis. Ir alijantai, ir prieš bolševikus kariaujantieji "baltieji" generolai, pradėdant N. N. Judeniū, L. G. Kornilovu (1919) ir baigiant A. Denikinu ir P. N. Vrangeliu (1920), visi tikėjo, jog Lenino šalininkai (komunistai) Rusijoje neišsilaikys. Šitokių vilčių rémuose reikia aiškintis, kodėl admirolas Kolčakas ir jo grupė Pabaltijo tautų valstybingu-

mui buvo priešiška nusistatę, "kieti kaip deimantas" . . . , kaip anglų diplomatas (vėlesnis ministras) Samuel Hoare išsireiškė.

Reikėjo, kad įvyktų "stebuklas". Abi besikaujančios dinastijos, Romanovai (Nikolajus II) ir Hohenzollernai (Vilhelmas II), kurių ainiai prieš 122 metus buvo galutinai užbaigę išdraskyti Lenkiją ir šešis amžius patvėrusią Lietuvos valstybę, buvo dabar nutrenktos nuo savo pačių sostų. Karo dievaičio apleistos valstybės skendėjo revoliucijos bangose. Bet koks vienos tų valstybių militarinis pasisėkimas, karui baigiantis, kaip akivaizdžiai rodo Antrojo pasaulinio karo atvejis (1945), būtų tapęs pagrindine kliūtimi lietuvių, latvių ir estų nepriklausomybės viltims realizuoti.

Nuo 1917-jų metų, įvykių eilė pavergtosioms Rusijos tautoms darėsi palankesnė. Kai rusų karo apkasuose jau rodėsi pirmieji dezorganizacijos ženklai, vokiečiai iš visų jėgų troško kaip nors likviduoti tą išsidriekusį ir ilgą rytų frontą. Gausias savo divizijas iš ten jie norėjo skubiai permesti į vakarus, kol amerikiečiai spės su savo naujais rezervais reikšmingiau paremti gerokai apmuštas prancūzų ir anglų divizijas.

Šiandien iki smulkmenų yra ištyrinėta, kaip Leninas dar Berne pakartotinai 1917 metų pradžioje vokiečių pasiuntiniui duotus pažadus išpildė su kau-

pu. Net iki 1918 metų vasaros(!) vokiečių aukso markių gausiais milijonais vis remiamas, jis ne tik užbaigė karą, bet su Vokietija padarė Lietuvos Brastoje ir taiką. Toji taika, žinoma, buvo labiau kietas diktatas bolševikams, negu tikras susitaikymas, nes vokiečiai pasijautė galį rytų Europoje realizuoti savo eneksinius planus, apie kuriuos per trejus karo metus iki tol tiek daug konkrečių pasiūlymų buvo prirašyta. Daugelis tų projektų lietuviams ir Lietuvai. Kai kurie jų rodo ne maža simpatijos lietuvių tautai, bet ir tokiems autoriams lietuviams tebuvo "ūkininkų tauta" (Bauernvolk) be istorijos ir be tradicijų (!), stovinti kelyje pakliūti visai lenkų kultūros įtakon. Įdomios tos rūšies autentiškos medžiagos yra parūpinusi Marija Urbšienė, išrankiodama citatų ne tik iš knygų, bet ir iš daugybės laikraštinėlių straipsnių, nes apie Lietuvą Vokietijos spaudoje vargu kada tiek daug buvo rašoma — nebent didžiojo konflikto metu dėl Klaipėdos — kiek 1918 metais. Viskas sukosi tada apie Lietuvos ploto prišliejimą prie Reicho.

Bet kai iš kariaujančiųjų pusės, ne tik iš JAV-bių prezidento (Wilsono 14 punktų), bet ir iš bolševikų stovyklos sklido tautų apsisprendimo šūkiams, k. t., "taika be aneksijų ir kontribucijų" (Leninas), reikėjo ir vokiečiams Lietuvoje ieškoti pačios tautos ir su ja kokiu nors būdu "derėtis". Reikėjo

leisti čia sudaryti tautos atstovybę. Generolas Ludendorfas laikė savo nuopelnu, jog jis pradėjęs grynai "lietuvišką politiką", nes nekrepė dėmesio į Lietuvos, ypač į Vilniaus lenkų balsą.

Kai tik ėmė veikti Lietuvos Taryba, okupacinė vokiečių valdžia tuojau jai pradėjo statyti kietus reikalavimus. Taryba turėjo imtis lietuvių tautos vardu apsispręsti už "amžiną ir tvirtą sąjungos ryšį" su Vokietija, kuris visų 20 Tarybos narių parašais 1917 metų gruodžio mėnesio 11 dieną turėjo būti išreikštas pažadu sudaryti su Reichu keturias (bendrumo) konvencijas: maitų, pinigų, karo ir susisiekimo.

Po šitokių labai daug įsipareigojančių sandėrių, sunkios buvo Kalėdų šventės Tarybos nariams ir visai lietuvių tuometinei šviesuomenei Vilniuje. Vokiečių militaristų tendencijos, kurios dabar gali būti paliudytos gausiais to laiko šaltiniais, buvo labai aiškios. Jeigu po Lietuvos Brastos taikos rytuose būtų pasisekusi paskutinioji didžioji vokiečių ofenzyva vakaruose (ji prasidėjo kovo 21 d.), jau tada buvo aišku, į kokią nelemtą padėtį būtų patekęs vadinamas "Lietuvos klausimas".

Labiausiai Lietuvos Taryba išgyveno, kad josios atstovams nebuvo leista dalyvauti Lietuvos Brastos taikos konferencijoje su bolševikais. Ryšium su keturiomis išreikalautomis konvencijomis lietuviai jautėsi tie-

siog apgauti. Nepasitenkinimas vokiečių politika Lietuvos atžvilgiu išvirto Lietuvos Taryboje į tikrą krizę, kurią labai gyvai perduoda Tarybos 1918 metų sausio mėnesio posėdžių protokolai.

Nuomonių skirtumas dėl tolimesnių santykių su vokiečiais pačioje Taryboje tiek paaštrėjo, jog Stepono Kairio vadovaujama socialdemokratų grupė iš jos posėdžių sausio mėnesio 26 dieną visai pasitraukė (žiūr. Kairio: *Tau, Lietuva*, 1964, atsiminimai). Tris savaites užtrukusi sesija labiau išryškino vokiečių kėslus, nesunkiai išžvelgiamus taip sunkios okupacijos metais: jie Lietuvos gyventojui reiškė vis didėjančią ūkinį jungą. Pagaliau ir Tarybos dauguma aiškiau praregėjo ir pasiryžo pritarti iš Tarybos pasitraukusiųjų linijai. Vasario 16-tosios posėdyje dr. J. Basanavičiaus paskaitytasis visų Tarybos narių vardu pareiškimas, kuriame nebebuvo nė šešėlio jokių įsipareigojimų bet kuriam kaimynui, drauge reiškė ir Tarybos sugrįžimą *vienybėn*. Apie tai, remiantis Tarybos protokolais, kurie iš viso pirmą ir paskutinį kartą lietuvių spaudoje plačiau tebuvo panaudoti prieš 30 metų, yra jau rašyta (Židinyš 1938, Nr. 5-6, 610-634; 1939, Nr. 1, 35-42; Nr. 2, 196-211).

Žinoma, kaip ir galima buvo laukti, gana nedraugiška buvo vokiečių reakcija. Tai parodė gausi spaudos konferencija Ber-

lyne vasario mėnesio 20 dieną. Kai laiminčios vokiečių divizijos prieš dvi dienas buvo pasijudinusios rytuose užimti dar didesnius plotus, Reicho vicekancleris Fr. Payer atsakinėjo į žurnalistų klausimus. Šie smalsiai teiravosi apie Lietuvos Tarybos Vasario 16-tosios nutarimą, kurį vicekancleris apibūdino kaip "lietuvių neišauklėjimo" ("der litauischen Ungezogenheit") padarą. Kai kam iš vokiečių tada lūpose buvo žodžiai "įžūli gauja" ("freche Bande").

Ano meto militaristams Lietuvos Taryba tiek terūpėjo, kiek iš jos buvo galima Lietuvos Brastos deryboms gauti "popieriuką", jog lietuvių tauta, pagal savo "Selbstbestimmungsrecht" (tautų apsisprendimo teisę) jau yra galutinai apsisprendusi... Šiaip jau Tarybos "nacionalinis vaipymasis" (Ludendorfo atsiminimų žodžiai), kai lietuvių tautoje tiek daug analfabetų tebesą (taip sakė Reichstage 1918 metais tokis šviesus vėliau užsienių reikalų ministeris Stresemann!), stojo skersai kelio vokiečių militaristų planams. O jų dauguma galvojo kaip generolas - majoras Max Hoffmann. Jis savo "Užrašuose" (Aufzeichnungen) iš Pirmojo pasaulinio karo pastebėjo, jog lietuvių tauta tiek tegalinti pati valdytis, kiek jo mažoji dukrelė Elzė pati save auklėti. O tai Elzytei tebuvo vos šešeri metukai...

Kai 1918 metų kovo mėnesio 3 dieną vokiečiai pagaliau taip

sėkmingai pasirašė Lietuvos Brastos taiką ir iš Rusijos ribų išjungė kelioliką buvusių gubernijų, Lietuvos Tarybai reikėjo ryžtis kompromisui. Buvo išaiškinta, jog Vasario 16-tosios nutarimas neprieštarauja 1917 metų gruodžio 11 dienos konvencijų formulei. Tik tokiu būdu iš kaizerio Vilhelmo II tebuvo gautas Lietuvos valstybės pripažinimas (kovo 23 d.). Bet nuo to pačiai Lietuvai ir jos Tarybai nepasidarė lengviau. K. H. Janssen mus išsamiai, remdamasis patikimais šaltiniais, informuoja, kokios gyvos varžybos pasidarė Reiche tarp įvairių smulkių valstybėlių dinastijų ir jų gausių kandidatų, kas Lietuvoje turi užimti sostą... Tą paskutinę progą mažiesiems Vokietijos karaliukams - kunigaikščiams iškilti gana taikliai — ne be ironijos — yra charakterizavęs savo paties memuaruose buvęs Reicho kancleris, kunigaikštis B. Buelow.

Daugiausiai galimybių Lietuvoje karaliauti turėjo prūsiskoji Hohencollernų dinastija, nes kaizeris galėjo Vilniun atsiųsti vieną iš savo šešių sūnų. Katalikiškai Lietuvai tokia "unija" su militarizmo pasekoje iškilusia Prūsijos karalyste kėlė daug baimės ne vien tik dėl jau kartą turėtos jogailinės "unijos" patirties... Rimtu konkurentu kaizerio planams buvo Saksonijos (Wettinų) dinastija. Ji dabar įsakmiai priminė, jog jau 18-me amžiuje Saksonija Lietuvai esanti davusi du didžiuo-

siaus kunigaikščius (Augustą II ir Augustą III).

Kai vokiečių spauda tiesiog prapliupo visokiais konkrečiais Lietuvos sosto klausimo svarstymais, Lietuvos Tarybai padėjo iš sunkios padėties išeiti suarsti jau anksčiau su Šveicarijos lietuvių veikėjais kontaktą turįs vokiečių katalikų Centro žymus vyras M. Erzberger. Jo pasiūlytą nežymų Wuertemberg'o grafą, kataliką hercogą Vilhelmą von Urachą Taryba (socialdemokratų atstovams nedalyvaujant) išrinko Lietuvos karaliumi. Šitaip ji gynėsi nuo įkyrios prūsų unijos...

Su visomis Tarybos statytomis sąlygomis sutikęs, Urachas pradėjo rimtai ruoštis karaliauti Lietuvoje ir uoliai pradėjo mokytis lietuviškai (žiūr. Lietuvių Enciklopedija, 32, 292-295). Bet visagalė vokiečių karinė valdžia nedavė tam išrinkimui jokios eigos, o raštus Tarybos, kuri tada pasivadino "Valstybės Taryba" (Staatsrat), gražindavo atgal.

Be kitko, su pašaipa rašydamas apie militaristų žygius Lietuvoje, dabar rytų zonoje tebe gyvenęs rašytojas Arnold Zweig jau prieš Antrąjį pasaulinį karą savo triloginio romano vieną tomą (1937) yra paskyręs išrinkimui Lietuvos karaliaus Uracho, kuriam Lietuvos Taryba buvo paskyrusi Mindaugo II vardą. Tas Zweig'o romanas ("Einsetzung des Königs"), 1955 metais K. Urbanavičiaus išverstas lietuviškai,

ir vadinasi Mindaugas II. Šituo pavyzdžiu, kaip ir romanu "Ginčas dėl puskarininkio Grišos", vokiečių rašytojas pliekė prūsiškąjį militarizmą.

Okupaciniai organai Lietuvoje visus tolimesnius Tarybos žygius ėmė ignoruoti ir jai iki pat karo galo (tiksliau, iki 1918. X.21) jokios valdžios Lietuvoje neužleido. Žinoma, toks kietas vokiečių laikymasis turėjo ir savo gerų pusių. Jis palengvino Lietuvai kelią į demokratinį režimą... Kai tik Lietuvos Taryba iš Reicho kanclerio gavo teisę sudaryti savo valdžią (ministerių kabinetą), nė nepajėgęs sosto užimti Urachas buvo "detronizuotas"... Juk vargas būtų buvęs su karaliumi, jei jis 1918 metų liepos mėnesį būtų gavęs teisę užimti Lietuvos sostą, kai už keturių mėnesių jau griuvo sostai pačiame Reiche. Tada Europoje plačiai sklido juokais kalbos, jog žemėje beliksia tik devyni karaliai: du šachmatuose, keturi kortose ir trys sausio 5-tosios karaliai (Kasparas, Merkelis ir Baltazaras)...

Bet ir labai kritiškai vertinant anuos laikus iš penkių dešimtmečių perspektyvos, negalima nepripažinti, kad vokiečiai, lietuvių konferencijai Vilniuje (1917.IX.18-23) leisdami išsirinkti Lietuvos Tarybą, tuo pačiu padėjo kelti taip mažai težinomą "Lietuvos klausimą" tarptautinėje plotmėje. Kas beliko lietuviams daryti, kai alijantų stovykloje jie tada iš vi-

so nė burnos negalėjo atverti. Ten lenkai buvo įgiję tiek daug drąsos, jog vietoje griuvusios didžiosios sąjungininkės Rusijos Prancūzija pirmoji Lenkijai norėjo tiek pripažinti, kiek Pilsudskio legionieriai rytuose įstengs užimti. To meto šaltiniai rodo, jog Lenkija turėjo tapti ir jūriniu atžvilgiu stipri valstybė, su Baltijos uostais Dancigu ir Klaipėda (!).

Kad ir perdėm savų interesų vedami, vokiečiai Lietuvoje "surado" lietuvius. Nors visagalis generolas Ludendorfas ir grąšino pradėti Lietuvoje "lenkišką politiką", bet to vokiečiai nedarė dėl kitų savo išskaičiavimų. Mat, Lietuvos Taryba, nors ir buvo parodžiusi vokiečių atžvilgiu nelaukto kietumo, tačiau ji buvo laikoma Vakaruose "provokišku" organu. Jo egzistencija pasirodė labai naudinga, kai, Compiegne paliaubomis panaikinus Lietuvos Brastos taikos nuostatus, bolševikai pasijuto laisvi... ir ėmė slinkti į Pabaltijį.

Reikšmingas buvo faktas, kad Vokietija, jau esant finansų ministeriu Erzberger'ui (1919), suteikė labai reikalingą 115 milijonų markių paskolą, be nieko pradėjus kovą su besiveržiančiais bolševikais.

Jau 1919 metų vasario pirmomis dienomis dar partizaniškose pirmųjų lietuvių dalių kovose pirmasis savanoris Povilas Lukšys savo krauju užantspaudavo Vasario 16-tosios akto įgyvendinimą, ir tokių

antspaudų gyvenimas reikalavo vis daugiau ir daugiau. Vis daugiau ir daugiau atsirado savanorių. Pirmosios planingos karinės operacijos prie Panevėžio, sėkmingai atvadavus miestą, įkvėpė dar daugiau drąsos Lietuvos kariuomenei. Rugpiūčio pabaigoje jau buvo laisvi ir Zarasai. Ano meto karių, tikrų ir užsidegusių patriotų muziejinės vertės ginklai, jų aprūdinę šautuvėliai pasirodė tada taiklūs priešams. Tokiu pat būdu buvo ir bermontininkai iki 1919.XII.15 išvaryti iš Lietuvos; ir lenkai buvo priversti skaitytis su Lietuvos teise atskirai gyventi, nebebrendant į bendrą upę, kurioje "unijinis" vanduo jau seniai buvo nutekėjęs...

Vasario 16-tosios akto istorija rodo, kaip Vilniuje sunkiausiomis sąlygomis draugėn buvo sutelkti įvairių srovių žymieji vyrai. Rimtomis tautai valandomis jie mokėjo rasti bendrą kalbą ir sutartinai veikti. Jie savo rankomis iškėlė nepriklausomybės vėliavą, kuri ilgai atlaikė stiprias audras.

Nors jau baigiasi trečias dešimtmetis, kai Lietuvos suverenumas žiauriu ir neteisingu būdu tapo sukliudytas, tačiau ir šiandieninėse sutemose Vasario 16-tosios žygis, tada reiškęs *vieningos* Lietuvos Tarybos nusistatymą, pasilieka mums šviesiu tautiniu kelrodžiu.

Tik vienas Dievas žino, kiek laiko dar turės praeiti, kol lietuvių tautos lūkesčiai ir di-

džiosios viltys pildysis. Kada įvyks koks naujos rūšies "intermezzo", kai Pabaltijo valstybės ir jų laisvos tautos bus reikalingos laisvai susiintegruvusios Europos statyboje?

Dabartinėmis tremties dienomis, kai Lietuvos laisvės žiburėlis kartais gana žvarbių ir priešišku vėjų yra blaškomas, kiekvienam geros valios tėvynainiui, ypač gyvenant svetimųjų jūroje, reikia, kad Viešpaties Apvaizda vis teiktų kantrybės ir tvirto tikėjimo į savo tautos ateitį ir kad mūsų nesilpnėtų nusistatymas jos labai aukotis.

1863 metais Lietuva kėlė "maištą" prieš maskolius; jos patriotiškasis jaunimas, išbėgęs į girias, rikiavosi kovai, kuri buvo tada pralaimėta, ir parbloškta mūsų tėvynė daug aukų turėjo pakelti. Net raštas lietuviškomis (lotyniškomis) raidėmis buvo uždraustas. Ėjo metai iš metų, vienas po kito dešimtmečiai, tačiau tautinės laisvės idealas nesirealizavo. Bet tuo pat metu vyko didelis stebuklas: tautinio susipratimo banga stiprėjo ir augo. Tik menko tikėjimo žmogelei toji "uodo" kova prieš didelį "siaubūną", kalbant vieno ano meto eilėraščio žodžiais, bevedė į "juodą nusiminimą".

Daugelis vyresniųjų, kurie anoje herojiškoje knygnešių gadyneje be atvangos buvo kovoję už spausdintą žodį, nebesulaukė didžiojo laimėjimo. Bet jie ir anoje "naktyje be aušros" išaugino naują, užgrūdin-

tą, idealiai nusistačiusią generaciją, kuriai perdavė tolimesnės tautinės kovos vėliavą. Ir šiandien mums yra labai svarbu mūsų tautinį testamentą išlaikyti ne tik gyvą, bet ir perduoti jaunesnei, pačios Lietuvos jau nebemačiusiai kartai, kad ji įsisąmonintų darbus anų Vasario 16-tosios signatarų ir budėtų Lietuvos laisvės sargyboje.

Anie "neišauklėtos" Lietuvos Tarybos pasireiškimai, kurie drumstė ar skersai kelio stoji lietuvių tautos interesų svetiemiems planams ir klastingoms užmačioms, išvedė lietuvių tautą į naujo valstybingumo plotmę. Taip ilgai nusitęsusioje tremtyje šiandien vėl reikia lietuvių ir kitų pavergtųjų tautų veiksniams, kaip kitados aniems Lietuvos Tarybos 20-čiai vyrų, drąsiais, net "nemandagiais" žygiais ir pareiškimais (ne vien švelniai!) priminti savo tautų teisėtus reikalavimus į laisvę ir sukliudyto suverenumo atstatymą. Vis labiau atbunkančias sąžines teisei ir teisingumui reikia nuolat šitaip budinti.

Svarbios bibliografijos Vasario 16 akto ir aplamai nepriklausomos Lietuvos istorijai yra nurodyta Lietuvių Enciklopedijoje (33, p. 218). Čia tepateikiu 13 žymesnių bibliografinių pozicijų, kurių kai kurios yra visai naujos:

Basler, Werner, Deutschlands Annexationspolitik in Polen und im Baltikum 1914-1918. Berlin 1962. Rytų Vokietijos autorius plačiai ir gana kritiškai apžvelgia ir Lietuvos Tarybos kovą su okupaciniais organais.

Baumgart, W., Deutsche Ostpolitik 1918. Von Brest-Litowsk bis zum Ende des Ersten Weltkrieges. Wien-Muenchen 1966. Pirmą kartą taip dokumentuotai išanalizuotos gen. Ludendorfo politinės klaidos.

Colliander, Boerje, Die Beziehungen zwischen Deutschland und Litauen waerhrend der Okkupation 1915-18, Turku (Aebo) 1935. Autorius rūpestingai sunaudojo liet. spaudą, bet — nuostabu — visai nepažvelgė į Lietuvos Tarybos protokolus, kurie dabar mums nebeprieinami.

Eppstein, Klaus, Mathias Erzberger and the Dilemma of German Democracy, Princeton, N. J. (JAV) 1959. Vokiškame vertime skyrius apie Lietuvą yra papildytas nauja archyvine medžiaga; pernai prie Bonnos automobilio katastrofoje žuvęs autorius būtų dar paskelbęs įdomios medžiagos apie Lietuvos ir M. Erzberger'io ryšius.

Fischer, Fritz, Griff nach Weltmacht. Die Kriegszieldpolitik des kaiserlichen Deutschlands 1914-18. Duesseldorf 1964 (4-tas leidimas). Nors federalinėse Vokietijos istorikai daug kritikavo drąsias Fischeerio tezes, išdėstytas plačiai jo 900 pusl. veikale, tačiau apie Lietuvą, jos Tarybą ir santykius su vokiečiais ten rašoma objektyviai.

Hoeltje, Christian, Die Weimarer Republik und das Ostlocharno-Problem 1919-1934. Revision oder Garantie der deutschen Ostgrenze von 1919. Wuerzburg 1958. Gausi bibliografija ir apie santykius su Lietuva.

Janssen, Karl-Heinz, Macht und Verblendung. Kriegszieldpolitik der deutschen Bundestaaten 1914-18. Goettingen 1963. Be kitko, gausiai dokumentuotai ištyrinėta įvairių Reicho valdančiųjų dinastijų pretenzijos statyti savo princus Lietuvos sostan.

Linde, Gerd, Die deutsche Politik in Litauen im Ersten Weltkrieg. Wiesbaden 1965. Remiantis gausia archyvine medžiaga ir spausdintais darbais — labai plati bibliografija — blaiviai išdėstyta vokiečių politika Vasario 16 akto metais.

Page, Stanley W., The Formation of the Baltic States. A Study of the Effects of the Great Power Politics upon the Emergence of Lithuania, Latvia and Estonia. Cambridge, Massachusetts (Harvard University Press) 1959.

Senn, Alfred Erich, The Emergence of Modern Lithuania. Morningside Heights, New York (Columbia University Press) 1959. Gausiai panaudotas pirmą kartą dr. J. Šaulio archyvas.

Tarulis, Albert M., American - Baltic Relations 1918 - 1922. The Struggle over Recognition. Washington, D. C. (The Catholic University of America Press) 1965. Plačių recenzijų žiūr. J. Lišva, Aidai, 1966, Nr. 10, p. 474-478.

Urbšienė, Marija, Vokiečių karo meto spauda ir Lietuva, Kaunas 1939 (Spaudos Fondas). Šitas 127 psl. labai svarbus atspaudas iš "Karo Archyvo" ne tik nėra iki šiol nė viename darbe kongresinėmis kalbomis panaudotas, bet ir lietuvių istoriografijoje yra praėjęs be jokio atgarsio. Kai Urbšienės vyras, paskutinis Lietuvos užsienio reikalų ministris, 1922-27 dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne, ji daug laiko studijavo visą vokiečių karo meto spaudą Berlyno valstybinėje bibliotekoje.

Wheeler-Bennet, John, Brest-Litovsk, the Forgotten Peace, March 1918. London - New York 1956. 1-mas leidimas 1938. Tai iki šiol geriausias tyrinėjimas apie Lietuvos Brastos taiką, nors autorius daug svarbių archyvinių dokumentų ir paliko nepanaudotų.

BENDRUOMENĖS KLAUSIMĄ RYŠKINANT

JUOZAS KOJELIS

Spauda — ne tik informacijos priemonė, bet ir idėjų forumas. Čia įvairūs klausimai gali būti pagrindinai išnagrinėti, visais aspektais išlukšteni ir didžiajai skaitytojų auditorijai pateikti išvadų padarymui. Šia prasme “Į Laisvę” puslapiuose vėl grįžtama prie Bendruomenės klausimo ir drįstama pratęsti dialogą su vienu žymiausiu Lietuvos Bendruomenės Jungtinėse Amerikos Valstybėse ugdytoju, dabartiniu Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos vykdomoju vicepirmininku Stasiu Barzduku, kuris tą dialogą užmezgė “Į Laisvę” 1967 metų lapkričio mėn. numeryje straipsniu — “Bendruomenė ir laikas”.

St. Barzduko straipsnį iššaukė mano dar ankstyvesniame “Į Laisvę” numeryje (1967 m. kovo mėn. Nr. 39/76) paskelbti svarstymai rašinyje “Didžioji Lietuvių Bendruomenės atsakomybė”.

Dialogas gali būti vaisingas tik tada, kai pasikalbėjimo partneriai nori vienas antrą suprasti ir vienas antrą iš tikro *supranta*. Poleminiuose dialoguose partneriai paprastai

vienas kito negirdi. Kiekvienam daug mielesnis savo paties balsas. Norėdamas “Bendruomenė ir laikas” straipsnio autorių teisingai suprasti, iš karto bandau formuluoti jo teigimus:

a) “JAV Lietuvių Bendruomenė, pradėdama savo kelią, galėjo rinktis du būdus — revoliucinį ar evoliucinį”; ji pasirinko antrąjį, nes “evoliucinis kelias buvo vienintelis galimas”.

b) Bendruomenė, eidama tuo keliu, yra daug pasiekusi.

c) “Bendruomenė negali sudaryti kokios extra išimties lietuvių istorijoje, nes “kaip kad taikliai pastebėjo prof. St. Šalkauskis, lietuvių tauta ‘niekad os nebuvo tuo, kuo ji galėjo būti’”.

Ieškotina sintezės

Reiktų labai stipriai suabejoti teigimu, kad Lietuvių Bendruomenė šiame krašte teturėjusi tik du kelius ir kad vieną iš jų ji pasirinkusi. Tarp šių kraštutinių ribų buvo galybė kelių ir kelelių, kuriais Bendruomenė judėjo ir atsie-

kė laimėjimų, išskaičiuotų “Bendruomenė ir laikas” straipsnyje. Iš tikro, ne vienas, bet abu kraštutiniai keliai atmestini, ir laimė, kad Bendruomenė ilgą laiką jais nesinaudojo. Tik pastaruoju metu kiek pavojingai pasukta prie kraštutinės evoliucijos ribos.

Dėl “revoliucinio kelio” abu dialogo partneriai pilnai sutaria. St. Barzdukas griežtai jį atmeta, o antrasis partneris, kad ir siūlydamas Lietuvių Bendruomenei grįžti prie Toronto pasitarimų sprendimo (kuris didele dalimi buvo padarytas dabartinio PLB valdybos vykdomojo vicepirmininko įtaigojimais), aiškiai išpėja, kad “bet koks revoliucinis kelias nepriimtinas” ir kad JAV LB politinė komisija, “vengdama bet kokių konfliktų su ALT-ba, neturėtų pretenduoti į JAV lietuvių reprezentavimą šio krašto vyriausybės institucijose”, o “reikštis tik tose srityse, kuriomis kitos institucijos specialiai nesidomi” (“Į Laisvę”, Nr. 39/76, p.p. 21-22). Taigi, jei “Bendruomenė ir laikas” straipsniu oponuojama tariamo revoliucinio kelio piršimui (o toks išpūdis susidaro), tai vien todėl, kad vienas pasikalbėjimo dalyvis negirdėjo ar nenorėjo girdėti antrojo.

Už revoliucinį kelią niekuo negeresnis ir evoliucinis, jei artėsime prie kraštutinumo ribos. Būtinai ieškotina sintezės. Juk JAV Lietuvių Bendruomenės “evoliucijoje” rasime visą

eilę “revoliucinių” momentų, kurie Bendruomenei ne pakenkė, bet ją sustiprino. Jau pats Loko prasiveržimas pro eilę senosios struktūros pastatytų užtvarų buvo gan revoliuciškas žygis su daugeliu dramatiškų įtampų. Audiencijos pas prez. J. F. Kennedy organizavimas turėjo stiprius revoliuciskus tonus, kuriuos išpūdingai parvyškina tuometinės, regis, St. Barzduko vadovautos JAV LB centro valdybos išleista pro memoria. Šis įvykis sukėlė dulkių, bet joms nusėdus, visuomenės respektas Bendruomenei aplamai padidėjo. O kiek “revoliuciškų” rezoliucijų yra priėmę Tarybos suvažiavimai? Pagaliau ir dabartinė centro valdyba, pagal formulę “reikštis tose srityse, kuriomis kitos institucijos nesidomi”, kovos dėl Lietuvos laisvės metuose, kad kiek ir pavėluotai, griebėsi informacinės medžiagos anglų kalba ruošimo. Jei “evoliucijos” vardan nebūtų buvę baimintasi iš anksto prie Lietuvių Bendruomenės sudaryti Lietuvos vadavimo komisijos, rezultatai šioje srityje būtų buvę žymiai efektingesni.

Nešti kovos entuziazmą

“Bendruomenė ir laikas” straipsnyje dėstoma, kad Lietuvių Bendruomenė visame pasaulyje esanti daug atsekusi. Šioje vietoje abu pokalbio dalyviai irgi pilnai sutaria. “Didžioji Lietuvių Bendruomenės atsakomybė” straipsnyje nie-

kur nėra Bendruomenės atsiekimai paneigti. Ten tik kalbama apie tas integralinės lietuvių sritis, kuriose Lietuvių Bendruomenė turėtų kai ko siekti, nes tam ją įpareigoja Lietuvių Charta, ir galėtų atsiekti. Konkrečiai buvo paliesti tarpiniai ar netarpiniai su Lietuvos laisvinimu susiję darbai, kurių niekas pilniau nedarė, k. t., planingas literatūros svetimomis kalbomis leidimas, kontaktų mezgimas su įtakingais šio krašto žmonėmis ir institucijomis, įėjimas į didžiąją spaudą, radiją, televiziją (pav., losangeliečiai šiais metais į spaudą gan stipriai įėjo, o į televiziją įvedė VLIK-o pirminką), ieškojimas kelių į laisvinimo veiklą įtraukti gausenes mūsų pačių masės, geresnis susiderinimas su latviais ir estais ir t.t. Kai tais klausimais niekas planingiau nesirūpina, argi ir Bendruomenei reiktų jų vengti?

“Bendruomenė ir laikas” straipsnio autorius išskaičiuoja visą eilę Bendruomenės atliktų ar dirbamų darbų. Iš tikro pasikalbėjimas pirmoje vietoje turėtų sukintis apie tuos darbus, kuriuos reikia atlikti. O jų yra be galo daug.

Sulaukėme Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50 metų jubiliejaus. Lietuvos laisvės kovos metų centre visų veiksmų vieningu sutarimu pastatytas manifestas, kviečias “ypatingai suveiksminti visų lietuvių jėgas Vasario Še-

šioliktosios Akto galiai atstatyti”. Manifesto raidę ir dvasią paversti tikrove patenkinamai planingai organizuotų pastangų nebuvo parodyta. VLIK-as su diplomatine tarnyba valstybių vyriausybių kontaktavimą organizavo, nors rezultatai dar nežinomi. Bet kas organizavo Lietuvos klausimo išnešimą į JAV-bių spaudą, televiziją, radiją, kas ruošė medžiagą ir koordinavo kontaktus su JAV Kongreso nariais, valstijų legislatūromis, miestų ir apskričių savivaldybėmis? Didelę dalį Kongreso narių gerai paruošta medžiaga aprūpino Rezoliucijoms Remti Komitetas. Kad ir pavėluotai, kaip minėta, “jėgų suveiksminti” šokosi JAV LB centro valdyba. Jei evoliucinė ramybė atoslūgiškai nebūtų suviliojusi kai kurių Bendruomenės autoritetų ir jei evoliucija kai kieno galvoje kovos už Lietuvos laisvę pastangų nebūtų nustūmusi į antrą veiklos plotmę, daugelyje Amerikos lietuvių kolonijų būtų buvę galima pasiekti bent tokių rezultatų, kaip Los Anjelese ir Philadelphijoje.

Iš visų laisvinimo veiksmų klubo narių tobuliausią organizaciją yra sukūrusi Lietuvių Bendruomenė, ir tik ji būtų pajėgi šiuo metu kelti ir nešti Lietuvos laisvės kovos metų entuziazmą. Yra ir reali bazė, kuria tas entuziazmas galėtų remtis — tai JAV Kongrese praveštoji rezoliucija (H. Con. Res. 416). Jei visi veiksniai bū-

tų susibaudę Lietuvos laisvės kovos metuose suglaudinti jėgas Lietuvos bylos iškėlimui Jungtinėse Tautose, jubiliejiniai metai tikrai būtų paženklinoti kovos dėl laisvės ženklais. Dabar gi privačios iniciatyvos dėka vienur pasistūmėta daugiau, kitur mažiau, tačiau daugiausiai pasitenkinama “minėjimas gražiai pasisekė”, “choras gražiai dainavo”, “kun. X pasakė įspūdingą pamokslą” ir burmistrų bei gubernatorių kanceliarijose pasirašytomis ir platesnei amerikiečių visuomenei nežinomomis Vasario 16 proklamacijomis.

Turi būti, kuo gali

Lietuvių tauta turi būti tuo, kuo ji gali būti. Čia pasikalbėjimo dalyvių nuomonės principiškai išsiskiria. Jei prof. Stasys Šalkauskis ir pasakė, kad mūsų tauta “niekadoms nebuvo tuo, kuo ji galėjo būti”, tai jis tuo tikrovės ne teisinio, bet reiškė savo susirūpinimą. Greičiau tikrovę teisė, kaip pasakytų dr. Juozas Girnius. “Bendruomenė ir laikas” straipsnio autorius Šalkauskis rūpestį reiškiančia fraze siekia pridengti neteisingos tikrovės pateisinimą. Tas pats J. Girnius tokią situaciją “Idealas ir laikas” veikale aptaria šiais žodžiais: “*Visur reikia pažinti tikrovę, tik ne visur galima ją pripažinti* (pabraukta autoriaus). *Sutikti su tokia tikrove, kuri nėra pripažinimo verta, yra nebe realizmas, o pa-*

prastas defetizmas (pabraukta J. K.). Tai galioja ir tautinės gyvybės rūpesčiui. Reikia bliviai žvelgti, kaip faktiškai su mumis yra, tačiau ne paprastam konstatavimui, o tikram sąžinės suneraminimui (96 p.).

Po Šalkauskio Ateitininkų federacijai atėjęs vadovauti dr. Kazys Pakštas, tarsi atsiliepdamas į savo pirmtako rūpestį, siekė lietuvių tautą padaryti “tuo, kuo ji galėtų būti”. Tur būt abu pasikalbėjimo dalyviai prisimena įvykį prieš 33 metus, kai laužų liepsnoms ir Masčio ežero bangoms plakantis ir tūkstantinei miniai griausmingai atsiliepiant, dr. K. Pakštas paskelbė šūkį “pasukti Lietuvos laikrodį šimtą metų pirmyn”. Ir jei anų dienų režimas nebūtų idealistinės lietuvių jaunomenės iniciatyvos slopinęs, dar per likusį nepriklausomo gyvenimo penkmetį tas laikrodis būtų buvęs gerokai pavarėtas.

Iš viso, atrodo, neprasminga svarstyti klausimo, kokį aplamai taktinės veiklos kelią Bendruomenė turėtų pasirinkti. Ar ne tiksliau būtų kiekvienoje gyvojoje problemoje ir konkrečioje situacijoje už taktiką atskirai apsispręsti. Juk vienu atveju reikės planingai ramaus darbo, kitu — intensyvios dinamikos, vienur užteks tikėjimo, vilties ir kantrybės, kitur teks ryžtis drąsiems (gal ir rizikingiems) pajudėjimams. Ir tačiau kiekvienas apsisprendimas, nežiūrint, koks jis bebū-

VEIKSNIAI IR KITŲ DARBAI

DR. PETRAS PAMATAITIS

Logiška ir konsekventiškai galvojant, visus Lietuvos vadavimo darbo planus turėtų paruošti ir įgyvendinti mūsų veiksniai. Bet taip nėra. Visa, kas tik didesnio buvo padaryta Lietuvos laisvinimo darbe paskutiniųjų kelerių metų laikotarpyje, buvo suplanuota ir įvykdyta ne veiksmų, o šalia jų esančių vienetų ar pavienių asmenų.

1967 metų pabaigoje mūsų veiksniai 1968 metus paskelbė *Laisvės kovos metais*. Buvo tikėtasi, kad patys veiksniai išeis su didesniais planais ir užsimojimais kovoje dėl Lietuvos laisvės, o taip pat talkins ir

lietuvių bendruomenėms ir veikėjams periferijose jungtis į žygį už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Veiksniai deklaravo *Laisvės kovos metus*, ir tuo viskas pasibaigė.

Pasigesta ir direktyvų ir talkos

Lietuviai visad daugiau ir pilniau pajuda Lietuvos laisvinimo darbe Vasario 16-sios proga. 1968 metai yra jubilėjiniai metai: šiais metais minime Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50 metų sukaktį ir taip pat Lietuvos valstybės įkūrimo 717 metų sukaktį. (Tiesiog nedovanotina, kad mūsų veiksniai

tų, vieniems bus “pavojingai revoliucinis”, kitiems — “perlėtai evoliucinis”.

Tiesa, kad bendruomeniniai darbe neturime prievartinių priemonių ir negalime jų naudoti. Tačiau jų ir nereikia. Pagrindinės priemonės savanoriškoje Bendruomenės santalkoje yra gera valia ir tautinis sąmoningumas. Ir geros valios, ir tautinio sąmoningumo Lietuvių Bendruomenėje apstu. Šių žodžių autorius labai tvirtai įsitikinęs, kad Bendruome-

nės vadai turėtų žinoti aktyviųjų Bendruomenės narių nuostatymą visais tais klausimais, kuriais jie patys neturi pastovios ar vieningos nuomonės. Ir čia vėl drįstama siūlyti, kad Lietuvių Bendruomenės tarybos rinkimus lydėtų referendumas visais kontraversiniais klausimais. Tegu tautiniai sąmoningas geros valios lietuvių visuomenės sektorius pareiškia savo nuomonę. Gal tada daug kas ir be ilgų dialogų paaiškėtų.

antrosios sukakties neakcentavo. Čia, laisvajame pasaulyje, ši sukaktis turėtų būti linkniuojama kasdien). Buvo manyta, kad veiksniai pajudės, ir lietuviai Vasario 16-sios proga "pajudins žemę" Lietuvos bylos reikalu. Tik kelių vietovių lietuviai (Los Angeles, Calif., Philadelphia, Penn. ir gal dar vienoje ar kitoje vietovėje) plačiau išnešė ta proga Lietuvos bylos reikalą į amerikiečių tarpą. Visur kitur vyko rutininiai Vasario 16-sios minėjimai: parapijų ar klubų salėse, kalbant apie Lietuvai padarytą ar daromą skriaudą tik saviesiems, gaudinant tik savųjų širdis. O juk turėjome visur (JAV-se ir kituose laisvojo pasaulio kraštuose) kalbėti tai svetimiesiems, išsiskverbti į jų spaudą, radiją ir televiziją. Lietuvos bylos klausimas kaip perkūno trenksmas turėjo pereiti ir nuaidėti per visą laisvąjį pasaulį. To nepadarėme, ir dėl to kaltę turi prisiimti tik mūsų veiksniai.

Sekant pagrindinius lietuvių laikraščius, buvo labai lengva matyti, kaip didesnės mūsų bendruomenės JAV-se ir kitur paminėjo Vasario 16-tąją ir kas naujesnio buvo įnešta į tuos paminėjimus. Didesnių išėjimų su Lietuvos bylos reikalu (su mažomis išimtimis) į kitataučių tarpą nesimatė. Sunku buvo tai padaryti, neturint jokių direktyvų ir paramos iš mūsų veiksnų.

Teko tuo reikalu išsikalbėti su Pietinės Kalifornijos Lietu-

vių Tarybos vadovybė, kuri buvo pasiryžusi pilniau išnešti Vasario 16-sios proga Lietuvos klausimą į amerikiečių spaudą, radiją ir televiziją, ir tai įvykdė. To vieneto vadovybė kreipėsi į pagrindinius mūsų veiksnius (ALT-bą, VLIK-ą ir LLK-tą), prašydama patarimų bei medžiagos. Amerikos Lietuvių Tarybos centro vadovybė iš viso neatsakė į laiškus. Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto vadovybė atsiliepė, bet paramos nei patarimais nei literatūra nesulaukta. Su kiek apčiuopiamesne parama atėjo Lietuvos Laisvės Komiteto vadovybė, atsiųsdama gana didoką skaičių egzempliorių anglišku knygų apie Lietuvą. Tos knygos buvo panaudotos, kreipiantis į amerikiečių laikraščius ir radijo bei televizijos programų vadovus. Pietinės Kalifornijos Lietuvių Tarybos vadovybė visą medžiagą bei literatūrą turėjo paruošti ir atspausti pati. Talkinant Lietuvos generaliniam konsului dr. Juliu J. Bielskiui, buvo paruoštas puikus memorandumas (An Appeal For Justice — The Question of Lithuania). To memorandumo šimtai egzempliorių buvo panaudoti, kontaktuojant amerikiečių laikraščius, radijo ir televizijos programų vadovybes ir steito ir krašto legislatorius. Minėto vieneto vadovybė pati paruošė pranešimus amerikiečių laikraščiams, radijo ir televizijos programoms, paruošė proklamacijų ir rezoliucijų tekstus, kurios vė-

liau buvo paskelbtos ar priimtos legislatūrų (steito ir apskričių) ir miestų bei miestelių burmistrų bei tarybų, paruošė laiškų tekstus steito ir krašto legislatoriams, paruošė ir visą kitą reikiamą literatūrą. Laimingu sutapimu to vieneto vadovybė turėjo tam darbui pajėgių ir sugebančių darbuotojų. Vargu ar visų kitų lietuvių bendruomenių vadovybės galėjo tai tinkamai atlikti. Juk tai centrų darbas. Ir ALT-ba ir VLIK-as iki įkyrumo prašė ir prašo pinigų, bet talkos iš jų negalima sulaukti nė už centą.

Didelių pastangų puikūs vaisiai

Jei tik sumaniai ir intensyviai dirbama, nepagailint laiko ir pinigų, visad galima tikėtis apčiuopiamesnių rezultatų. Tuo gali pasididžiuoti ir pasigirti Pietinės Kalifornijos Lietuvių Taryba. Jos laimėjimai Vasario 16-sios proga Lietuvos reikalui buvo dideli. Panašių laimėjimų atsiekė dar gal tik vienos ar kitos vietovės lietuviai. O, juk buvo galima tai padaryti beveik kiekvienoje vietovėje, kur tik yra šiek tiek lietuvių.

Kokie gi buvo Pietinės Kalifornijos Lietuvių Tarybos laimėjimai?

1. Išgauti puikūs įžanginiai trijuose amerikiečių laikraščiuose: *Los Angeles Times* (tai milijoninio tiražo dienraštis, skaitomas didžiausiu Vakarų Amerikoje); *The Evening Outlook* (Santa Monica miesto ir

apylinkės dienraštis); ir *The Tidings* (Los Angeles arkivyskupijos oficiozas). To vieneto pirmininko Jono Čingos reikšmingi ir turiningi laiškai buvo paskelbti ne tik eilėje Kalifornijos dienraščių, bet taip pat pasirodė ir kitur, k. t. Chicagoje, New Yorke ir t.t.

2. Išgautos reikšmingos rezoliucijos iš Los Angeles apskričio vadovybės ir Los Angeles miesto tarybos. Tai ne eilinės ir rutininės rezoliucijos, ir vargu kuri kita vietovė panašią ar panašias rezoliucijas yra išgavusi.

Los Angeles miesto tarybos priimtoje rezoliucijoje iškeliama sena ir garbinga Lietuvos praeitis (Whereas, the country's early struggles during feudal times culminated with the formation of United Kingdom in 1251 under King Mindaugas), paminimos partizanų kovos su pavergėjais (Whereas, in the succeeding battles for freedom, 1944-1952, 30,000 Lithuanian freedom fighters lost their lives and hundreds of thousands of others were imprisoned or sent to Siberia which subdued the aidless resistance movement), raginamas JAV-bių prezidentas iškelti Lietuvos bylą Jungtinėse Tautose (Be it further resolved, that the City Council does join with the 89th Congress in support of their unanimous resolution urging the President to take action in the United Nations for restoration of independence for Lithuania

and two other occupied Baltic States...).

Los Angeles apskrities (Los Angeles county turi virš 7 mil. gyventojų) vadovybė (Board of Supervisors) priėmė dar turiningesnę rezoliuciją negu kad miesto taryba. Štai tos rezolucijos svarbesnės ištraukos:

“...Whereas, the House of Representatives and the United States Senate (of the 89th Congress) unanimously passed House Concurrent Resolution 416 urging the President of the United States to direct the attention of the world opinion at the United Nations and at other appropriate international forums by such means as he deems appropriate, to the denial of the rights of self-determination for the peoples of Lithuania, Latvia, and Estonia, and to bring the force of world opinion to bear on behalf of the restoration of these rights to the Baltic peoples:

Now, therefore, be it resolved, that the Board of Supervisors of the County of Los Angeles respectfully urges the President of the United States to bring the question of liberation of the Baltic States before the United Nations and ask that body to request the Soviet Union withdraw all of its troops and release its control of Lithuania, Latvia, and Estonia, and return to their homes

all Baltic exiles and deportees from prison camps in the Soviet Union; and

Be it further resolved, that a copy of this resolution be forwarded to the President of the United States, Secretary of State Dean Rusk, and United States ambassador to the United Nations Arthur Goldberg...”

Los Angeles apskrities vadovybė ne tik priėmė šią puikią rezoliuciją, bet davė taip pat jai eiga. Ar buvo bent viena kita vietovė, kur amerikiečių priimtoms rezolucijoms būtų buvusi duota tolimesnė eiga? Labai abejoju.

3. Laikraščių paskelbti įžanginiai, priimtoms rezolucijos ir Pietinės Kalifornijos Lietuvių Tarybos paruoštas memorandumas buvo įtraukti į *Congressional Record*.

4. Buvo kontaktuoti abu Kalifornijos senatoriai ir visi kongresmanai (38). Jiems buvo pasiūsta atitinkamos literatūros ir jie buvo prašomi dalyvauti Vasario 16-sios minėjime JAV-bių Kongrese. Eilė jų tarė turiningus žodžius ar padarė reikšmingus pareiškimus Kongrese Vasario 16-sios proga.

5. Buvo padaryti didesni prasiveržimai su Lietuvos bylos reikalu į radijo ir televizijos programas. VLIK-o pirmininkui dr. K. Valiūnui buvo sudarytos galimybės pasisakyti televizijos programose Lietuvos laisvės kovos klausimais.

6. Lietuviai buvo išvesti iš parapijos salės į pirmąjį viešbutį pagrindiniam Vasario 16-sios minėjimui ir ta proga ruoštiems iškilmingiems pietums.

7. Buvo palikta laisvė aukotojams nukreipti savo aukas savo pasirinktiems veiksniams. Vieni savo aukas nukreipė VLIK-ui, kiti — ALT-bai, treči — Rezoliucijoms Remti Komitetui, kiti — kitiems vienetams (Lietuvių Fondui ir kitoms grupėms). Didelė dalis aukotojų aukas paskirstė trims vienetams: VLIK-ui, ALT-bai ir Rezoliucijoms Remti Komitetui. Kodėl taip negalėjo padaryti kitos vietovės? Rengėjai turėjo nepamiršti ypač Rezoliucijoms Remti Komiteto. Tik šis vienetas tedirba konkretų laisvinimo darbą, kiti — tik planuoja ir kalba, o darbų nesimato.

Kartojasi sena istorija

Kai JAV-bių Kongresas (Atstovų Rūmai — 1965, o Senatas — 1966) priėmė garsiąją savo rezoliuciją (H. Con. Res. 416), tai tam tikri mūsų veiksniai arba stengėsi savintis nuopelnus sau, arba priimtos rezoliucijos reikšmę suniekinti, arba priskirti nuopelnus tam tikroms grupėms, kurios ne tik nepadėjo Rezoliucijoms Remti Komitetui, bet visomis išgalėmis trukdė. Keistą liniją buvo užėmusi ELTA su savo „straipsniais“ įvairiuose lietuvių laikraščiuose. Nežinant ir nepažįs-

tant pilnai viso rezoliucijos pravedimo žygio ir reikalo, iš ELTOS „straipsnių“ buvo galima susidaryti išpūdi, kad ta rezoliucija buvusi pravesta „kitų jėgų“, o ne Rezoliucijoms Remti Komiteto pastangomis; taip pat buvo mėginta sumažinti iki minimumo priimtos rezoliucijos reikšmė bei svarba. Dar toliau tuo metu nuėjo tam tikri ALT-bos žmonės: jie arba stengėsi visus nuopelnus priskirti sau arba savo pataikūnams.

1965 ir 1966 metų istorija vėl kartojasi 1968 metais. *Elta* savo pranešime, kuris buvo įdėtas 1968 metų kovo mėnesio 6 dienos „Draugo“ numeryje (pirmame puslapyje), teigia, kad *Los Angeles Times* davęs savo išanginį (Imperialism, Russian Style) Lietuvos bylos reikalu *Eltos* pastangomis ir naudodamasis tos institucijos informacija. Tai neatitinka tiesos. Kodėl VLIK-o išlaikoma institucija skelbia neteisingas žinias? Koks tokios informacijos tikslas? Ar tuo norima pridengti VLIK-o neveiklą ar tos veiklos neefektingumą?

Elta minėtame pranešime taip pat pažymi, kad ir kiti straipsniai kituose krašto amerikiečių laikraščiuose yra praveisti tos institucijos pastangomis. Reiškia, kad atskirų vietovių lietuviai nieko ta linkme nedarė, ir *Elta* koku tai magišku būdu prasiskverbė su Lietuvos byla į amerikiečių spaudą. Taip nebuvo Los Ange-

les mieste. Tą patvirtinti, be abejo, gali ir kitų vietovių lietuviai darbuotojai. Jei tik kas buvo laimėta Lietuvos bylos reikalui amerikiečių spaudoje ir radijo bei televizijos programose, tai visa buvo atsiektas tos vietovės lietuvių pastangomis. VLIK-as, atiduodamas tuos nuopelnus atskirų vietovių lietuviams, žymiai daugiau laimėtų sau, negu kad dabar, viską savindamasis.

JAV-bių Kongresas kasmet pamini Vasario 16-tąją. Ta proga eilė senatorių ir kongresmanų taria žodžius ar padaro pareiškimus. ALT-bos centro valdyba kasmet primena lietuviams, kad to paminėjimo ruošimas esąs tos institucijos veiklos sferoje. ALT-ba čia laiką padaro: parūpina maldoms sukalbėti dvasiškius Atstovų Rūmuose ir Senate, paragina eilę legislatorių tarti žodžius ta proga. Tai ir viskas. Atskirų vietovių lietuviai (daugiausia savo iniciatyva) kreipiasi į savo senatorius ir kongresmanus tuo pačiu reikalu. Rezoliucijoms Remti Komitetas kontaktuoja savo narius Kongrese (eilė senatorių ir kongresmanų oficialiai priklauso Rezoliucijoms Remti Komitetui). Tas minėjimas Kongrese, kaip matome, yra suorganizuojamas eilės jė-

gų. Juokingai ir naiviai skamba minėtas *Eltos* pranešimas, kad apie 100 JAV-bių Kongreso narių tarę žodžius ar padarę pareiškimus Vasario 16-sios proga (1968 metais) Kongrese *Eltos* informacijos dėka. Eilė senatorių ir kongresmanų savo žodžiuose ar pareiškimuose kėlė rezoliucijos (H. Con. Res. 416) įgyvendinimo klausimą, Vasario 16-sios proga jie įtraukė tą rezoliuciją į *Congressional Record*. Ar ir tai yra *Eltos* nuopelnas? Jei tokia metamorfozė būtų įvykusi *Eltos* redaktorių galvosenoje, tai tikiu, kad Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybė ir to žygio rėmėjai atleistų tai institucijai visas praeities "nuodėmes".

Veiksniai turi pajudėti

Ir ALT-ba ir VLIK-as yra ir reikalingi ir būtini, bet jie turi pajudėti. Ir vienos ir kitos institucijos veiklai plotai yra neriboti. Ir vienos ir kitos institucijos darbuotojai turėtų apkapoti savo konferencijų skaičių, sėsti prie stalų ir paruošti kiek galima pilnesnius veiklos planus ir imtis iniciatyvos juos įgyvendinti. Tuo atveju nereikės tiems veiksniams kaisyti kitų vienetų laimėjimų plunksnomis.

KOVOJANTIEMS NEPAVARGTI

PAŠNEKESYS SU KUN. JONU C. JUTKEVIČIUMI, LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS JAV-BIŲ TARYBOS PREZIDIUMO VICEPIRMININKU IR LIETUVOS VYČIŲ ORGANIZACIJOS VEIKĖJU

Kun. Jonas C. Jutkevičius (g. 1914.IX.9 Westfield, Massachusetts, JAV), LB Tarybos Prezidiumo vicepirmininkas ir Lietuvos Vyčių organizacijos vienas iš didžiųjų šulų, yra išvaręs tikrai platų barą Lietuvos vardo garsinime kitataučių tarpe ir Lietuvos vadavimo darbe. Kun. J. C. Jutkevičius gimė, augo ir mokyklas lankė JAV-se. Teologijos mokslą išėjo Montrealio (Kanadoje) kunigų seminarijoje. Kunigu iššventintas 1940 metais. Dirbo ir dirba JAV-bių lietuvių katalikų tarpe, šiuo metu vadovauja šv. Kazimiero lietuvių parapijai Worcester, Mass., mieste, JAV. Jau eilę metų be darbo parapijose kun. J. C. Jutkevičius dirba Worcester'io vyskupijos tribunole ir aktyviai reiškiasi tos vyskupijos jaunimo organizacijose.

— *Jau daugiau kaip 20 metų varote platų barą Lietuvos vardo garsinime kitataučių tarpe ir Lietuvos vadavimo darbe. Ar nepradedate pavargti visame šiame žygyje?*

— Mes, dirbantieji, negalime ir neturime pavargti. Galėsime atsikvėpti, kai Lietuva nusikratys komunistinės vergijos ir atgaus pilną laisvę ir nepriklausomybę. Lietuvos vardo garsinime ir Lietuvos vadavimo darbe turime ne tik nepavargti, bet dar su didesniu užsidegimu ir energija visa tai vykdyti, pritraukdami prie šio žygio vis daugiau ir daugiau darbininkų ir talkininkų.

— *Kaip kilo Lietuvos Vyčiuose mintis suformuoti Lietuvos Reikalų komisiją ir kokia yra tos komisijos paskirtis?*

— Gana ilgoka istorija, bet mėginsiu ją trumpai atpasakoti. Antrojo pasaulinio karo metu dažnai amerikiečių spaudoje buvo keliamas klausimas, kas turėtų būti darytina su Pabaltijo valstybėmis ateityje. Kartą mano dėmesį atkreipė prof. Greene (anglų kalbos ir istorijos profesorius Harvard universitete, Cambridge, Mass., JAV) pareiškimas, kurį jis padarė kalbėdamas vienos amerikiečių organizacijos susirinkime. Prof. Greene toje kalbo-

je teigė, kad po karo Pabaltijo kraštai turėtų priklausyti Sovietų Sąjungai. Toje kalboje prof. Greene akcentavo, kad Lietuva nuo 1795 metų iki Pirmojo pasaulinio karo buvusi Rusijos dalis. Tas profesorius nieko neminėjo apie didžią ir garbingą Lietuvos istoriją prieš 1795 metus! Perskaičius tą pareiškimą man užvirė kraujas. Tuoj parašiau prof. Greene laišką, išdėstydamas svarbesnius Lietuvos istorijos faktus. Savo laiške taip pat paminėjau, kad jis gal ir esąs geras anglų kalbos profesorius, bet istorijoje gana stiprokai šlubuojąs. Tuo metu Worcester'yje (Mass.,

JAV) veikė speciali komisija JAV-bių karo bonams platinti ir parduoti. Tos komisijos viename narių susirinkime paraginau juos visus parašyti protesto laiškus profesoriui Greene. Dauguma komisijos narių gana silpnokai mokėjo angliškai rašyti. Buvo nutarta parašyti bendrą laišką ir visiems pasirašyti. Taip ir buvo padaryta

Tuo metu kilo man mintis, kad mes, lietuviai, turime išeiti su Lietuvos bylos reikalu į amerikiečių spaudą. Lietuvos Vyčių organizacijos Naujosios Anglijos 1945 metų apygardos suvažiavime iškėliau mintį, kad

LIETUVOS VYČIŲ MEDALIO ĮTEIKIMAS BUV. SENATORIUI KNOWLAND — Kun. kleb. J. C. Jutkevičius (antras iš dešinės) įteikia Lietuvos Vyčių medalį buv. senatoriui William F. Knowland (antras iš kairės). Nuotraukoje (iš kairės dešinėn): Rezoliucijoms Remti Komiteto pirm. L. Valiukas, "The Oakland Tribune" dienraščio leidėjas ir redaktorius Wm. F. Knowland, kun. kleb. J. C. Jutkevičius ir Lietuvos gen. konsulas dr. J. J. Bielskis.

būtų įsteigta Lietuvos Reikalų (Lithuanian Affairs) komisija Lietuvos vardo garsinimui ir Lietuvos bylos kėlimui ir gynimui amerikiečių tarpe. Mano pasiūlymas suvažiavimo vienbalsiai buvo priimtas. Apygardos suvažiavimas kvietė mane tą komisiją suformuoti ir jai vadovauti. Komisija pradėjo leisti specialų biuletinį apygardos nariams, kur buvo nurodoma, kas ir kaip darytina Lietuvos vardo garsinime ir Lietuvos laisvinimo darbe. Šis darbas Vyčiuose sukėlė nepaprastą susidomėjimą. Kėliau tą mintį Lietuvos Vyčių visuotiniame suvažiavime 1946 metais, kuris įvyko Worcester, Mass., mieste. Seimo delegatai, suvažiavę iš visų krašto kampų, mano minčiai entuziastingai pritarė, ir suvažiavimas vienbalsiai nutarė įsteigti Lietuvos Reikalų komisiją prie Lietuvos Vyčių centro valdybos. Tad, šiais metais minėtoji komisija mini savo gyvavimo ir darbo 22 metų sukaktį. Tai komisijai teko ir tenka visą laiką iki pat šiandien vadovauti.

— *Kaip Lietuvos Reikalų komisijos veikla reiškiasi?*

— Lietuvos Vyčių kuopos turi tos komisijos skyrius. Skyrių vadovybės seka JAV-bių spaudą, radiją ir televiziją. Teigiami ir neigiami pareiškimai (straipsniai, komentarai, žinios ir pan.) pasiekia mane iš visų krašto kampų. Visa tai patenka į mūsų leidžiamą specia-

KUN. KLEB. JONAS C. JUTKEVIČIUS, Worcester, Massachusetts (JAV), JAV-bių LB Tarybos prezidento vicepirmininkas ir Lietuvos Vyčių organizacijos Lietuvos Reikalų komisijos pirmininkas.

lių biuletinį organizacijos nariams. Tame biuletiny nurodoma kam rašytini padėkos laišakai, kam protesto laišakai, kaip atitaisytinose amerikiečių spaudoje, radijo ir televizijos programose padarytos klaidos Lietuvos klausimu. Nuo 1946 metų iki šiandien esame išleidę minėto biuletinio 238 numerius. Lietuvos Vyčių organizacijos nariai per tą laiką yra parašę apie 400,000 laišku Lietuvos reikalui.

— Kaip trumpai įvertintumėt visą šį darbą?

— Nė vienas veiksnys, nė viena kita lietuvių organizacija Lietuvos vardo garsinimo ir Lietuvos bylos reikalui nėra padariusi tiek, kiek Lietuvos Vyčiai. Lietuvos Vyčių balsas yra pasiekęs tūkstančius pačių įtakingiausių krašto laikraštinių, politikų, komentatorių, knygų leidyklų ir kitų svarbių institucijų. Lietuvos reikalui esame gavę daug vietos amerikiečių spaudoje ir daug laiko jų radijo ir televizijos programose. Vertinant pinigais, būtų tai kainavę milijonus dolerių. Darbas pareikalavo iš mūsų daug laiko ir pastangų, bet finansiškai tekainavo mums labai nedaug.

— Ar Lietuvos Reikalų komisija tesiriboja vien tik minėta veikla?

— Komisijos minėtas darbas yra didelės apimties. Skiriame taip pat daug dėmesio ieškojimui ir palaikymui žymių ir įtakingų Lietuvai ir lietuvių reikalui draugų kitataučių tarpe. Amerikos lietuviai yra, reikia pasakyti, skaitlingi ir jau pakankamai įtakingi, bet siekiant didesnių tikslų, mums mūsų pačių jėgų nepakanka. Mums reikia stipraus ir gero užnugario žymių ir įtakingų amerikiečių tarpe. Šiame reikale esame padarę jau gerą pradžią. Kasmet atžymime žymesnį ar įtakingesnį amerikie-

DU DIDIEJI — Kun. kleb. J. C. Jutkevičius ir žymusis amerikiečių ir lietuvių krepšininkas Pranas Lubinas susitinka Lietuvos Vyčių organizacijos metiniame seime, įvykusiame 1965 metais Los Angeles mieste.

tį, kuris parodo daugiau dėmesio Lietuvos bylos reikalui, įteikdami jam organizacijos metinio suvažiavimo proga Lietuvos Vyčių Medalį. Šis medalis buvo įsteigtas Lietuvos Vyčių visuotiniame suvažiavime 1953 metais, įvykusiame Boston, Mass., mieste. Tą medalį ir atitinkamą diplomą yra gavę šie žyrūs, įtakingi ir Lietuvos reikalui daug nusipelnę amerikiečiai: kongresmanas Charles J. Kersten (1955 metais), senatorius Paul H. Douglas (1956), kongresmanas Daniel J. Flood (1958), Michigan steito gubernatorius G. Mennen Williams (1959), senatorius Thomas J. Dodd (1960), kongresmanas Ray J. Madden (1962), kardinolas Richard J. Cushing (1963), Chicagos burmistras Richard J. Daley (1964), The

Oakland Tribune dienraščio leidėjas ir redaktorius *William F. Knowland* (1965), kongresmanas *John S. Monagan* (1966) ir katalikų laikraštinių *George M. Barmann* (1967).

—*Ar manote, kad būtų tikslinga ir kitoms didesnėms lietuvių organizacijoms įsteigti panašius medalius?*

— Be abejo, būtų tikslinga. Ypač būtų tikslinga Lietuvių Bendruomenei įsteigti panašų medalį. Galėtų būti pavadintas *Lithuanian Freedom Medal* ar

pan. LB centro valdyba galėtų kasmet atžymėti tuo medaliu Lietuvos reikalui nusipelnusių amerikietį, didesnės apylinkės galėtų suteikti tą medalį tose vietovėse Lietuvos reikalui nusipelnusiems amerikiečiams. Tai būtų vienas iš būdų ne tik surasti Lietuvos reikalui draugų žymių ir įtakingų amerikiečių tarpe, bet juos taip pat savo tarpe išlaikyti.

— *Aktyviai reiškiate Lietuvos Bendruomenės veikloje. Kam Lietuvių Bendruomenė turėtų skirti daugiau dėmesio?*

KOVOTOJŲ UŽ REZOLIUCIJOS PRAVEDIMĄ ATŽYMEJIMAS — Kun. kleb. J. C. Jutkevičius (dešinėje) ir amerikiečių laikraštinių *George Todt* (viduryje) atžymimi specialiais atžymėjimo ženklais (plaques), kuriuos jiems įteikė Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybė už nuopelnus rezoliucijų žygyje. Nuotraukoje (iš kairės dešinėn): Rezoliucijoms Remti Komiteto pirm. L. Valiukas, to vieneto direktorių tarybos narė aktorė Rūta Lee-Kilmonytė, G. Todt, to vieneto valdybos vicepirm. A. Kaim ir kun. kleb. J. C. Jutkevičius.

— Iki šiol Lietuvos Bendruomenėje veikia ir reiškiasi tik beveik naujieji ateiviai. JAV-se priskaitome iki maždaug vieno milijono lietuvių kilmės amerikiečių. Kur jie? Ar Lietuvos Bendruomenė yra parodžiusi jiems dėmesio, ar yra bandžiusi juos pasiekti ir įtraukti į veiklą? Šiam reikalui LB turėtų skirti nepaprastai daug dėmesio. Lietuvos Bendruomenės centriniai organai, apygardų ir apylinkių vadovybės rengia tautinių šokių, dainų šventes, ruošia koncertus ir tūkstančius kitų parengimų. Tai labai graži ir puiki veikla, bet tuo tarpu Lietuvos laisvės reikalui skiria tik tiek dėmesio ir laiko, kiek jo belieka (jei iš viso kiek lieka) nuo visos minėtos veiklos. Taip neturėtų būti. LB centro vadovybė, apygardos ir apylinkės turėtų turėti aktyvias Lietuvos reikalų komisijas (panašias kaip Lietuvos Vyčiai) ir skirti daug dėmesio Lietuvos vardo kėlimui ir kovai dėl Lietuvos laisvės.

— *Akcentuojate JAV-se gimusių ir augusių lietuvių įtraukimą į Lietuvos Bendruomenės veiklą. Ar negalėtumėt duoti sugestijų, nurodymų, patarimų bei rekomendacijų kaip tai įvykdyti?*

— “Į Laisvę” žurnalas yra puikiai tuo klausimu pasisakęs savo išanginyje, kuris buvo išleistas 1967 metų liepos mėnesio numeryje. (Žiūr. nr. 40/77, 5-6 pusl.) Visi LB vadovybės nariai

turėtų tą išanginį perskaityti (jei to dar nėra padarę) ir imtis to didelio JAV-bių milijono lietuvių atlietuvavimo darbo. Vietiniai lietuviai beveik nieko nežino apie LB bei jos siekius ir tikslus. Reikia tuo klausimu literatūros anglų kalboje. Vietiniams lietuviams reikia specialaus angliško biuletenio LB klausimais. Nemaža vietinių lietuvių dalis yra susispietusi Lietuvos Vyčių organizacijoje. Ir šios organizacijos nariai nedaug nežino apie LB. Lietuvos Bendruomenės centriniai organai galėtų pilniau pasiekti vyčius per jų žurnalą “Vyti”. Tai milžiniškos apimties žygis, ir, LB pajudėjus ta linkme pilna sparta, to darbo vaisių tikrai sulauktumėm po metų ar kitų.

— *Ką laikytumėt didesniais laimėjimais Lietuvos laisvinimo darbe paskutinių kelerių metų laikotarpyje?*

— Pagrindiniai Lietuvos laisvinimo veiksniai (VLIK-as, ALT-ba ir kit.) mažai terodė gyvybės ir veiklos. Jei tie veiksniai kiek ir judėjo, tai jų veikla buvo labai sustingusi, neefektyvi. Didesni pajudėjimai išėjo iš pavienių asmenų ar kitų grupių tarpo. Per visą Ameriką nuskambėjo demonstracijos prie Baltųjų Rūmų 1965 metų pavasarį. Tų metų rudeniį buvo suorganizuotas taip vadinamas žygis į Jungtines Tautas (Lapkričio 13-sios manifestacija) New Yorko mieste. Tai pora tikrai didelių pajudė-

Jimų. Tokie pajudėjimai nepalieka didesnių pėdsakų. Milžiniško pobūdžio pajudėjimas buvo pradėtas 1961 metų pradžioje, pradedant rezoliucijų Lietuvos laisvinimo reikalu žygį JAV-bių Kongrese. Nuo pat to žygio pradžios šį reikalą pilnai rėmiau ir raginau Lietuvos Vyčių organizacijos narius į tą darbą jungtis. Lietuvos Vyčių organizacijos įnašas visame šiame žygyje yra didelis. Man pačiam, prašant Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybei, pavyko išgauti eilę rezoliucijų iš kongresmanų ir senatorių. Nepaprastai buvo miela ir džiugu, kai mano išgautoji rezoliucija iš kongresmano John S. Monagan buvo pravesta ir Atstovų Rūmuose ir Senate. Tos rezoliucijos pravedimas laikytinas didžiausiu laimėjimu Lietuvos laisvinimo darbe nuo Lietuvos pavergimo 1940 metais. Rezoliucijoms Remti Komitetas — jo vadovybė ir visi nariai — yra užsipelnę visų geros valios lietuvių didžios padėkos ir pagarbos. Jų darbas dar nėra baigtas. JAV-bių prezidentas turi imtis iniciatyvos tą rezoliuciją (H. Con. Res. 416) įgyvendinti; turi būti iškelta Pabaltijo kraštų byla Jungtinėse Tautose ir ten tinkamai apginta. Visų mūsų pareiga ateiti į pagalbą tam vienetui — ir darbu, ir pinigine parama. Tai tikrai konkretus darbas Lietuvos laisvinimo žygyje.

STRAIPSNIŲ AUTORIAI

(Atkelta iš 2 pusl.)

go universitete 1949. Lietuvos Respublikos kriminalinės policijos tarnautojas nuo 1925, o nuo 1933 krašto kriminalinės policijos viršininkas. JAV-se dalyvauja teisininkų, LB, ALT-bos, ALTS-gos ir Lietuvių Rezistencinės Santarvės veikloje. Rezoliucijoms Remti Komiteto organizatorius ir vadovybės narys.

● DR. ANTANAS PAPLAUSKAS-RAMŪNAS (g. 1910), Ottawa, Kanada, mokslininkas, pedagogas, 1935 baigė VDU humanitarinių mokslų fakultetą, studijas gilino Vienos universitete ir ten 1944 įgijo pedagogikos daktaro laipsnį. Šiuo metu dr. A. Ramūnas yra Ottawos universiteto lyginamųjų pedagoginių mokslų centro direktorius ir psichologinių ir pedagoginių mokslų fakulteto ordinarinis profesorius.

● DR. PRANAS V. RAULINAITIS (g. 1895), Los Angeles, California (JAV), teisininkas, visuomenininkas. Teisę studijavo Maskvos ir Friburgo (Šveicarijoje) universitetuose. Teisių daktaro laipsnį įgijo Friburgo universitete 1923. Kauno ir Vilniaus universitetų profesorius. 1923-1926 buvo trijų Lietuvos seimų narys (1924-26 seimo vicepirmininkas). Aktyviai reišėsi ir reišėkiasi ateitininkų, teisininkų ir LB veikloje, bendradarbiauja lietuvių patriotinėje spaudoje.

● DR. VYTAUTAS STASYS VARDYS (g. 1924), Milwaukee, Wisconsin (JAV), politinių mokslų profesorius, laikraštīninkas, visuomenininkas. Studijavo Tuebingeno ir Wisconsin (JAV) universitetuose. Politinių mokslų daktaro laipsnį įgijo Wisconsin universitete 1958 ir nuo to laiko ten profesoriauja. Eilės straipsnių ir knygų autorius, "Laisvė" žurnalo buv. redaktorius. Aktyviai reišėkiasi ateitininkuose, frontininkuose ir LB. Šiuo metu yra Ateitininkų Federacijos pirmininkas.

Įvedamas naujas skyrius mūsų žurnale. Šiame skyriuje pasisakys žinomesni mūsų laikraštininkai, politikai, visuomenininkai, kultūrininkai ir kiti darbuotojai "Į Laisvę" žurnale keliamais ir kitais gyvybiniais tautos klausimais. Šį kartą čia svarbiais ir aktualiais klausimais rašo: dr. Jonas Balys, Vilius Bražėnas, dr. Pranas V. Raulinaitis ir dr. Jonas Vainius (slapyvardis).

REDAKCIJA

MUMS REIKALINGAS APSIVALYMAS

"Į Laisvę" žurnalo 1967 metų lapkričio mėnesio 41/78 numeryje (p. 4) V. Trumpa laiške redakcijai rašo apie Lituaniškos Instituto "krizę", visą kalbę suversdamas man, kaip buvusiam L. I. prezidentui, kuris "panoro įtraukti Institutą į politiką". Iš esmės kaip tik buvo norėta apsaugoti ir atsiriboti nuo tokių politikierių, kurie savo kalbomis viešose paskaitose ir diskusijose, savo raštais ir įžulia elgsena kenkia ne kokiai nors lietuviškai politinei partijai, bet patiems gyvybiniais lietuvių tautos siekimams.

Tatai visiems žinoma. Apie juos nuolatos su pasipiktinimu arba pasijuokimu rašo visa mūsų išeivijos spauda, pradedant "Darbininku" (žr. 1965.XI.24 nr. 78, p. 2) ir baigiant "Vienybe", kuri irgi neiškentė nepasišaipiusi (žr. 1967.V.12 nr. 10, veda-

mąjį). "Darbininkas" klausė: "Kodėl jie pasakoja kitaip?" ir kas iš tikrųjų yra išsigimęs. O "Vienybėje" Vyt. Širvydas parašė: "Į kai kurių lietuvių madingą prasimanymą, būk Lietuvos Vytis esąs 'negyvas arklys palubėje', galima taikliai atsikirsti, paklausiant: 'Kieno namuose?'" Suminėti visus smerkiančius straipsnius ir pasipiktinusių skaitytojų laiškus, atspausdintus "Drauge", "Dirvoje" ir "Naujienose", užimtų per daug vietos. Reikėjo kas nors daryti. Užtat L. I. prezidentumas vienbalsiai nutarė pasiūlyti visuotiniu narių balsavimu priimti tokį nutarimą: "Institutu nariais negali būti asmenys ar organizacijos, nepritariaj Nepriklausomos Lietuvos idėjai". Nutarimas buvo priimtas, nors V. Trumpa rankiojo iš narių parašus po pareiškimu pre-

zidiumui, kad toks balsavimas nebūtų daromas. Surinko septynis parašus.

Dabar V. Trumpa stengiasi sudaryti įspūdį, kad už tą pasiūlymą pasisakė tik mažuma narių. Jis rašo: "Iš beveik 50 narių tik 18 pasisakė už jo pasiūlymą". Tuo tarpu L. I. 1967. III.6 aplinkrašty, kuris ir V. Trumpai yra žinomas, yra aiškiai parašyta, kad iš 48 balsavimo teisę turinčių L. I. narių balsavo 30, "taip" pasisakė 18, "ne" — 5 ir susilaikė — 7. Taip jau yra, kad visuose L. I. balsavimuose, daromuose raštu, bent trečdalis narių neatsiunčia balsavimo kortelių. Pvz., paskutiniuose naujų narių rinkimuose 1967 metų spalio mėn. iš 50 narių balsavo 34. Tačiau tas pasiūlymas buvo visiškai teisėtai priimtas ir yra galiojįs, kol nebus teisėtai pakeistas, nes balsavo daugiau negu pusė narių (30 iš 48) ir "taip" pasisakiusieji viršija "ne" pasisakiusius santykiu 18:5.

Kadangi balsavimas buvo viešas, tai galima paskelbti, kad "ne" pabalsavo šie asmenys: J. Aistis, T. Remeikis, P. Skardžius, R. Šilbajoris ir V. Trumpa. Vėliau J. Aistis man pareiškė, kad jis "ne" balsavęs ne todėl, kad nepritartų nepriklausomos Lietuvos idėjai, bet kad iš principo esąs "opozicionierius".

Pagal veikiančią L. I. statutą, tikrųjų Instituto narių dauguma gali padaryti bet kokią nutarimą. Kas dedasi esąs demokratas, tas arba turi pasiduoti daugumos valiai, arba pasi-

traukti. Mes dar nepripažįstame tokio dėsniu, kad aš vykdau tik tokius įstatymus arba nutarimus, kurie man patinka. Kas balsavo prieš tą pasiūlymą arba jam nepritaria, tas negali daugiau būti laikomas L. I. nariu. Rodos, kad tai jau labai aišku.

V. Trumpa guodžiasi, kad busias naujas L. I. statutą, kuris viską "išgydysias". Tiesa, yra naujam statuto projektui ruošti komisija. Ji turėjo penkis posėdžius, nieko galutinai nesutarė ir daugiau nepajėgia susirinkti. Vienas dalykas yra pasigarsinti susirinkime su savo išmone ir kitas — rimtai dirbti.

Opozicinė mažuma turėjo progos pasireikšti visuotiniame L. I. susirinkime 1967 metų gegužės mėn. 7 d. Philadelphijoje. Tai nebe pirmas toks mūsų istorijoje atsitikimas. Visi prisimename iš istorijos seiminius "liberum veto". Prisiminkime dar Petrapilio lietuvių seimą 1917 metais, kai po ilgų diskusijų buvo priimta rezoliucija, kurioje sakoma, kad "Lietuva privalo tapti nepriklausoma valstybė". Už tą rezoliuciją pasisakė 140 atstovų ir už jai prieštaraujančią socialistų rezoliuciją — 132. Tada gen. V. Naševičius kairiųjų kalbas pavadino "bailių šnekomis", ir iš to atsirado garsusis posakis "šalin zuikiai!" (žr. Liet. Encilop., XXII, 372). Kas galėjo pamanyti, kad po 50 metų kas nors vėl užtrauks "zuikio dainą"; ir tatau atsitiko Philadelphijoje, kur beveik prieš du šimtu me-

tų buvo paskelbtas britų požiūriu irgi labai neteisėtas aktas — JAV nepriklausomybė. Kokia gėda! Tokių dalykų negalima nuslėpti. Pavyzdžiui, atsiliepiant „Lietuvių Dienos“ birželio mėnesio vedamuoju „Nedviprasmiškai: Ne!“ Pacitavus L. I. balsavimo davinius, ten rašoma: „Prie ko einama? Kas tiems penkiems išplovė smegenis ir kur nueis savo nuomonės nebeturį septyni?“ Taikliai pasakyta.

Tą savotišką triukšmelį sukėlė labai negausi mūsų lietuviškoji vadinama kraštutinė arba naujoji kairė. Jie mėgsta save vadinti „liberalais“, tačiau tai yra netikslu, nes jie laisvę pasisakyti ir veikti pripažįsta tik kairiesiems, įskaitant ir komunistus, o dešinieji arba konservatoriai, anot tokių „liberalų“, kaip „birčininkai“, privalą tylėti ir visados nusileisti, nes kitaip jau įvyksias jėgų skaldymas“. (Nežinau, ar kas lietuvių priklauso amerikidčių anti-komunistinei John Birch draugijai, tuo tarpu visos lietuviškos srovės, išskyrus tik komunistus ir jų bendrakeleivius, pasisako už Lietuvos nepriklausomybę). Kas yra tie lietuviškieji „paklydusieji liberalai“, aiškiai nušvietė A. Kučys „Naujienose“ (žr. 1967 m. rugp. 26, rugs. 2 ir 9, II-ją dalį). Žinoma, visados atsiranda vienas kitas bendrakeleivis, kuris, ar dėl užgautos savimeilės, ar dėl paprasto nesusingaudymo pasidaro opozicionierius viskam, tačiau tai tik triukšminga mažuma. Yra užrašytos juostoje visos tos

diskusijos, įvykusios Philadelphijoje 1967.V.7, ir tai bus labai įdomus istorinis dokumentas. Gal kai kam, atsipeikėjęs, bus labai nemalonu dėl savo elgesnio, tačiau istorija yra negailastinga.

Mums reikalingas apšalytas. Triukšminga mažuma savo riksmu ir grasinimais neprivers daugumos nusileisti esminiu klausimu ir pritarti jų nuolaidų ir prisitaikymo linijai. Triukšmingi rėksiniai mūsų neišgaudina. Kas nueina į priešostovyklą, tą mes nurašome kaip dizertyrą. Kieno smegenys pavargo dėl amžiaus ar nuo alkoholio, tą nurašome į nuostolius. Apsivalė Amerikos Lietuvių Taryba ir Lietuvių Bendruomenės Kultūros Taryba. Apsivalys Lituanistikos Institutas ir „Lituanus“ žurnalo redakcija. Tuo mes tvirtai tikime.

Šis pareiškimas yra kartu atsakymas ir „Aidams“, kurių 1968 metų nr. 1, p. 31 ir 38, užkliudomas Lituanistikos Institutas, priekaištaujama žurnalams „Į Laisvę“ ir „Lietuvių Dienoms“ už palaikymą tiesios lietuviškos linijos. A. B. net užsimena apie „raganų medžioklę“. Na, jau, žinote, tai visų komunistų ir jų talkininkų mėgiamas arkliukas. O tie vadinami „medžiotojai“, kurių taip bijo raudonieji ir paraudę, kaip liaudies patarlė sako, „iš plunksnų tikrai pažiūsta paukštį“. Kieno plunksnomis puošiasi mūsų „liberalai“, labai jau aišku.

Dr. Jonas Balys

VIENYBĖS MIRAŽAS

Lietuvių Bendruomenės Connecticuto apygardos politinė komisija jau 1967 metų liepos mėnesio 30 dieną sudarė sukaktuvinių metų veiklos planą, kurio 7 paragrafas skambėjo taip:

“Pradedant 1968 metų mėnesį, ištiesus metus skleistį dviejų ar keturių puslapių atsišaukimą į visuomenę, kuriame būtų ir istorinės dokumentacinės medžiagos, galimos panaudoti spaudai. Komitetas (komisija? — Red.), remdamasis praeities patyrimu, nesitiki tokio atsišaukimo paruošto laiku ir pakankamai dideliame skaičiuje iš pagrindinių veiksmų, todėl nutarė imtis šio darbo pats ir pateikti apygardos valdybai patvirtinti”.

Tai tikrumoje buvo kartus kaltinimas veiksniams, pesimistinė pranašystė 1968 metams ir konkretus planas vietei organizuotai veiklai. LB apygarda atsišaukimą išleido, pranašystė pasitvirtino (veiksniai nieko panašaus neišleido), gi kaltinimas dar vis tebegalioja.

Centrinių veiksmų talkos pasiskiriems veikėjams, organizacijoms ir bendruomenėms pasigendama. Tos talkos pasigenda ypač tie, kurie jaučia reikalą išeiti su Lietuvos byla į plačiąją visuomenę, o ne vien tik su ja pasivaikščioti State Departamento prieariuose. Išėjį-

mu viešumon ir tam reikalingų priemonių reikalu buvo dažnai rašyta, kalbėta, nutarta, tačiau mūsų veiksniai nei viešai nepaneigė to reikalo, nei nepadarė reikalingų žygių aprūpinti visuomenę kovos priemonėmis.

Dažnu atveju buvo pagrindo manyti, jog nekurie mūsų veiksmų žmonės buvo nusistatę ir net veikė prieš “liaudies” iniciatyvą išeiti į plačiąją viešumą. Tai galėtų paliudyti Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybė, Washingtono žygio už Vietnamą rengėjai, Lapkričio 13-sios manifestacijos organizatoriai ir Politinės - antikomunistinės informacijos biuro proponentai. Mūsų nekurių veiksmų nedovanotinas vengimas plačios antisovietinės propagandos ypač keistoje šviesoje išryškėjo 1941 metų sukilimo nutylėjimu, praktiškai nuslėpimu nuo mūsų visuomenės amerikiečių iniciatyvos “gedulo diena” už komunizmo aukas organizuoti ir pagaliau tiesioginis atsisakymas dalyvauti Pasaulinio Komunizmo Teisme. Kodėl?

Iš daugelio galimų atsakymų siūlosi šie pagrindiniai:

1. Veiksniams vadovaujant žmonės visai nesupranta padėties;

2. Ekonomiškai ar karjeriniai jie priklauso nuo JAV-bių State Departamento, kurio politika ypač pastaraisiais metais pasi-

žymi pastangomis neertzinti sovietinių diktatorių ir slėpti jų kėslus bei komunizmo pavojų nuo Amerikos piliečių;

3. Mūsų vadai stokoja pilietinės drąsos užimti pozicijas ir imtis veiksmų, priešingų didžiosios spaudos išpopuliarintai, ružavųjų "ekspertų" užgirtai, politinių partijų bosų nurodytai ir Kremliaus palaimintai koegzistencijos ir bendradarbiavimo linijai, arba pagaliau

4. Jie yra politiniai genijai, įsitikinę savo vedamos linijos teisingumu, jos naudingumu Lietuvos ir visos žmonijos laisvei, tačiau nenori, neranda reikalo, ar nesugeba tuo įtikinti plačiosios lietuvių visuomenės.

Savaime aišku, kad atsakymų gali būti tiek, kiek veiksmų ir juose vadų. Tačiau lietuviškoji visuomenė privalo blaiviai pažiūrėti į padėtį ir surasti būdų labiau įtaigoti mūsų centrinių veiksmų politinę liniją ir kontroliuoti jų veiklą. Visuomenė turi pastatyti sau keletą esminių klausimų:

1. Ar mes nesivaikome mirazų, metų metais besiekdami ir belaukdami "vienybės" ir dėl to vis atidėliodami efektingą veiklą?

2. Ar vienybė iš viso įmanoma išėivijoje, ypač esamomis sąlygomis, kada tokios galingos jėgos suinteresuotos mus prie jos neprileisti?

3. Ar mes, patriotinė lietuviškoji visuomenė, ilgai sugebėtume patys kontroliuoti ir įtai-

goti tikrai susivienijusius veiksmus?

4. Ar geriau siekti gal neat-siekiamos "vienybės", ar dirbti vienam tikslui, kad ir keliose organizacijose, nors ir negalint vienybės atsiekti?

Daugeliui iš mūsų atrodo, jog per ilgai mes mokėjome per daug aukštą veiklos atidėliojimo kainą, vaikydamiesi vienybės mirazo. Laikas apsiprasti su realybe ir dirbti tokį darbą, kuris įmanomas be visiškos veiksmų vienybės.

Visuomenė privalėtų remti tik tuos, kurie dirba konkrety darbą. Tai atskirtų "pelus nuo grūdų". Vienybė bus greičiau pasiekta susitikus Lietuvos laisvinimo kelyje, negu konferencijų salėse. Tame kelyje atlikti darbai, o ne finansiniai vajai, išryškins pasitikėjimą atskirioms organizacijoms ir pagarbą jų vadovams. Finansinės paramos ir laisvės kovos aukų nukreipimas į tuos veiksmus, kurie dirba konkrety laisvinimo darbą, tuos veiksmus, kurie stengiasi įjungti į tą darbą mūsų visas jėgas, į veiksmus, kurie nepriklauso nuo nieko kito, o tik nuo patriotinės lietuvių visuomenės, būtų gal pats geriausias ir efektingiausias būdas prieiti prie veiksmų vienybės ir visuomenės norų bo-jimo. Tuo būtų bent atsiektas efektingesnis mūsų lėšų ir energijos panaudojimas.

Vilius Bražėnas

RAŠYKIME PATYS LIETUVOS ISTORIJA

Įdomiai redaguojamas žurnalas "Į LAISVĘ" 1967 metų lapkričio mėn. 41 (78) numeryje atspausdino dr. Z. Ivinskio straipsnį "Aktualieji Lietuvos istorijos klausimai" (psl. 22-28).

Daug Lietuvos praeičiai svarbių faktų ir įvykių šiame straipsnyje aiškinimas vargu priimtinas. Dar vis grįžtama prie Lietuvos valstybės pradžios, karaliaus Mindaugo ir Lietuvos krikšto; apie atstatytos nepriklausomos Lietuvos laikotarpį aš čia neminėsiu.

Tiesa, Lietuvos valstybės pradžios istorikai tiksliai nenustatė, nors gal jau laikas bent apytikriai nusistatyti šio istorinio įvykio interpretacijos klausimu. Neabejotinai lietuvių tauta egzistavo ir reiškėsi tūkstančius metų prieš Kristų, ir ilgainiui ji turėjo savo valstybę anų laikų aplinkybėmis tinkama tvarka suorganizuotą. Daug diskusijų nereikia, kad aiškėtų jog Lietuva į valstybę turėjo būti suorganizuota daug daug anksčiau, nei jai Inocentas IV 1251 metais suteikė karalystės vardą ir garbę ir priėmė ją į tarptautinės nepriklausomų valstybių bendruomenės tarpą. Karalystės titulo Lietuvai suteikimo data nekelia abejonių, tai yra 1251 metų liepos mėn. 17 d., kurią buvo pasirašytas tą klausimą spren-

džias popiežiaus raštas. Lietuva, gavusi šį titulą, jį turėjo ligi 1920 metų gegužės mėn. 15 dienos Steigiamo Seimo atitinkamos rezoliucijos, kuria Lietuvos valstybė buvo pavadinta respublika. Šiuo reikalu rodos neturėtų kilti jokių ginčų, nes kol valstybei vardo titulas nepakeistas, tol ji tą savo vardą — karalystę ar respubliką — pasilaiko.

Dar kai kas karaliaus Mindaugo krikštą laiko tam tikru epizodu (tai primena ir dr. Z. Ivinskis). Tikrumoje tai buvo didelis valstybinės svarbos įvykis, kada pasikrikštijo karalius Mindaugas, jo žmona Morta ir daugybė lietuvių pagonių — didikų ir valstiečių. Tai yra didelis pagrindas net labai reikštiems istorikams laikyti Lietuvoje krikščionybės įvedimo data, nors tikrumoje toji pradžia yra daug anksčiau buvusi.

Kada mūsų kaimynų lenkų kunigaikštis Mieškas I vedė čekų kunigaikščio Boleslovo I dukterį Dubravką, tai taja proga jis pasikrikštino. Vedybos įvyko 966 metais ir "tie metai laikomi krikščionybės Lenkijoje įvedimo data", kaip sako L. E., XVIII tomas (psl. 384-385). Šia kuklia krikščionybės įvedimo pradžia eidami, lenkai iškilmingai atšventė 1966 metais Lenkijoje ir laisvajame pasaulyje krikščionybės įvedimo tūks-

Aš ir Lietuva, ar LIETUVA ir mes?

Laisvinimo darbe vis ir vis primenamas vienybės reikalavimas; vienybės tarp veiksmų, veiksmų vienybės su visuomene. Vienybė čia suprantama kaip pramatytų laisvės reikalui žygių derinimas. Veiksmų vaidmuo suprantamas kaip šaltinis iniciatyvos žygiams vykdyti, kitų vykdomiems žygiams paremti. Pirmuoju atveju veik-

smų paremia visuomenė, antroju atveju visuomenėje kilusių iniciatyvą paremia veiksniai. Toks yra normalus vienybės kelias mūsų sąlygose. Ar juo einame?

1. Pereitais metais vienybės reikalas buvo labai pajaustas. Pirmiausia vienybės tarp veiksmų. Tam buvo sukviestos New Yorke ir Washingtone konferen-

tanties metų sukaktį. Niekas, nei lenkai, nei kurie kiti istorikai, savo kunigaikščio vestuvių ir krikščio kitaip nevertino.

Kada gi jau vedęs karalius Mindaugas su žmona Morta ir daugybe lietuvių pagonių priima krikščionybę, tai mūsų kaimiečiams asmenims net ir šis krikščionybės pradžia gan vėlyvas įvykis nėra pakankamas, nors mūsų enciklopedija sako: "Tuo buvo padaryta pradžia bažnytinei Lietuvos provincijai" (L. E., XVIII tomas, 497-98). Tikrumoje krikščionybės įvedimo Lietuvoje pradžia reikia laikyti 997 metų balandžio mėn. 23 dieną, kada, skelbdamas Lietuvoje krikščionybę, žuvo kankinio mirtimi Vaitiekus, Prahos vyskupas, vėliau pripažintas šventuoju - kankiniu (L. E., XXXII tomas, psl. 494-496; ir Lietuvos istorija, A. Šapoka, psl. 40).

Krikščionybės skelbimas Lietuvoje buvo vėliau tęsiamas

Bruno iš Querfurto, jau tada pašventinto prūsų arkivyskupu. Jis irgi kankiniu mirė, žinomas šv. Bonifaco vardu. Jis žuvo Jotvingių krašte (Lietuvos istorija, A. Šapoka, psl. 40; L. E., III tomas, psl. 291 ir L. E., XXIV tomas, psl. 136). Iš šių reikšmingų įvykių pasidarytina išvada, kad istoriniais faktais yra nustatyta, jog Lietuvoje jau buvo skelbiama krikščionybė IX amžiaus pabaigoje. Krikščionybės įvedimą Lietuvoje rišti su Jogailos vestuvėmis su Jadvyga, kurios įvyko 1386 metų vasario mėn. 18 dieną (L. E., IX tomas, psl. 247) yra istoriškai nepagrįsta, visai nesuderina su objektyviu požiūriu į Lietuvos istoriją ir tikrai netarnauja Lietuvos praeities didybei. Lietuvos istoriją mes, lietuviai, rašome, o ne mūsų karaliaus Jogailos žmonos Jadvygos tautos istorikai.

Dr. Pranas V. Raulinaitis

cijos. Priimtos tautinio susidrausminimo rezoliucijos. Aikštėn iškilę faktai betgi rodė, kad to susidrausminimo ir vienybės nebuvo pakankamai tarp veiksmų — ALT-bos ir VLIK-o. Vienybę tarp jų silpnino prestižo klausimas: ALT-ba įsitikinusi, kad ji yra vyriausias veiksnys ir Amerikos plote tenesipainioja jaį po kojom VLIK-as. Antiras vienybei kliuvinys — piniginis: jei ALT-ba ir sutiko įeiti į “jungtinį finansinį komitetą” finansam bendrai organizuoti, tai rezervavosi sau išimtinę teisę — Vasario 16 surinktos aukos turi tekti ALT-bos išdui.

Tačiau vienybės kelyje ALT-ba pereitais metais padarė vieną teigiamą žingsnį: gruodžio 6 delegacijoje pas viceprezidentą pakvietė ir JAV Lietuvių Bendruomenės tarybos pirmininką. Nebesikartoją ana gėdinga scena, kada Lietuvių Bendruomenė su ALT-ba susiniové dėl delegacijos pas prezidentą J. F. Kennedy.

Politinių siekimų programoje ALT-ba davė žingsnį atgal: memorandumė viceprezidentui teprašė pašto ženkle, teprašė pakartoti vyriausybės nusistatymą prieš Lietuvos aneksiją, bet neužsiminė apie JAV-bių Kongreso rezoliucijos dėl Baltijos valstybių vykdymą. Ana rezoliucija yra pakopa naujam politiniam žingsniui. ALT-ba nuo jo susilaikė; susilaikė nuo to, kas kelerių metų darbu buvo laimėta. Negi atsisakė tik dėl

to, kad tai buvo laimėta ne ALT-bos iniciatyva ir netgi prieš jos kai kurių narių įsakmią valią? Negi — jei ne AŠ, tai nereikia?

2. VLIK-as Washingtono seime padarė vieną teigiamą žingsnį vienybės linkme: atsisakė nuo veiksmų uždaro rato ir į jį įjungė turinčius realią jėgą — spaudą, JAV Lietuvių Bendruomenę ir Kanados Lietuvių Bendruomenę. Teko betgi pasigesti, kad VLIK-as neatliko antro jam deramo vaidmens vienybės kelyje: nesiėmė skatinti ir remti iniciatyvą, ateinančią iš šalies; galima net sakyti, kad ją ignoravo ar net kliudė. VLIK-o prestižas būtų tik laimėjęs, jei tą svetimą iniciatyvą būtų iškėlęs, pripažinęs, parėmęs. VLIK-o Eltos informacijos, jei būtų parašiusios, jog į “Laisvės Žiburio” radijo kreipimąsi atsiliepė tas ir tas, būtų daugiau laimėjęsios laisvės darbui, negu tos iniciatyvos šaltinio nutylėjimas ir tepažymėjimas, kad į “lietuviškų organizacijų” kreipimąsi... Būtų daugiau laimėta vienybei, jei vienybės manifestaciniuose susitikimuose būtų su pasitenkinimu priminta, jog paties “Laisvės žiburio” iniciatyva buvo priimta New Yorko steito legislatūros rezoliucija už Baltijos valstybes; jeigu geru žodžiu būtų palydėta Rezoliucijoms Remti Komiteto veikla; jeigu būtų priminta moterų organizacijų iniciatyva dėl Piliušenko pareiškimų Jungtinėse Tautose (o kad jų žingsniai buvo

pozityvūs, rodo ir tai, kad VLIK-o pirmininkas taip pat raštus rašė, tik žymiai paskiau!). Žmonės mėgsta, kad jų darbai būtų pastebėti. Tai juos labiau sujungia su veiksniais. Taktika diktuo­ tų labiau iškelti kitus nei save.

Vienybės su visuomene kelyje buvo gera, kad VLIK-as pajuto spaudoje pasireiškusius įvairių veikėjų nusiskundimus dėl informacijos stokos nelie­ tuviams. VLIK-as tuojau atsi­ liepė, sudarydamas prie Eltos informacijų tarybą (VLIK-o, Bendruomenės, ALT-bos atsto­ vai) informacijai svetimiesiems sustiprinti. Betgi tarybos ne­ veikla paliko nemalonų įspūdį, kad pati taryba tebuvo sudary­ ta informacijos spragai nuo vi­ suomenės akių pridengti. O VLIK-o valdyba įpareigojusi sa­ vo narius atsiriboti nuo šalia centro (jei tokis būtų organizuo­ jamas). Tokis nutarimas gali būti suprastas kaip: pats neor­ ganizuoja, o galimą iniciatyvą iš šalies paremti savo nariam neleidžia. Tai jau reiškia: jei ne mano, tai Lietuvos laisvei nenaudinga.

3. Tiesa, VLIK-as vieną dalį informacijos sustiprino — apie save. Angliškoje “sąlankoje” pristatomi VLIK-o organai, ku­ rių vienas vykdo “legislatyvi­ nes” funkcijas, kitas — “egze­ kutivines”, trečias — “highest deliberating body”, o tas “le­ gislatyvinis” organas (taryba) pristatoma kaip “performing the functions of the Lithuanian Government”... Jei tai infor­

macija, tai ji nesiskiria nuo muilo burbulų. Dar keisčiau, kada VLIK-o seimas savo “nu­ tarimų” pirmuoju sakiniu skel­ bia, kad VLIK-as tai “visuotinai pripažinta šio Lietuvos negan­ do meto politinė lietuvių atsto­ vybė”. Kai kažkas norėjęs sei­ me patikslinti anuos žodžius priedu “laisvajame pasauly”, tai siūlymas buvo atmestas. Ar tokiu savo valdžios iškėlimu norėta daryti akibrokštų ALT- bai, kuri sau norėtų priskirti vyriausią valdžią Amerikos plo­ te? Ar tuo norėta parodyti, kad VLIK-o seimui yra niekis VLI- K-o sutartis su krašto rezisten­ cijos atstovais Baden-Badene? Gal sakytum, kad toks susitari­ mas buvo seniai, o be to žmon­ės, su kuriais tartasi, yra žuvę? Taip galvojant silpninama VLI- K-o moralė tvirtybė, kada jis protestuoja prieš Sovietus, su­ laužiusius sutartis su Lietuva. Tai žingsnis atgal politinėje iš­ mintyje. O svarbiausia — ar nuo išdidžių žodžių apie save kyla VLIK-o darbingumas? Ar kyla autoritetas? Žmonės tuos dalykus mato ir pasidaro prie­ šingą išvadą: puikybės yra dau­ giau nei darbų.

Naujus metus pradėdant lin­ kėtum atsisakyti nuo pereinų metų praktikos vienybės sie­ kiant: “Aš ir Lietuva” ir perei­ ti prie naujos, į tikresnę vieny­ bę ir susidrausminimą vedančios praktikos, kuri tinka Laisvės Kovos metam: “LIETUVA ir mes”...

Dr. Jonas Vainius

VALSTYBĖS SEKRETORIAUS DEAN RUSK
LINKĖJIMAI LIETUVIAMS

THE SECRETARY OF STATE
WASHINGTON

February 8, 1968

Dear Mr. Charge d'Affaires:

On the occasion of the fiftieth anniversary of Lithuania's independence, I am very pleased to extend to you best wishes on behalf of the Government and people of the United States.

Throughout its long and proud history, the Lithuanian nation has endured with fortitude many periods of trial and alien rule. Unhappily, in our own time, Lithuania's re-establishment as an independent state was followed only twenty-two years later by its forcible incorporation into the Soviet Union. The Lithuanian people have responded to this situation through the years with unyielding courage and unfaltering hope for freedom and national independence. The firm purpose with which the Lithuanians both at home and abroad have struggled to preserve their national heritage is the best assurance of their survival as a nation.

Americans look with understanding and sympathy upon the just aspiration of the Lithuanian people to determine freely their own destiny. The United States Government, by its continued non-recognition of the forcible incorporation of Lithuania, affirms its belief in Lithuania's right of self-determination.

Sincerely yours,

(Signed) Dean Rusk
Dean Rusk

Mr. Joseph Kajeckas,
Charge d'Affaires ad interim
of the Legation of Lithuania,
2622 Sixteenth Street, N. W.,
Washington, D. C.

FONDAI IR FONDELIAI

(IR "Į LAISVĘ" FONDO VIETA SVARBESNIŲ
FONDŲ GRETOSE)

DR. KAZYS AMBROZAITIS

Laisvojo pasaulio lietuviams pilniau prigijus svetimose žemėse, didėja ir jų dosnumas, remiant lietuvybės ir lietuviškos kultūros reikalus bei kovą dėl Lietuvos laisvės. Deja, pavarčius įvairių fondų aukotojų sąrašus, paaiškėja, kad ne visų lietuvių dosnumas yra proporcingas jų praturtėjimui. Vieni aukotojų aukos yra didesnės už jų pinigines, kitų — priešingai. Turime tūkstančius savųjų, kurie yra tikrai praturtėję, tačiau tik retai sutinkami aukotojų sąrašuose.

Viešų ir pusiau privačių fondų yra keliolika. Visai privačių fondų skaičius nėra žinomas. Savo fondus turi ir beveik visos politinės grupės.

Per paskutinį dvidešimtmetį laisvojo pasaulio lietuviai buvo jautrūs kovai už Lietuvos laisvės atgavimą. VLIK-as turėjo progos suorganizuoti didesnę fondą Lietuvos laisvės kovai, tačiau, dėl politinių grupių nesutarimo, to nepadarė.

Yra pakankamo pagrindo egzistuojančius fondus grupuoti į "politinius" ir "kultūrinius".

Tautos Fondas

Lietuvos Išlaisvinimo Tautos Fondas (Lithuanian National Fund) populiariai yra vadinamas *Tautos Fondu*. Šis fondas telkia lėšas VLIK-o vedamam Lietuvos laisvinimo darbui ir kovos uždaviniams vykdyti. Tautos Fondas yra VLIK-o žinioje; skelbiasi veikęs nuo 1943 metų.

Lietuvių Bendruomenei pradedant žengti pirmuosius žingsnius laisvajame pasaulyje, Tautos Fondas bandė bazuotis ja, apdėdamas jos pramoginius parengimus mokesčiais. VLIK-as net įsirašė į savo statuto 54-tąjį paragrafą LB atstovo dalyvavimą TF valdyboje. Dėl nesklandumų VLIK-e ir kitų priežasčių, TF LB-nėje nerado norimo atgarsio. Tik vėliau, grupėms grįžus ir VLIK-ą konsolidavus, LB vienetai pradėjo vėl aukoti. Pavyzdžiui, 1967 metais virš 30 LB vienetų atsiuntė aukų Tautos Fondui. Lietuvių Bendruomenė turi visą eilę savo reikalų ir prie geriausių norų VLIK-o pilniau remti nepajėgia.

VLIK-as kasmet prašo Amerikos Lietuvių Tarybos padengti bent pusę jo išlaidų. Kiek teko patirti, ALT-ba 1967 metais nedavė VLIK-ui nė cento. Pats VLIK-as praėjusiais metais stengėsi sutelkti kiek daugiau lėšų. Atrodo, kad bent šiais metais (1968) Vasario 16-sios proga nemaža dalis lietuvių, vietoj aukos ALT-bai, nukreipė ją tiesiog VLIK-ui. Reikia manyti, kad Tautos Fondas kasmet surinks vis daugiau aukų ALT-bos sąskaiton.

Lietuvių Fondas

Lietuvių Fondas (Lithuanian Foundation, Inc.) yra užsimojęs sutelkti bent vieną milijoną dolerių ir iš procentų paremti lietuvių ir lietuvių kultūros išlaikymą bei puoselėjimą. Panašių idėjų būta ir anksčiau, bet niekas nesiėmė iniciatyvos jų įgyvendinimui. Šį reikalą pajudino pilna sparta dr. Antanas Razma 1961 metais. Jis ir laikytinas Lietuvių Fondo pradininku, nes jis pirmas išėjo į visuomenę su nuširdžiu entuziazmu ir skyrė nesuskaitomą valandų skaičių ir nemažą sumą dolerių iš savo kišenės, kol šią idėją įpiršo lietuviams.

Tie, kurie dr. A. Razmą parėmė pačioje pradžioje, tikėjome, kad dideli užsimojimai žavi ir išjudina laiko nešamą išėiviją vis toliau nuo Lietuvos. Į daugybę grupių subirusiai ir pavargusiai lietuvių išėivijai buvo sudaryta proga

susijungti Lietuvių Fonde, nes jam gali priklausyti visi, neatsižvelgiant religinio įsitikinimo ar politinės pakraipos.

Nereiktų pamiršti, kad vienas iš pirmųjų ir entuziastiškiausių dr. A. Razmos užsimojimo rėmėjų buvo Aloyzas Baronas, kuris per spaudą padėjo LF išpopuliarinti visoje lietuvių visuomenėje.

Lietuvių Fondo organizatoriai, ieškodami atramos ir masinio užnugario, atsirėmė į Lietuvių Bendruomenę, kaip į bendriausią ir didžiausią organizaciją. Nors Lietuvių Fondas praktiškai veikia nepriklausomai, tačiau teoretiškai statutu LF yra gana stipriai susirišęs su LB. Pavyzdžiui, pelno paskirstyme LB turi 50 procentų balso.

Lietuvių Fondas yra įkorporuotas Illinois steite ir gavo atleidimą nuo federalinių mokesčių. LF nėra pelno organizacija, bet tvarkosi akcinės bendrovės pagrindu. Pagrindinis kapitalas yra neliečiamas ir investuojamas, o tik gautas pelnas skiriamas lietuvių kultūriniais reikalams paremti. LF turi stiprią, demokratiškai išrinktą vadovybę (tarybą). LF kapitalas paskutiniu metu kasmet priauga arti 100,000 dolerių ir 1968 metų gale pasiekė pusės milijono dolerių sumą. Visuomenė Lietuvių Fondu pradėjo pasitikėti, ir daugelis asmenų prisimena jį savo testamentuose. Iki šiol LF, skirstydamas pelną, ėjo lyg gerojo Ka-

lėdų senelio pareigas: kas prašė, daugumai ir davė. Yra vilties, kad ateityje pelnas bus skirstomas pagal iš anksto paruoštą planą. Nuo 1962 iki 1967 metų LF paskyrė 39,700 dolerių įvairiems lietuviybės išlaikymo, kultūriniais reikalams ir pašalpomis.

Didžiausias aukotojas Lietuvių Fondui yra dr. J. Kazickas ir jo šeima. Jo įstojimas nariu ir nuolatiniai patarimai investavimo srityje Lietuvių Fondui priduoja daug svorio.

"Į Laisvę" Fondas

"Į Laisvę" Fondas Lietuviškai Kultūrai Ugdyti (American Foundation for Lithuanian Research, Inc.) yra populiariai vadinamas "Į Laisvę" fondu. Šio fondo pradžia gana įdomi. 1959-1960 metais New Yorke brenndo mintis suorganizuoti didelį Lietuvių Fronto Bičiulių "Geležinį fondą", siekiantį šimto tūkstančių dolerių. Panašus fondas buvo pradėtas organizuoti keletą metų anksčiau, entuziastingai remiamas dr. V. Šmulkščio, bet, pasiekus porą tūkstančių, sustota. Tie pinigai buvo saugiai investuoti, ir ta suma yra jau keliariopai padidėjusi. Tuo pačiu metu Chicagoje prie "Į Laisvę" žurnalo susispietusių bičiulių buvo keliama mintis įsteigti "Lietuviškų studijų fondą", kuris remtų mokslinį darbą ir mokslinių darbų leidimą, kreipiant dėmesį ir į nepriklausomos Lietuvos laikotarpį. Buvo manyta, kad toks fondas

turėtų būti nepolitinis ir nesusirištų nė su viena politine grupe.

1960 metų studijų savaitėje Kennebunk Porte (Maine, JAV) buvo atsisakyta "Geležinio fondo" ir nutarta organizuoti Lietuviškųjų studijų fondą. 1960 metų rugpiūčio mėn. 5 dieną JAV-bių LFB centro valdybos pirmininko dr. P. Kisieliaus bute (Cicero, Ill., JAV) nutarta galutinai įsteigti "*Į Laisvę*" *Fondą Lietuvių Kultūrai Ugdyti*. Fondo pirmininku buvo išrinktas dr. V. Vardys, planavimo komisijos pirmininku dr. J. Girnius, finansų komisijos pirmininku dr. K. Ambrozaitis, išdininku dr. A. Razma. Vėliau dr. A. Razma ne tik nesutiko mažinti "Geležinio fondo" idėjos, bet siūlė ją plėsti iki milijono dolerių. Jis paliko "Į Laisvę" fondą ir išėjo organizuoti milijoninio fondo.

"Į Laisvę" fondas tebeveikia ir jam šiuo metu vadovauja dr. K. Ambrozaitis; planavimo komisiją sudaro: dr. J. Girnius, dr. V. Vardys ir dr. K. Čeginskas. Fondui aukos renkamos tik pagal reikalą. Šis fondas yra finansavęs ar išleidęs eilę knygų bei veikalų: V. Mačernio *Poezija*, J. Girniaus *Tauta ir tautinė ištikimybė*, J. Daumanto *Partizanai*, J. Girniaus *Žmogus be Dievo*, Sūduvio *Vienų vieni*, V. Vardžio *Lithuania under the Soviets*, M. Vilties *Neparašyti laišakai* ir K. Bradūno redaguojama *Laisvojo pasaulio lietuvių literatūra* (netrukus iš-

eis iš spaudos). Minėti leidiniai (kartu sudėjus) apima 3025 puslapius ir kainavo fondui 27,750 dolerių.

“Į Laisvę” fondas įregistruotas Illinois steite 1964 metais kaip ne pelno korporacija. Šiais metais (1968) paprašyta atleisti nuo federalinių mokesčių. Fondui vadovauja 12 direktorių taryba, kurie išrenka valdybą. Korporacija parduoda akcijas. Vienos akcijos kaina 100 dolerių. Vienos akcijos savininkas turi vieną balsą ir tampa fondo nariu. Fondas įregistruotas *American Foundation for Lithuanian Research, Inc., vardu.*

Kazio Bradūno redaguojama *Laisvojo pasaulio lietuvių literatūra* bus fondo dovana lietuvių visuomenei 50 metų Lietuvos nepriklausomybės atgavimo sukakčiai atžymėti. Veiklas baigiamas spausdinti ir turės 700 puslapių. Šioje knygoje atskiromis studijomis aptariama daugiau kaip 20 metų laikotarpio spalvinga ir kūrybinga mūsų tautos istorijoje pirmakartinė lietuvių rašytojų egzodo literatūra. Apie tremties poeziją rašo *Antanas Vaičiulaitis*; romano vertę sveria ir keliamas šio žanro problemas nagrinėja *Kęstutis Keblys*; novelių autorius ir jų knygas aptaria *Rimvydas Silbajoris*; dramą seikėja *Stasys Santvaras*; gi viso laikotarpio grožinės literatūros kritikos vaizdą duoda *Vladas Kulbokas*. *Juozas Girnius* pateikia studijines išvadas apie laisvojo pa-

saulio lietuvių literatūrinio gyvenimo veiklą bei kūrybinius rašytojų laimėjimus. Knygą užsklendžia pilna viso laikotarpio bibliografija, kruopščiai suredaguota *Česlovo Grincevičiaus*.

Kiti fondai

Algimanto Mackaus vardo knygų leidimo fondas buvo suorganizuotas Santaros - Šviesos organizacijos knygoms leisti. To fondo pradininkas ir organizatorius buvo Algimantas Mackus. Jam mirus, tas fondas ir buvo pavadintas jo vardu. Fondas suorganizuotas knygų klubo pobūdžiu. Pirmoji knyga buvo išleista 1958 metais. Iki šiol išleista 12 knygų, iš kurių 8 knygos turi tik 100 ar mažiau puslapių.

Lituanus (Lituanus Foundation, Inc.) fondas leidžia Lituanus žurnalą. Šis vienetas įregistruotas Illinois steite 1964 metais. Per paskutinius trejus metus fondas gavo 31,500 dolerių aukų ir tiek pat išleido. Fondą tvarko 10 direktorių taryba, kurią išrenka Lietuvių Studentų Sąjunga. Šiuo metu šis fondas pergyvena krizę.

Gal būt labiausiai pasisekusi rinkliava buvo Šiluvos šv. Marijos koplyčios įrengimui Washingtone. Vysk. V. Brizgys ir jo komitetas per gana trumpą laiką surinko apie 400,000 dolerių.

Dėl gana didoko fondų bei fondelių skaičiaus nereiktų gal perdaug sielotis. Prof. J. Bra-

Laisvojo pasaulio miskoncepcijos apie Sovietų Sąjungą

DR. ADOLFAS DAMUŠIS

Žmogus pajégia pakelti daug neteisybés ir užgavimų, bet kai kartybių taurė būna perpildyta, jis prabyla ryžtingai ir be baimés. Dabar lyg ir esame tokio perpildytos taurés laikotarpio praeaušryje.

Kai prieš maždaug dešimtmetį ar porą lietuvis nusiskųsdavo dėl savo pavergtos šalies, tai jis būdavo kaltinamas, kad pergiliai pergyvenąs savo tėvynés tragediją, kad jo lūpomis kalbą tik jasmai ir kad komunizmo atžvilgiu jis stokojaš objektyvumo. Dabar matome, kad lietuvis pirmykščiai, tegu ir jausminiai tvirtinimai atspėjo tikruosius rusiškojo komunizmo tikslus ir tapo nesugriaunami faktai; tuo tarpu "objektyviųjų" faktai virto dujų uždangomis tikriesiems sovietijos tikslams pridengti.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad dabarties tikrovė mūsų lais-

---

zaitis yra ne kartą priminęs, kad maži darbai yra daugiau už didelius žodžius. Jei tik kiekvienas fondas ar fondelis atliks bent vieną darbą, bus jau daug padaryta.

vės kovai nėra palanki. Giliau gi pažvelgus, ji yra viltinga ir su šviesiomis prošvaistėmis.

Tikrovės nepalankumas yra dvilypis: okupanto fizinė prievarta bei klasta prieš pavergtuosius lietuvius ir laisvojo pasaulio miskoncepcijos, talkinančios okupantui.

Viltis ir šviesos prošvaistės glūdi miskoncepcijų griovime ir naujosios komunizmo užaugintos kartos kritiškume komunizmo dogmoms.

Paspriešinimas komunizmo melui už geležinės uždangos vis didėja. Rašytojų teismai atveria akis daugeliui laisvajame pasaulyje naiviųjų komunizmo talkininkų. Ir kairiesiems liberalams tas perdidelis triukšmas dėl kelių rašytojų partinio nedrausmingumo yra nejaukus, nes vis dėlto jiems nepakeliui prievarta. Priverčiamųjų darbų stovyklose metodai nepasikeitė —rašytojai yra verčiami atgailauti, "kaltes" kaip ir anksčiau išpažinti, kad jų išsilaikymas palengvėtų.

Spalvingoji medalio pusė

Panašioje padėtyje yra ir jaunas ukrainietis Jurii Shu-

kiewitch. Jo tėvas, vyriausias ukrainiečių kovotojų už laisvę vadas generolas Taras Chiu-prybka, 1950 metais žuvo kautynėse su rusų saugumiečiais. Kad žmonės neturėtų progos parodyti rezistento sūnui išskirtinos pagarbos, 14 metų vaikiną buvo dešimčiai metų įkalintas koncentracijos stovykloje Mordovia prie Maskvos. Trumpai paleistas, bet ir vėl grąžintas dar dešimčiai metų. Dabar jis yra verčiamas pasmerkti savo tėvo rezistentinę veiklą, garbinti esamą tvarką. Jei tai padarytų, pažadėta jam laisvė. Savo laiške komunistų vadovybei tas jaunas ukrainietis pareiškė protestą, primindamas, kad jis neteisėtai esąs jau antrą kartą kalinamas. Laiške jis pabrėžia, jog nebijąs, jei jį ir nužudytų, kaip dažnai su paleistaisiais padaroma. Anot jo, tada jis tapsiąs kankiniu, ir jo garsas būsiąs dar didesnis kaip jo tėvo.

1960 metais žurnalas *Literatūra ir Menas* užsipuolė dvi Kaitinėnų kolchozo merginas, seseris Lazdenytes, už organizavimą bažnytinio choro. Išvadinąs jas tinginėmis. Netrukus po to Vilniaus universiteto studentas Adolfas Jatulis, kilęs iš Kaitinėnų, viešai spaudoje gynė seseris Lazdenytes, kaip pavyzdingas merginas ir žinomas kaip geriausias darbininkes apylinkėje ir net pagyrimais atžymėtas garbės lentoje. Protestą studentas Jatulis baigė žodžiais: "... Mūsų pareiga kovoti už žmogaus teises. Todėl man atrodo, kad neteisinga

skelbti ir platinti melagingus kaltinimus".

Tai pora atvejų spalvingosios medalio pusės iš anapus geležinės uždangos. Tuo tarpu pilkoji medalio pusė yra šiaapus laisvajame pasaulyje. Pataikavimas Sovietų Rusijai kaip hipnozė yra apėmęs visą eilę amerikinių sluoksnių: profesorių, politikų, kapitalistų, žurnalistų ir kitų. Sovietinį kolonializmą jie nori laikyti geresniu, negu kad yra buvęs kapitalistinis kolonializmas, nors nei kapitalistinis, nei sovietinis kolonializmas garbės jų vykdytojams nedarė ir nedaro.

Laisvojo pasaulio pataikūnų tezės

Laisvojo pasaulio sovietiniai simpatikai bando įtikinti, kad sovietinė sistema, būdama ideologinio turinio, duoda teisę šviestis savo kalba, siekia socialinės lygybės ir plečia okupuoto krašto industrializaciją.

Šias laisvojo pasaulio mis-koncepcijas verta parodyti tikroje šviesoje, pateikiant objektyvių duomenų.

Švietimasis savo kalba

Kokioje padėtyje yra švietimasis savąja kalba, gerai matyti iš sovietinio rusų kalbininko Trubeckoy pažiūrų, atspausdintų jo knygoje "*Slavų elementas rusų kultūroje*". Ten jis aprašo, kaip įvairios rusų pavergtos tautelės "pasisavino"

rusų alfabetą, kuris, jo nuomone, galįs būti labai lengvai pritaikytas kitų tautų kalboms. Štai, jo žodžiai: "... Čuvasai, vatjakai ir zurjancai tą alfabetą pasisavino su kelių raidžių skirtumu. Islamo tikybos tautos Sovietų Sąjungoje vartoja nepraktišką arabų alfabetą, kuris netinka kabardinų ir čečėnų kalboms. Rusų alfabeto jie nepriima dėl religinių motyvų ir rusifikacijos baimės. Dėl tos priežasties 1922 metais lotynų alfabetas buvo pasirinktas Azerbaidžane ir kitose islamo tautose". Toliau autorius guodžiasi, kad rusifikacijos baimė pranyksianti, ir rusų alfabetas laimėsias. Po Antrojo pasaulinio karo tą knygą perspausdinant, redakcija išnašoje pridėjo būdingą pastabą: "Ši reforma yra jau įvykdyta. 1935 metais kabardinai pakeitė lotynų alfabetą į rusų cyrilinį alfabetą, o 1937-39 metais rusų alfabetas įvestas visose tautose, įeinančiose į rusų respubliką. 1939 metais ši reforma pradėta Azerbaidžiane ir išplėsta į visą Sovietų Sąjungą. Dabar dar ne cyrilinį rusų alfabetą naudoja Armenija ir Georgija, kurios saugo senobinę rašybą, ir Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomų Karelijos respublikos, kurios tradiciniai tęsia lotynų alfabeto vartojimą".

Įvedimas rusiško alfabeto yra vienas pagrindinių žingsnių rusifikacijos plane. Bet jau aiškiai žengiamas ir antrasis žingsnis — viešai vis intensyviau yra pašiepiamas lokalinis nacio-

nalizmas, daugiau ir daugiau kalbama apie vieną bendrą literatūrinę rusų kalbą. Rusifikacijos, kurios caras nesulaukė, komunistai rusai siekia daug klastingesniu prievartos būdu.

Esame pastebėję, kad enciklopedijose, žodynuose ir knygose dar vis tęsiama tendencija sprauti lietuvių kalbą į vieną slavų - lietuvių ar slavų - baltų šaką indoeuropiečių kalbų grupėje. Tokiomis pastangomis ypatingai pasižymi tie slavų kalbininkai, kurie lietuvių ar latvių kalbų nepažįsta ir nesistengia pažinti. Jie ieško baltų kalbų su slavų kalbomis bendrumo pigiais nemoksliniais argumentais. Visa eilė lietuvių ir kitų tautų mokslininkų jau yra įrodę, kad baltų kalbos sudaro visai atskirą šaką indoeuropiečių kalbų grupėje. Tai yra naujų laikų rezistencija, kur moksliniais duomenimis yra atitiesiami imperialistų rusofilų falsifikatai.

Socialinė "lygybė"

Socialinė lygybė sovietinėje sistemoje yra tiktai užsieniui skiriamoje propagandoje. Milžiniški atlyginimų skirtumai realiame gyvenime rodo nepateisinamą socialinę nelygybę.

Okupuotoje Lietuvoje profesionalai gauna 40 - 50 procentų mažiau atlyginimo kaip Sovietų Rusijoje. Lietuvos kolchozininko atlyginimas yra mažesnis, negu kad žemiausio juodadarbio Sovietų Sąjungoje.

1961 metais okupuotoje Lietuvoje buvo 383,000 kolchozininkų. Padauginę šį skaičių iš keturių (vidutinis kolchozininko šeimos narių skaičius), gaunama 1,532,000 žmonių. Taigi pusė lietuvių tautos dar 1961 metais buvo ubagiško atlyginimo skalėje.

Valdančioji klasė su skaitlingu saugumo aparatu, propagandinių profesijų remiama, yra itin privilegijuota naujoji buržuazija. Grupė technokratų yra įsitvirtinusi ūkyje ir pramonėje, nors ir yra ne taip aukštai apmokama, bet pajėgi susikombinuoti gėrybių įvairiais biurokratiniais būdais bei ryšiais. Po to seka nužemintųjų ir paniekintųjų grupė: proletaras inteligentas, proletaras kolchozininkas ir proletaras darbininkas.

Paminėtini dar keli užgaulios socialinės nelygybės pavyzdžiai taikomi okupuotiesiems. Pasaulinėje arenoje mokslui atstovauja rusų pripildyta Maskvės mokslo akademija. Maskvinė akademija nustato respublikinėms akademijoms tyrimo sritis ir parenka temas. Respublikinės akademijos yra lokalinio pobūdžio: mažos apimties ir svarbos. Tiktai maskvinės akademijos sprendimu respublikinių akademijų mokslininkai gali vykti į pasaulinius mokslo suvažiavimus ar lankytis užsienyje. Lietuviai sportininkai negali lenktyniauti savos valstybės vardu su laisvųjų kraštų sportininkais ir kel-

ti savos tautos garbę. "Socialinio teisingumo ir lygybės" vardu jiems duota teisė tarnauti Rusijos garbei.

Respublikinė industrializacija

Respublikiniai veikėjai deda daug pastangų, kad jų lokalinė industrija būtų plečiama, bet iš maskvinio centro jų pastangos yra trukdomos. Pagrindinis sovietijos respublikų industrializacijos stabdis yra rusifikacijos pirmumas prieš ekonominį gerbūvį.

Laisvajame pasaulyje džiaugiamasi, kad žiaurųjį Staliną pakeitė "gerasis" Kruščiovas. Tai apgaulingas teigimas ir galvojimas. Keitimosi esmė buvo gilesnė. Pagal Stalino kultūrinę politiką buvo siekiama sovietinio turinio tautinėje formoje, bent teoretiškai buvo sudaromas įspūdis savotiško tautų federalizmo. Jo laikais buvo tvirtinama, kad tautinė forma nepranyks, kad bus respektuojama tautinė kalba, tautos teritorija, ekonominis gyvenimas ir kultūra. Kruščiovo ir jo įpėdinių kultūrinėje politikoje nacionalinei formai respektas aiškiai mažinamas: ji vadinama lokaliu nacionalizmu, kuris pašiepiamas ir paneigiamas. Neminint tuo vardu, hitlerinė "Herrenvolk" (išrinktųjų tauta) ideja nedviprasmiškai propaguojama. Daug-nacionalinė sovietinė valstybė turi tapti viennacionaline, kur, be abejo, rusų dominavimas yra pagrindinė sąlyga. Taigi, nuo Stalino

Tautų federalizmo einama kietai ir neatlaidžiai prie rusiškojo imperializmo.

Ši kryptis neigiamai reflektuoja į okupuotųjų kraštų industrializaciją. Lokalinis tautinis ūkis keičiamas regioniniu ūkiu. Pabaltijo ūkis, į kurį įeina ir Lietuva, įjungtas į Kaliningrado regioną. Tokiu būdu tautinės respublikos netenka iniciatyvos ūkinėje srityje. Ji visa per regionus centralizuojama Maskvoje. Tokio plano įtakoje jaučiama ryški tendencija vystyti Pabaltijyje tikrai tokią pramonę, kuri tiesioginiai ar žaliavomis priklauso nuo Rusijos arba kuri sudaro progą infiltruoti didelius kiekius rusų specialistų ir darbininkų.

Petrašiūnų užtvankos ant Nemuno statyba buvo didelis laimėjimas okupuotos Lietuvos ūkiui. Daugiau tokių planų nesiseks praveisti, nes rusams komunistams pirmoje eilėje rūpi ne žmonių gerbūvis, bet rusifikacija.

Birštono kilpos hidroelektrinės statyti Maskva neleidžia, nes energija būtų gaunama sava vandens jėga. Rusai verčia statyti šiluminės jėgainės, kurios būtų varomos dujomis iš „plačiosios tėvynės“.

Priverstinai yra peršama Lietuvai svetima naftos rektifikacijos įmonė prie Jurbarko, nes būtų progų okupantui įgauti į Lietuvą didelį kiekį rusų. Vietiniai veikėjai tam priešinasi, bet vargu ar laimės.

Mūrinė Lietuvos statyba, kuri taip intensyviai buvo vystoma prieš Antrąjį pasaulinį karą, vis dar nepajuda iki dabar iš vietos. Dabar tiktai aukšti partijos pareigūnai gauna atskirus butukus. Eiliniai piliečiai laukia ir nesulaukia, arba dar vis po kelias šeimas talpinasi viename bute ir dar vis kelios šeiminkės yra mokyklos „socialinio bendravimo“ vienoje virtuvėje.

Planinga okupuotųjų kraštų rusifikacija yra vykdoma skambaus tautų bendravimo principo priedangoje. Šiuo metu tiktai penkios nerusiškos respublikos turi mažumų mažiau kaip 30 procentų jų tarpe Estija — 23.4 proc., Ukraina—23.3 proc., Lietuva — 20.7 proc., Baltgudija — 18.9 proc., Armenija — 12 proc. Pabaltijo kraštuose rusų padidėjo nuo 1935 metų iki 1959 metų: Estijoje nuo 8.5 proc. iki 20.7 proc., Latvijoje nuo 12 proc. iki 26.6 proc. ir Lietuvoje nuo 2.7 proc. iki 8 proc. (Dr. Tomas Remeikis, „The Evolving of Nationalities in the Soviet Union“, *Canadian Slavic Studies*, vol. 1, No. 3, Fall 1967).

Dvasinis paminklas karžygiams

Po visos eilės vizitų į Sovietų Sąjungą JAV-bių intelektuali priėjo išvados, kad komunizmas kaip ekonominė sistema nepasiteisino. Kai kurie jų vis dar svajoja, kad gal pasiteisins kaip ideologinė sistema.

AUGANTI SOVIETŲ PROBLEMA — NERUSIŠKAS TAUTIŠKUMAS

DR. VYTAUTAS VARDYS

Savo apžvalginėse “tezėse”, paskelbtose sovietų valdžios 50-mečiui atšvęsti, sovietų komunistų partijos centrinis komitetas deklaravo, jog partija Sovietų Sąjungoje išsprendusi tautinį klausimą. Deklaracija tačiau vienas dalykas, tikrovė

— kitas. Kaip tą “sprendimą” besuprastum ir kaip sovietų pasisekimus integruojant nerusiškąsias tautas į sovietinę valstybę ir rusiškąją bendruomenę, beprapažintum, yra aišku, kad po dviejų generacijų laikmečio, nerusiškųjų tautų

Komunistinis fanatizmas per 50 metų kankino visą žmoniją. Milijonai nekaltų gyvybių tapo aukomis tos neprasmingos klaidumcs. Vienintelė sritis, kur komunistinė sistema “pasiteisino”, tai kaip priemonė okupuotiesiems rusifikuoti.

Tokios komunistinės klastos fone ne tie, pasitraukę į Vakarų po Antrojo pasaulinio karo, turi pergyventi tragediją, bet tie, kurie komunizmu tikėjo, o šiuo metu vis labiau įsitikina tarnaują rusiškajam imperializmui. Tokie iš lietuvių tarpo, kurie šį tragizmą pergyvena, yra verti mūsų užuojautos, o kai kur padrašinio ir paramos saugoti savo tautą ir ginti jos reikalus.

Pirmieji, kurie išvelgė komunistinę klastą ir nutraukė ko-

munizmui kaukę, yra mūsų tautos kovotojai už laisvę. Šiandieną jų auka įgauna dar daugiau svorio ir šviesos. Jie ne tiktai kovotojai už Lietuvos laisvę — jie yra gynėjai žmogaus teisių, tiesos ir gėrio pasaulyje. Jie pastojo kelią tiems brutaliems imperialistams, kurie smurtu veržiasi naudotis kitų darbu ir prakaitu.

Tauta, kuri supranta savo žuvusiųjų karžygių aukos dvasią, yra ateities tauta. Statykime jiems savo širdyse nesugriaunamą dvasinį paminklą. Jis tenesiremia į žemės dulkes, bet, perskrodęs gaubiančius tamsius debesis, savo viršūnėmis tesiekia saulės. Šviesos spinduliai težaidžia jo kristalinių bokštų viršūnėse. Jų žygiai telieka pavyzdžiu mūsų ateities kartoms.

tautinė sąmonė yra ne tik nemirusi, bet išaugusi, ir vyresniojoje kartoje, ir pačioje jaunijoje, jau sovietų valdžios metais gimusioje ir išauklėtoje. Tai ypačiai paliudija įvykiai, sekę Kruščiovo pašalinimą iš valdžios 1964 metų spalio mėnesį.

Kruščiovas buvo asimiliacinės politikos šalininkas, kuris skelbė, jog "komunistai visiems amžiams netoleruos tautinių skirtumų", ir kuris norėjo, anot sovietinio analisto A. Isupovo, sukurti "vieną tautą su viena kalba". Jeigu ne tam tikra ekonominė autonomija, kurios tautinės respublikos turėjo, šių respublikų padėtis Kruščiovo laikais būtų buvusi labai nepatenkinama, gerokai primenanti stalinistinių periodą. Tik dėl tam tikros ekonominės savivaldos ir policininio režimo sušvelnėjimo, kruščiovinis spaudimas į tautines respublikas buvo šiaip taip pakeliamas. Tačiau neaišku, kiek būtų trukusi nerusų kantrybė.

Kruščiovą iš valdžios pašalinus, buvo gerai matyti, kad ta kantrybė buvo besibaigianti; dar daugiau, Kruščiovo spaudimas iššaukė atoveikį, ir tautiškumo pasireiškimas Sovietų Sąjungoje, nors visada gyvas šeimos ar asmens tylumoje, dabar tapo stipriausias, negu bet kada po Antrojo didžiojo karo.

Informacijos, kurios pasiekia Vakarų ar kurias spausdina pačių sovietų spauda, liečia daugiausia vakarinio Sovietų Są-

jungos pakraščio respublikas, pradedant Baltijos valstybėmis, ir Centrinės Azijos respublikas. Stipriausiai tautinė rezistencija yra pasireiškusi Ukrainoje. Sovietinės Lietuvos atstovas Ukrainos Rašytojų Draugijos 1964 metais suvažiavime gražiai pasakė, jog ukrainiečių nereikia mokyti, kaip mylėti Ukrainą. Iš tikrųjų, tai tiesa. Ukrainiečių tautinė veikla pasidarė tiek plati ir gili, kad 1966 metais eilėje miestų ukrainiečių patriotai buvo teisiami už Sovietų Sąjungos šmeižimą (62 baudž. kondekso strps.) ir išsiunčiami į priverčiamo darbo stovyklas, daugiausia tolimojon šiaurinėn Mordvinijon. Tokie teismai vyko Kieve, Lvive, Tarnopoly, Lutske ir kit. Vakarų Ukrainos centruose. Teisiami buvo profesionalai, profesoriai ir studentai. Visai neseniai iš tų stovyklų Vakarų pasiekė suimtųjų laišakai. Ilgiausiam ir išpūdingiausiam laiške buvęs komjau-nuolis, televizijos žurnalistas iš Lvivo 30-metis Viačeslavas Čionovilas aprašo tuos teismus ir tą darbo stovyklą, kurioje pats uždarytas kartu su rusų rašytoju Daniel Siniavskiu ir kitais. Tuos slaptus teismus jis palygina smaugliui, kuris leidžia zuikiui pasiskusti ir tada jį praryja. Stovykloje, kur Čionovilas įkalintas, kaliniai gauna 1500 kolorijų dienai ir gyvena be medicininės pagalbos, kaip Stalino laikais.

Tačiau tie suėmimai ukrainiečių neįbaugino. Minėtame rašytojų suvažiavime vienas iš

pačių jaunųjų rašytojų, Viktoras Korž, pareiškė, girdi, “nors mes esame internacionalistai, mes pasiliegame ukrainiečiais”. Todėl jis ir kiti reikalavo daugiau teisių ukrainiečių kalbai nuo vaikų darželio iki universiteto. Kiek smarkiai toji kalba iš gyvenimo išstumta, labai vaizdžiai ir dokumentuotai parodė buvęs komunistas, Kanados ukrainietis John Kolasky, kuris Kieve porą metų studijavo ir vėliau parašė Kanadoje išleistą knygą *Education in Soviet Ukraine*. Tame suvažiavime ukrainiečių reikalavimams pritarė ir du vizituojantys rusai rašytojai iš Maskvos.

Ukrainos pavyzdys parodė, kad tautiškas, priešinimasis rusifikacijai, lygių teisių su Rusija reikalavimas Ukrainos respublikai yra stipriai įaugę jaunojoje kartoje, o taip pat komunistų ir komjaunuolių organizacijoje. Jau prieš dešimt metų Ukrainoje buvo “atpažintas” tautinis komunizmas; jisai intensyvėja, ir spaudos politika gali vesti tautinius komunistus tik tolesnio ir tolesnio nuo Maskvos atsiskyrimo keliu.

Kruščiovo asimiliacinė politika stipriausiai buvo kritikuojama Stalino tėvynėje Gruzijoje, ir tai buvo ne stalinizmo, bet tautiškumo pasireiškimas. Kruščiovas, skelbdamas asimiliacinę politiką, norėjo perintreptuoti sovietų tautybinės politikos šūkį “tautinė forma, socialistinis turinys”. Jis ėmė skelbti, kad ir tautinė forma turin-

ti būti “internacionalizuota”, t. y., surusinta. Tautinės formos pagrindas — gimtoji kalba. Gruzijos komunistų partijos suvažiavime 1966 metais Gruzijos rašytojų draugijos pirmininkas I. V. Abašidzė labai išjuokė Kruščiovo norą surusinti tautinę formą, pastebėjo, kad per paskutinius 50 metų sovietam nė kiek nepasisėkė sulydyti tautų, kad būtų galima tikėtis “vienos tautos su viena kalba” sukūrimo, ir pareiškė, kad “mes išlaikysime tautinės mūsų kultūros formas iki komunizmas bus pilnai sukurtas (t. y., nežinia kada) ir perduosime tas formas savo ateities kartoms, o tai reiškia, kad perduosime ir gimtąją kalbą”.

Moldavijoje taip pat buvo nemaža tautinės rezistencijos pasireiškimų, kurie iššaukė Moldavijos kompartijos antrąjį sekretorių Kornovaną ilgai kalbėti prieš moldavų inteligentiją ir studentus: Kornovanas kaltino moldavus perdideliu aukštiniu savo kalbos, žeminimu rusiškosios, neįvertinimu paramos, gautos iš Rusijos, o taip pat dergimu “kilnių internacionalizmo ir broliškos draugystės jausmų rusams ir ukrainiečiams”. Uzbekistane pasirodė slapti laikraštukai, “juodina” sovietinę tautų draugystę. Saraf Rašidov, Uzbekų partijos pirmasis sekretorius, pakaltino saviškius tautiniu siaurumu, praeities idealizavimu, nepripažinimu Rusijos paramos ir pan. Panašiai buvo kaltinamas Armenijos, Dagestano, visų trijų

Baltijos kraštų jaunimas. Šiuo kartu jaučiama, kad ir Bielorusija (Gudija), visada daugiau siai tyli, kaip pelė, įsijungė į anti-rusiškas deklaracijas. Kai kurie Gudijos istorikai literatūros žurnale *Polymia* atmetė Gudijos su Rusija susijungimo interpretaciją ir paskelbė savo, kuri labai panaši į baltarusių egzilų istorikų skelbiamąją. Ji gudiškai nacionalistinė ir Lietuvos atžvilgiu. Jos pavyzdį galima rasti profesoriaus Vakar knygoje apie Gudiją, o taip pat Kersteno komiteto pavergtiesiems tirti išleistoje apie Gudiją brošiūroje. Pereitais metais Maskvoje dėmesį patraukė taip pat ir baltarusių meno parodos. Panašiai kaip baltiečių parodos prieš tai, dabar baltarusiai kartu su armėnais ir moldavais atkreipė į save dėmesį savo tautinės tradicijos interpretavimu mene. Dėl to tos parodos Maskvoje ši kartą buvo populiareesnės negu baltiškiosios.

Baltijos respublikose padėtis yra šiek tiek kita kaip Ukrainoje; baltiečiai savęs taip kaip ukrainiečiai neeksponuoja, ir todėl iki šiol neturime naujų suėmimų bangos dėl tautinio klausimo konfliktų Baltijos valstybėse. Iš kitos pusės, kai kur baltiečių padėtis yra šiek tiek geresnė; pav., Lietuvoje vidurinis mokslas dar tebėra vienuolikos metų, kai Ukrainoje teegzistuoja tik "desiteletka". Ta prasme Baltijos valstybės tebėra išimtis. Pokruščiovinis laikotarpis Baltijos respublikose naudojamas iki šiol at-

mestų tautinių kultūrinių turėtų "rehabilitavimui" literatūroje ir mene. Tačiau aiškiai matyti, kad ir Baltijos respublikose tautinis "atsikvėpimas" reiškiasi labai ribotai; pav., dar iki šiol nėra antro lietuviškosios enciklopedijos tomo, nors, pagal anksčiau turėtas žinias, jis jau seniai parengtas. Ukrainiečiai čia geresnė padėty. Jie turi daugiatomę enciklopediją. Visi komunistiniai Baltijos lyderiai — ir Sniečkus, ir anksčiau Pelšė, ir Kebin įspėjo savo tautiečius prieš augančią tautiškumo bangą. Lietuvoje *Komunisto* žurnale žinomas komunizmo ideologas V. Radaitis labai įsakmiai priminė lietuviškajam jaunimui, kad tarp "tautinio komunizmo" ir "buržuazinio nacionalizmo" skirtumas labai neaiškus ir nedidelis ir kad nereikia didžiutis, jog lietuviai patys, be rusų pagalbos, sukūrė dabartinės Lietuvos pažangą. Tai esanti pavojinga mintis.

Taigi, vedamosios idėjos, išryškėjusios naujausiuose nerusų tautiniuose pasireiškimuose, buvo dvi: reikalavimas pagarbos ir teisių gimtajai kalbai, o taip pat reikalavimas lygių teisių su rusais ir su Rusijos respublika.

Tie reikalavimai, atrodo, buvo kai kieno paimti dėmesin. Tai rodo ilgos, daugelio autorių vestos diskusijos *Voprosy istorii* žurnale, o taip pat atskiri straipsniai kituose žurnaluose ir net pačioje *Pravdoje*. Ši atatranka į kruščiovinį spau-

EUROPA ANT KETURIŲ VULKANŲ IR JŲ IŠSIVERŽIMAS LIETUVOJE

DR. ANTANAS RAMŪNAS

1. Lietuva ir Europa: nuo žinojimo prie supratimo, nuo supratimo prie veiksmo

Per dvidešimt metų dėstydamas visuotinę pedagoginių ir psichologinių mokslų istoriją, pastebėjau, jog ir Siaurės Amerikoje ir toje pačioje Europoje gimę studentai bei įvairaus amžiaus mokslo žmonės turi daug sunkumų suprasti Europą visame jos kaleidoskopiniame išsiskleidime, jos amži-

name nerime, nebesulaikomame poveržyje, polėkingame kūrybiškume ir to kūrybiškumo išspinduliavime į Ameriką ir į platų pasaulį.

Nors dažnai kalbama ir rašoma apie Europą, europiškumą, Europos kultūrą, bet užmirštama tikroji esmė ir tapatybė!

Šitame trumpame straipsnyje ir noriu pateikti vieną iš metodologinių raktų (plg. A. Paplauskas Ramūnas, *La clef mé-*

---

dimą yra, galima sakyti, pasiekusi vieno tikslo: nors Kruščiovo laikais jau buvo rengiamasi perorganizuoti sovietinį federalizmą, dar labiau susiaurinant tautinių respublikų teises, nuo to dabar kurį laiką bus greičiausiai susilaikoma, nes tokia politika pasirodė per daug ankstyva, nepopuliari, o jai rezistencija didelė ir senimo ir jaunimo tarpe, ir už partijos ribų ir pačioje partijoje. Sovietų tautinės politikos formulacijai įtakos turi įvairūs veiksniai. Vienas iš jų yra pačių nerusų sąmoningumas ir atsparumas.

Šis atsparumas vis didėja. Partija turi priemonių jį suvaldyti, ir, kaip Ukrainos pavyzdys rodo, nebus baiminamasi atgal pasišaukti slaptąją policiją. Tačiau tuo pačiu metu didėja rusų meno ir kultūros žmonių atsparumas, kurį iki šiol irgi slaptos policijos pagalba bandoma užgniaužti. Kas bus, jei liberalinis rusų judėjimas — o jis jau pripažįstamas giliu ir stipriu — susivienys su tautiniu nerusų judėjimu? Tam šio-kių tokių galimybių yra. Caro sistemai toks aliansas buvo fatalinis.

thodologique pour l'enseignement de l'histoire de pédagogie, *L'Enseignement Socondaire*, Université Laval et Université de Montréal, 1949) Europai ir kartu Lietuvai suprasti ir jų daugiopai saviraiškiai vertinti. Dėl vietos stokos turiu apsiriboti naujaisiais amžiais. Taip pat nebus įmanoma pateikti skaitytojui pilnesnės dokumentacijos — ji susprogdintų šio straipsnio rėmus.

Anksčiau ar vėliau, vistiek iškils mums visu aštrumu bendrinių *lietuviškųjų studijų* reikalas, kur *lyginamoji lituanistika* užims svarbią vietą. Pastaroji nebus įmanoma be *lyginamosios europistikos ar indoeuropistikos*.

Turime, pagaliau, išmokti žiūrėti į *Lietuvą Europos šviesoje ir, atvirkščiai, žiūrėti į Europą Lietuvos šviesoje, jeigu norime lietuviškąją problemą sueuropinti, supasaulinti, perkelti į tarptautinę akademinę bei politinę areną ir, kas svarbiausia, į Jungtines Tautas!*

Lingvistai bei filologai yra jau išvarę plačią ir gilią vagą lyginamosios kalbotyros bei *lyginamosios tautotyros* (vergleichende Voelkerkunde) srityje. Deja, nuo lingvistų bei filologų čia yra žymiai atsilikę kitų žinijos šakų atstovai — psichologai, sociologai, pedagogai, antropologai, ekonomistai, juristai, etc. Žinoma, yra ir šviesių išimčių, kaip tai, sakysime, Česlavas Milašius, Oskaro Milašiaus giminaitis, ir jo vertas

dėmesio veikalas *Rodzina Europa* (Paris: Kultura, 1959). Motina Europa!... Jinai yra motina ne tik Senojo Pasaulio tautoms, bet — bent žymia dalimi — ir visų trijų (t. y. šiaurės, centro ir pietų) Amerikų tautoms. Motina Europa — tautos dukterys — tautos seserys!... O vienok ir čia įsimaišo pamotė ir atsiranda našlaičių būrys, nes juk Europos tautų konsteliacijoje ne kartą pasigendame reikiamo dėmesio rytų Europos tautoms, net toje pačioje Pabaltijo tautų konsteliacijoje ne kartą pasigendame reikiamo dėmesio Lietuvai ir jos žymiam vaidmeniui Europos gyvenime — praeityje ir, eventualiai, ateityje (plg. C. Campbell, *American Policy Toward Eastern Europe: The Choices Ahead*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1965. David S. Collier, et al., *Western Integration and the Future of Eastern Europe*. Chicago: Henry Regnery Co., 1964. Ernst B. Haas, *The Uniting Europe: Political, Social, and Economic Forces*, Stanford: Stanford University Press, 1958). Už tatai tokios knygos kaip prof. dr. V. S. Vardžio (V. Stanley Vardys, ed., *Lithuania under the Soviets: Portrait of a Nation 1940-1965*. New York: Frederick A. Praeger, 1965) gali tikrai mums padaryti daug gero — ir dabartyje ir ateityje. Kaip džiugu, kad literatūra bei informacija apie centro bei rytų Europą kaskart vis gausėja (plg. Ernst

Birke und Eugen Lemberg, *Die Sovjetisierung Ost-Mitteleuropas*. Frankfurt a. M.: Metzner, 1959. Zbigniew Brzezinski, *The Soviet Block: Unity and Conflict*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1960. Adam Bromke, *The Communist States at the Crossroads between Moscow and Peking*, 1964. H. Daniel, *The Ordeal of the Captive Nations*. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1958. Otto Forst de Battaglia, *Zwischeneuropa: von der Ostsee bis zur Adria*. Frankfurt a. M.: Frankfurter Hefte, 1954. S. Freidin, *The Forgotten People*. New York: Scribner, 1962. Oscar Halecki, *Borderlands of Western Civilization: A History of East-Central Europe*. New York: The Ronald Press, 1952. Walter Kolarz, *Russia and Her Colonies*. London: George Philip and Sons, 1952. Stephen D. Kertesz, *The Fate of East Central Europe*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1956. W. E. Griffith, *Communism in Europe: Continuity, Change and the Sino-Soviet Dispute*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1964. J. A. Lucacs, *The Great Powers and Eastern Europe*. N. Y.: American Book, 1953. Eugen Lemberg, *Osteuropa und die Sowjetunion: Geschichte und Probleme*. Salzburg: O. Muel-ler, 1956. B. Meissner, *Die Sowjetunion, die baltischen Staaten und das Voelkerrecht*. Koeln: Verlag fuer Politik und Wirtschaft, 1956. S. W. Page, *The Formation of the Baltic States:*

A Study of the Effects of Great Power Politics upon the Emergence of Lithuania, Latvia and Estonia. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1959. H. Ripka, *Eastern Europe in the Post-War World*. N. Y.: Praeger, 1961. J. S. Roucek, *Central-Eastern Europe*, N. Y.: Prentice-Hall, 1946. R. Schlesinger, *Central European Democracy and Its Background*. N. Y.: Humanities Press, 1953. H. Seton-Watson, *The East European Revolution*. N. Y.: Praeger, 1961. F. B. Singleton, *Background to Eastern Europe*. Long Island City: Pergamon Press, 1965. E. Stillman, *Bitter Harvest: The Intellectual Revolt Behind Iron Curtain*. N. Y.: Praeger, 1959. A. N. Tarulis, *Soviet Policy Toward the Baltic States*. Notre Dame: Notre Dame University Press, 1959, etc., etc., etc.).

Informacija bei žinojimas apie centro bei rytų Europą — vadinasi, ir Lietuvą — kaupiasi. Deja, informacijos bei žinojimo dar neužtenka. Nuo žinojimo iki supratimo yra ilgas kelias! Gerai, labai gerai, kad Europa, JAV ir pasaulis apie mus šį tą žino, bet, pagaliau, jie turėtų suprasti (ir tam jau atėjo laikas!) tai, ką žino! Psichologiškai, sociologiškai ir pedagogiškai imant, tai yra be galo svarbu, nes pats žinojimas be supratimo dar neskatina, nenukreipia ir neveda į reikiamą veikimą. Tokioje Jungtinėse Amerikos Valstybėse yra ištisa eilė mokslinio tyrimo instituci-

jų — *Center for International Studies, Council on Foreign Relations, Foreign Politics Research Institute, Hoover Institute of War, Revolution and Peace, Institute for Sino-Soviet Studies, Institute of Contemporary Russian Studies, International Institute of Berkeley University, Research Institute on Communism, Russian Institute of Columbia University, Russian Institute of Harvard University, etc.*, kurios turi tiesioginės ar netiesioginės reikšmės bei įtakos JAV ūkinei, karinei, kultūrinei, pedagoginei, politinei ir diplomatinei veiklai. Šias ir panašias įstaigas galėtų ir turėtų pasiekti ir mūsų balsas. Pirminė sąlyga: tas balsas turi būti svarus ir *mokslinis*. Žinoma, mokslas niekad neapsieina be faktų bei duomenų žaliavos ir tos žaliavos sukaupimo, bet pats sunkiausias, atsakingiausias ir kartu veiksmingiausias mokslui uždavinys išskyla ten, kur prasideda faktų bei duomenų apžvelgimas, hipotezių kūrimas, analizė, apibendrinimas, esmių bei prasmių išvelgimas, galutinių išvadų gavimas, jų tikrinimas ir, galop, jų praktinis pritaikymas — pervedimas į daugiariopą, šakotą gyvenimišką veiklą. Todėl siektina, kad ta visa Lietuvą, lietuvius ir lietuvybę liečianti informacija bei žinojimas galėtų bent iš dalies persikosti per mūsų mokslinės - psichologinės, sociologinės, pedagoginės, politinės, diplomatinės — sąmonės prizmę pirm negu visa tai pa-

tektų į JAV, Europos, pasaulio ar Jungtinių Tautų sąmonės ir pasąmonės tamsiuosius labirintus (plg. R. C. Snyder and J. A. Robinson, *National and International Decision-Making*. N. Y.: Institute for International Order, 1961. J. G. Hadwen and J. Kaufmann, *How United Nations Decisions are Made*. N. Y.: Oceana, 1962. A. Dallin, *The Soviet Union at the United Nations*. N. Y.: Paeger, 1962. Plg. O. Klineberg, *The Human Dimension in International Relations*. N. Y.: Holt, Rinehart and Winston, 1964. M. A. May, *Social Psychology of War and Peace*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1943. G. Murphy, *Human Nature and Enduring Peace*. Boston: Houghton Mifflin, 1945. T. H. Pear, *Psychological Factors of Peace and War*. London: Hutchinson, 1950. L. B. Pearson, *Diplomacy in the Nuclear Age*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press, 1959. R. Waelder, *Psychological Aspects of War and Peace*. N. Y.: Columbia University Press, 1939. Q. Wright, et al., *Preventing World War III*. N. Y.: Simon and Schuster, 1962). Priešingu atveju Lietuva ir jos problemos galėtų būti pristatytos pasauliui taip, jog mes patys savęs ten nebeatpažintume (plg. F. Barghoorn, *The Soviet Image of the United States*. N. Y.: Harcourt, 1950. J. A. M. Maerloo, *The Rape of the Mind: The Psychology of Thought Control, Menticide, and Brainwashing*. Cleveland: World,

1956. M. Rokeach, *The Open and Closed Mind*. N. Y.: Basic Books, 1960)!

Iš esmės imant, mūsų daugiopios veiklos tikslas šiais jubiliejiniais metais yra *dvejopas: suderinti, sutelkti visas kūrybines lietuviybės jėgas ir galingai išspinduliuoti lietuviškąjį kūrybiškumą į platų pasaulį, perkeliant lietuviškąją problemą į amerikinę, kanadinę, europinę, pasaulinę bendruomenę ir pačias Jungtines Tautas!*

2. Lietuva ir Europa: dešimioji ir kairioji revoliucija

Mūsų sėkmingai, įspūdingai veiksmi į platų pasaulį daug kliudo vadinamas ideologinis susiskaldymas, kurio istorinių šaknų reikia ieškoti dar XIX šimtetyje. Tatai, žinoma, negalėjo nepaveikti mūsų atgimimo bei nepriklausomybės rytmečio pionierių, nepriklausomos Lietuvos gyvenimo raidos ir, pagaliau, mūsų išeivijos (plg. K. Bielinis, *Penktieji metai: revoliucinio sąjūdžio slinktis ir padariniai*. N. Y.: Amerikos Lietuvių Socialdemokratų sąjungos literatūros fondo lešomis, 1958. St. Kairys, *Lietuva budo*. N. Y.: Amerikos Lietuvių Socialdemokratų sąjungos literatūros fondo lešomis, 1957. F. Kemėšis, *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis*. Londonas: Nida, 1955. M. Krupavičius, *Lietuviškoji išeivija*. Castelnovo Don Bosco: Tėvai saleziečiai, 1959. A. Merkelis, *Antanas Smetona*. Cleveland:

Viltis, 1964. St. Michelsonas, *Lietuvių Išeivija Amerikoje*. South Boston: Keleivis, 1961. K. Šakenis, *Aušra ir jos gdynė*. Marijampolė: Dirva, 1933. J. Šliūpas, *Lietuvių tauta senovėje ir šiandien*. Plymouth, Pa.: Vienybė Lietuvninkų, 1905. V. Žemkalnis, *Kudirkos sąjūdis*. Melbourne: Australijos Lietuvis, 1952, etc.).

Lietuvos Laisvės Kovos Metai kaip tik ir būtų pati geriausia proga giliai ir visapusiškai apmąstyti ir mūsų dabartį, ir mūsų praeitį, ieškant kelių į naująjį gyvenimą, į naująją Aušrą, nes pirmosios t. y. Basanavičiaus Aušros gdynė jau pasibaigė. *Kosminė gdynė išaušo!*

Mūsų susiskaldymas bei šeimoms nesantaika (čia nekalbu apie *diferenciaciją*) yra apgailėtinas, nes remiasi ne kuo kitu, o grynai — *ideologiniais mitais ir, kas visų blogiausia, ideologiniais prietarais!* Gi visokie prietarai labai sunkiai išraunami iš žmogaus širdies ir sąžinės! Taigi, esame (žinoma, ne tiktai mes vieni!) ideologinių prietarų arba, panaudojant Adomo Jakšto - Dambrausko žodyną, *siauraprotybės* aukos! Pati paprasčiausia siauraprotybės formulė yra ši: suskirstyti visus žmones, visas partijas, tautas, visus kraštus, žemynus į dešinę ir į kairę, į nekaltuosius, baltuosius, kaip tas sniegas, ir į juoduosius, kaip tas kranklys ar net pats velnias! Pas mus yra prigijusi dar ketstesnė formu-

lė: katalikai ir kairieji! Tad ir nenuostabu, jog ne vienas katalikas baidosi ir bijo kairiųjų, kaip tas velnias kryžiaus! Arba — atvirksčiai! Tikrenybėje gi tiesa, tiesos ieškojimas, tikrovė, tikrovės pilnas supratimas, jų versmės, jų šaltiniai yra per daug sudėtingi, neišsemiami, neišsenkami, neišsakomi, kad būtų galima juos pilnai apčiuopti, apibudinti tik dviem nuvalkiotais tuščiaviduriais žodžiais: *dešinė - kairė!* Čia mes galime labai daug pasimokyti iš Europos studijų bei europistikos. *Europa yra visuotinė tautų ir žmonijos mokykla ta prasme, jog jai buvo lemta išgyventi gyvenimą bei žmogaus egzistenciją visame jo plotyje, gylyje, aukštyje!*

Pats raktinis veiksnys Europos evoliucijoje — tai *revoliucija*. Studijuoti arba rašyti Europos, ypač naujųjų laikų Europos istoriją — reiškia studijuoti arba rašyti *revoliucijų istoriją*.

Kaip pamatysime vėliau, keturios revoliucijos nužymi Europos istorinį brendimo ir išsiskleidimo kelią. Nesupratę pilnai Europos, nesugebėsime suprasti patys savęs. Negalime gi savo galvojimais visą laiką vilktis paskui XVII-XIX amžiaus Europą!

Iš šalies žiūrint, tos keturios Europos revoliucijos atrodo tarsi keturi galingai išsiveržę vulkanai. *Jie sukrėtė ne tik visas Europos tautas, bet ir visus žemynus. Tos keturios Europos*

revoliucijos, tarsi tie galingi niekad nenurimstantys požeminiai vulkanai, savo išsiveržimais neaplenkė ir Lietuvos.

“Dešinė”-“kairė” yra linijinio bei “lazdinio” galvojimo pavyzdys. Žinoma, savo evoliucijos pradžioje, Europa yra perėjusi ir šį laikotarpį. Bet Europos pilnutinei evoliucijai bei revoliucijai pavaizduoti jokiu būdu neužtenka vien linijinių simbolių. Europos sąmonė ir pasąmonė, gyvenimas ir kultūra skleidėsi ir spinduliavo, švito ir temo ne tiek tiesiom evoliucijos linijom, kiek zigzagais, sprogimais, išsiveržimais, kirčiais, amplitūdem, bangavimais, ritmais. Dr. *Alberto Einšteino* pasaulyje nėra tiesiųjų linijų, nes ten veikia *visuotinės gravitacijos bei rotacijos dėsniai* (plg. L. Barnett, *Universe and Dr. Einstein*. N. Y.: Harper, 1957. Arthur S. Eddington, *Space, Time and Gravitation*. N. Y.: Harper, 1959. H. Reichenbach, *From Copernicus to Einstein*. N. Y.: Philosophical Library, 1942)!

Ateityje, politinių partijų santykiavimas, tautinio ar tarptautinio solidarumo idėja bei idealas atsirems, reikia tikėtis, į mokslines studijas, į tikrovės supratimą, o ne į kažkokius ten ideologinius mitus bei ideologinius prietarus.

Keturių revoliucijų šviesoj yra nesunku suvokti Lietuvos ar kurio nors kito krašto politinių partijų kilmė, prigimtis, esmė, prasmė, vaidmuo.

Pirmosios revoliucijos šaknys

slypi humanizmo, reformacijos ir idealizmo sąjūdyje. Europoje savo istorinę kulminaciją jinai pasiekė 1688 anglų revoliucijoje, duodama nuostabių vaisių, būtent *The Bill of Rights*. Šios revoliucijos galingas reperkusijas bei galingus atoidžius mes pastebime Amerikos revoliucijoje. Pastaroji revoliucija būtų sunkiai suprantama be pirmosios.

Suglaustai tariant, tai yra *dešinioji* revoliucija ir jos galin- gas pasaulinis kirtis.

Antrosios revoliucijos šaknys slypi natūralizmo, empirizmo, materializmo sąjūdyje. Vakarų Europoje savo istorinę kulminaciją jinai pasiekė Prancūzų revoliucijoje 1789, duodama mums žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją. Šios revoliucijos galingas reperkusijas bei galingus atoidžius mes pastebime rusų revoliucijoje 1917. Pastaroji revoliucija būtų sunkiai suprantama be pirmosios.

Suglaustai tariant, tai yra *kairioji* revoliucija ir jos galin- gas pasaulinis kirtis.

3. Lietuva ir Europa: romanti- nė ir egzistencinė revoliucija

Idealizmas ir materializmas, natūralizmas ir humanizmas žymi šiuolius į dešinę ir į kairę. Po šių dviejų revoliucijų seka trečioji — galingas *romantizmo* sąjūdis. Romantizmas nesuka į dešinę ar į kairę, nesuka horizontaline kryptimi, bet šauna į *gylį* ir į *aukštį!* Tai gry-

nai *vertikalinė* žmogaus buities orientacija. Dabar visa apsiverčia aukštyn kojom! Romantizmas, pasinerdamas į gylį, t. y., į tirštom miglom apsuptą praeitį, į žilą senovę, pamažu atkasa ne tik didžiųjų, bet ir *mažųjų* tautų nuostabius kultūrinus ir dvasinius lobius (plg. Johann Gottfried Herder, *Ueber den Ursprung der Sprache*, 1772; *Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit*, 1774; *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, 1784-1791), gi šaudamas į aukštį, svaido žaibus ir perkūnus ir ragina žmogų, tautas (ir mažąsias tautas!) ir žmoniją siekti ten, kur vyzdys nepasiekia ir laužti tai, ko protas nepajėgia (plg. Adomą Mickevičių).

Taigi, trečioji Europos revoliucija slypi audringame, viesulingame, sukūringame romantizmo sąjūdyje. Vieną iš savo istorinių kulminacijų jinai pasiekė 1848 metais (plg. G. Duveau, 1848: *The Making of a Revolution*. N. Y.: Pantheon, 1966. M. Kranzberg, 1848: *A Turning Point?* Boston: Heath, 1959. L. B. Namier, 1848: *The Revolution of the Intellectuals*. N. Y.: Oxford University Press, 1946). Romantizmo sąjūdis pabudino Europos tautas laisvei ir nepriklausomybei. XX amžiaus antroji pusė šis sąjūdis išsiliejo į tarptautines formas, iššaukdamas į gyvenimą vad. *trečiąją pasaulį* (plg. S. C. Easton, *The Twilight of European Colonialism*. N.Y.: Holt, 1950. H. Labouret, *Colonisation, co-*

lonialisme, decolonisation. Paris: Larose, 1952. Mario Rossi, *The Third World*. N. Y.: Funk and Wagnalls, 1963. C. L. Sulzberger, *Unfinished Revolution*. N. Y.: Atheneum, 1965). Ir prof. Ch. Dawson ir prof. A. J. Toynbee žodžiais tariant, tai yra tikrai pasaulinė revoliucija (plg. Ch. Dawson, *The Movement of World Revolution*. N. Y.: Sheed and Ward, 1959. A. J. Toynbee, *America and the World Revolution*. N. Y.: Oxford University Press, 1962).

Jeigu ne romantizmas, tai vargu ar mes būtume turėję lituanistinį sąjūdį pirmoje XIX amžiaus pusėje, *Aušros* sąjūdį XIX amžiaus antroje pusėje ir apamai lietuvių tautos atgimimo sąjūdį (plg. V. Maciūnas, *Lituanistinis sąjūdis XIX pradžioje*. Kaunas, 1939. A. Alekna, *Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius*. Kaunas, 1922. A. Rimka, *Lietuvių tautos atgimimo socialiniai pagrindai*. Kaunas, 1931. J. Šliūpas, *Lietuvių tauta senovėje ir šiandien*. Plymouth, Pa.: Vienybė Lietuvinkų, 1905). Nebūtume turėję ir to nepaprasto susidomėjimo bei susižavėjimo lietuvių tautos dainom, kalba, tautosaka ir kultūra, kurį mums parodė XIX ir XX amžiaus Europa ir pasaulis!

Be humanizmo bei reformacijos galingo kirčio visai Europai ir pasauliui būtų sunku suprasti ir vertinti XVI-XVII amžių įvykius Lietuvoje.

Be prancūzų revoliucijos galingo kirčio visai Europai ir pa-

sauliui būtų sunku suprasti ir vertinti XVIII amžiaus įvykius Lietuvoje. Be romantizmo nesuprastume nei XIX a., nei XX a. Lietuvos. Visos trys revoliucijos, drauge suėmus, sudaro tvirtą išeitį bei atsparos tašką mūsų lyginamajai tautotyrai.

Kiek šios revoliucijos yra lengvai suprantamos, jas visas tris drauge imant ir jungiant, tiek jos sunkiai suprantamos ar net visai nesuprantamos, jas izoliuotai, atskirai imant.

Romantizmo sąjūdis buvo tarsi tas elektromagnetinis laukas, į kurį, norom ar nenorom, pateko ir idealizmas, ir materializmas. Vadinasi, ir dešinė, ir kairė. Abu poliai įsielektrino. Atsirado romantinis, utopinis, dialektinis idealizmas, iš vienos pusės, ir romantinis, utopinis, dialektinis materializmas iš antros pusės.

Dialektinė dešinė be dialektinės kairės (Hegelis) vedė į fašizmą. Ir atvirkščiai: dialektinė kairė be dialektinės dešinės (Marksas) vedė į bolševizmą.

Žinoma, lengva yra pasukti į dešinę be kairės — įgriūti į dešinįjį griovį. Arba atvirkščiai — pasukti į kairę be dešinės — įgriūti į kairįjį griovį. Bet iš griovių keltis — tai jau sunkiau! . . .

Danų mąstytojo S. Kierkegaard (1812-1855) veikalas *Arba - arba*, pasirodęs 1843, gali būti laikomas egzistencinės revoliucijos pradžia Vakarų Europoje. Čia nėra pakankamai

vietos šios revoliucijos esmei ir prasmei išnagrinėti ir atskleisti (Plačiau apie tai žiūr. A. Ramūnas, *Iš sutemų į aušrą*. Toronto: Tėviškės Žiburių spaustuvė, 1967, pp. 32-52). Galima čia tarti sutrauktai, suglaustai: be egzistencinės revoliucijos galingo istorinio kirčio Europai ir pasauliui būtų sunku suprasti arba visai nebūtų galima suprasti Vatikano II susirinkimo dvasios, šių dienų jaunuomenės dvasios, dabarties ir ateities laikų dvasios ir, pagaliau, dabartinėje Rusijoje rezistencinės bei revoliucinės dvasios, kurią jau pranašavo rusų revoliucijos dainiai — A. Blokas ir V. Majakovskis.

Ketvirtoji, būtent egzistencinė Europos revoliucija bus, greičiausiai, pati nuodugniausia, audringiausia, lemtingiausia. Jai, ko gero, niekas neatsilaukys: *nei diktatūrų spaudimai iš išorės, nei diktatūrų spaudimai iš vidaus*. Ji, kaip atrodo, gali iš pagrindų pakeisti ir Rytų ir Vakarų, ir Europos ir Rusijos, taigi ir Lietuvos, buitį. Savo esme ir prasme egzistencinė revoliucija priklauso jau kosminio amžiaus aušrai (žiūr. A. Ramūnas, *Iš sutemų į aušrą*). Laisvės nerimas — neužgesinamas. Ateina į žemę žmogus neramūnas, Rytuose ir Vakaruose!

4. Statykime jubiliejinius paminklus — prie Laisvės statulos ir Jungtinėse Tautose!

Neužtenka vien žinoti apie Lietuvą, Europą ir pasaulį: nuo

žinojimo turime pereiti prie supratimo, nuo supratimo — prie veikimo. Kaip kad žaibas eina prieš perkūną, taip mūsų supratimas turi eiti prieš veikimą!

Lietuviškosios problemos bei Lietuvos bylos perkėlimas ne tik į amerikinę, kanadinę, europinę bendruomenę, bet ir į pačias Jungtines Tautas turėtų būti pirminis ir centrinis jubiliejinių — Lietuvos Laisvės Kovos Metų veikimo uždavinys. Juk čia mes jau turime savo pastangoms neišjudinamą ir istorinės reikšmės turinčią atramą — Jungtinių Amerikos Valstybių Kongreso, t. y., Atstovų Rūmų (1965.VI.21) ir Senato (1966.X.22) priimtą Pabaltijo kraštų laisvinimo reikalų rezoliuciją (H. Con. Res. 416)! Perkėlimas lietuviškojo klausimo į Jungtines Tautas — į tarptautinį forumą bus pirmas jubiliejinis paminklas.

Nūn didysis mokslinis bei akademinis ginčas dėl Lietuvos ir slavų pasaulio sąryšio jau prasidėjo. Kol kas šis ginčas apsiriboja tik kalbų pasauliu, būtent, sekančiu klausimu: *ar lietuvių kalba savo prigimtimi ir raida yra nepriklausoma ar tik atskira slavų kalbų atšaka?* Jeigu rusams pasisektų įrodyti ar prievarta primesti savo tezę, pasekmės būtų toli siekiančios... Žinoma, puikiai tai supranta ir Lietuvos mokslo vyrai, nes turi ten — prof. Balčikonį, A. Churginą, K. Korsaką, R. Mironą ir kt. Čia, išėivijoje, į šį ginčą jau yra įsijun-

gęs aktyviai dr. *Antanas Klimas* (*Antanas Klimas*, "Balto-Slavic or Baltic and Slavic?" *Lituanus*, 1967, nr. 2, pp. 5-37). Aišku, ginčas paliečia visą *Pabaltijį!*

1949-1954 m. šių eilučių autoriui teko steigti, organizuoti ir vesti *baltologijos* bei *baltistikos* skyrių *Montrealio* universitete. Palyginti, tai buvo labai lengva pasiekti, kada įžymaus XX amžiaus indoeuropisto *A. Meillet* veikalų (plg. *A. Meillet*, *Introduction a l'étude comparative des langues indo-européennes*. Paris: Hachette, 1937) pagalba universitetas buvo įtikintas, jog lietuvių kalba — tai atskira ir nuo slavų kalbų nepriklausoma kalba! Šituo keliu einant, kiek tokių ar panašių institucijų pasaulio universitetuose būtų galima įsteigti!

*Norime, galime ir turime
tapti akademinė tauta*

Cia, išėivijoje, savų universitetų neturime. Tad kaip prabilti į platų akademinį pasaulį, į pasaulinę akademinę bend-

---

AR JAU ATNAUJINAI "J LAISVĖ" PRENUMERATĄ 1968 MĖTAMS?

• Jei ne, tai padaryk dar šiandien, pasiūsdamas savo prenumeratoros mokestį žurnalo administratoriui.

• Prenumeratos mokestis: \$5.00 (JAV-se ir Kanadoje); visur kitur — \$3.00.

• Administratoriaus adresas: Mr. Aleksas Kulnys, 1510 East Merced Ave., West Covina, California 91790.

---

ruomenę visais pagrindiniais lietuvybę liečiančiais klausimais? Atsakymas: New Yorke, ten, kur yra ne tik Jungtinės Tautos, bet taip pat ir žemės tautų kovos dėl laisvės gyvas simbolis — *Laisvės statula*, statykime antrąjį jubiliejinį paminklą — steikime *Baltiškąją Mokslų ir Menų Akademiją* (The Baltic Academy of Sciences and Arts). Steigdami nepadarykime klaidos: *tvirtai atsirem kime į žemę, į šaknis — būtent į Baltų Universiteto Pinneberge nuveiktus darbus, nueitus kelius, patirtis. Fortes fortuna adiuvat!*

KAZYS ŠKIRPA

Lietuvių tauta, pakélusi vienerių metų komunistų vergiją, vadovaujama Lietuvių Aktyvistų Fronto (LAF), 1941 metų birželio mėn. 22 d., prasidėjus tarp nacių ir sovietų karui, sukilo ir kelių dienų laikotarpyje išvalė kraštą nuo bolševikų išibrovėlių. To sąjūdžio (LAF) iniciatoriumi buvo Kazys Škirpa, diplomatas, politikas, Lietuvos gen. štabo pulkininkas ir Laikinosios vyriausybės ministeris pirmininkas.

Kazys Škirpa (g. 1895.II.18 Namajūnų k., Saločių vls., Biržų aps.) 1915 baigė gimnaziją Mintaujoje, studijavo Komercijos institute Petrapilyje; 1916 paimtas rusų kariuomenėn, baigė karo mokyklą Peterhofe ir tarnavo 20 Sibiro šaulių pulke. 1918 K. Škirpa grįžo Lietuvon, pirmuoju užsirašė į Lietuvos kariuomenę ir sumaniai bei narsiai vadovavo Lietuvos daliniams kovose su bolševikais ir lenkais. Karinio mokslo studijas gilino Šveicarijoje ir Belgijoje. 1926.VI.21 buvo paskirtas Vyr. štabo viršininku. 1928-37 buvo Lietuvos karo atstovu Vokietijai. 1937 perėjo į diplomatinę tarnybą: Lietuvos atstovas prie Tautų Sąjungos (1937 - 38), Lietuvos ministeris Lenkijai (1938) ir Lietuvos ministeris Vokietijai (1938-40).

KAZYS ŠKIRPA, Washington, D.C. (JAV), Lietuvos generalinio štabo pulkininkas, diplomatas, Laikinosios vyriausybės ministeris pirmininkas.

PIRMOJI PRISIKĖLIMO VILTIS

KAZYS ŠKIRPA

Kazys Škirpa, Lietuvos kariuomenės generalinio štabo pulkininkas, politikas, diplomatas, Laikinosios vyriausybės ministeris pirmininkas, yra parašęs atsiminimų knygą iš 1939-1945 metų laikotarpio, pavadindamas ją PO L.A.F. VELIAVA. Ši atsiminimų knyga turi 34 dalis. Čia duodame vieną iš jų.

Redakcija

Birželio 30 d. (1940 metais. Red.), grįžęs į savo postą Berlyne, galėjau konstatuoti, jog vokiečių įkaitimas prieš Sovietų Rusiją dėl jos stačiai provokuojančiai akiplėšiško Reicho ano meto nelengvos strateginės padėties išnaudojimo buvo dar aukščiau pakilęs, negu tas, kokį buvau pastebėjęs vokiečių politinėse sferose tuojau po rusų raudonosios armijos stambių jėgų įsibrovimo į Lietuvą ir į jos šiaurės kaimynus, Latviją ir Estiją. Naujo aliejaus ant jau suliepsnojusių rusų - vokiečių santykių buvo užpylęs rusų raudonosios armijos įsiskverbimas į Besarabiją, nė nebelaukiant diplomatinį pertraktacijų galo, ir, be to, užgrobimas dalies Bukovinos. Tuo būdu

Sovietų Rusija buvo sudariusi betarpišką grėsmę Rumunijos naftos šaltiniams, kurie turėjo Reich'ui nepaprastai didelės reikšmės.

Werner Haupt (*Baltikum 1941. Die Wehrmacht im Kampf, Bund 37, 1963, psl. 30*) duomenimis, rusų karo vadovybė 1940 metų liepos mėnesį jau turėjo sutelkusi palei Sovietų Rusijos vakarų sieną apie 100 divizijų, prieš vos 16 vokiečių divizijų, stovėjusių Rytprūsiose ir Lenkijos generalinėje gubernijoje. Prie taip nepalankaus vokiečiams pajėgų santykio, raudonosios armijos stambesnių jėgų priartėjimas per jų okupuotą Lietuvą betarpiškai prie Rytprusių sienos, iš vienos pusės, ir rusų prasiveržimas į Bukoviną, sudarant grėsmę Rumunijos naftos šaltiniams, iš kitos pusės, vertė vokiečių karo vadovybę imtis skubių militarinių pasipriešinimo žygių bei atitinkamų patvarkymų. Mūsų pasiuntinybė turėjo žinių iš patikimų šaltinių, jog Reicho vyriausybė tada buvo itin susirūpinusi susidariusia grėsminga pačiai Vokietijai padėtimi, nežiūrint stambių karo laimėjimų Vak. Europoje, buvo svarstomi projektai, kaip rea-

guoti į Sovietų perdidelį akiplėšiškumą; vokiečių karinėse sferose nestigo trimto garsų, raginančių ginklu atšaldyti Sovietų Rusijos grobuonišką apetitą. Taip, pavyzdžiui, į mūsų pasiuntinybės karo attache pulk. K. Griniaus vieną informacinį pasiteiravimą vokiečių karo vadovybėje kaip Lietuva turėtų anoje padėtyje laikytis, kapitonas von Albedyll (referentas Pabaltijo kariniais klausimais) nedvejodamas atsakė: "Vorsichtig nachgeben, damit Zeit zu gewinnen" (stengtis laimėti laiką, darant atsargių nuolaidų). Jis tik neprecizavo, kaip ilgai Lietuva turėtų šitaip manevruoti bei kada gali tikėtis karo persimetimo į Europos rytus.

Visi tie simptomai rodė, jog karo įvykiai galėjo persimesti į Rytus net greičiau, negu buvau nujautęs, kai vykau į Kauną asmeniniam kontaktui su savo buvusiais — ir eventualiai būsimais — kovos draugais, tad nebuvo galima sėdėti sudėjus rankas ir nieko nedaryti Lietuvos reikalu. Atrodė, jog buvo atėjęs laikas ir mums rimtai apsisvarstyti, kokių galėtų kilti pasekmių Lietuvai ir kaip turėtume elgtis, jei pasireiškęs rusų - vokiečių santykių įtempimas staiga virstų ginkluotu konfliktu tarp Vokietijos ir Sovietų Rusijos. Pirmiausia betgi buvo svarbu patirti koks tuo metu buvo vokiečių pulsas Lietuvos atžvilgiu. To patirti normaliu diplomatinio keliu, t. y., kreipiantis į vokiečių užsienių

ministeriją, neatrodė įmanoma. Teko tad zonuoti per neoficialinius vokiečių politikos kanalus. Tuo tikslu pakviečiau liepos 2 dr. B. P. Kleistą, artimą von Ribbentropui žmogų, pietums į pasiuntinybę ir turėjau ta proga su juo ilgesnį išsikalbėjimą apie padėtį ir eventualias perspektyvas Lietuvai. Dr. Kleist'as nebuvo joks vokiečių užsienių reikalų ministerijos pareigūnas, o tik šiaip vokiečių politikas, partijos narys ir ekspertas Rytų politikos klausimais. Su juo jau buvau arčiau susipažinęs iš seniau, ypač, kai 1939 metais teko zonuoti per jį Vilniaus klausimą.

Nors aplamai dr. Kleist'as savo išsireikimuose politiniais klausimais visados laikydavosi prideramo santūrumo bei atsargumo, ši kartą jis buvo duosnus mintimis ir pasisakymais apie ano meto padėtį. Jis ją įvertino kaip kritišką ir apie Sovietų Rusijos elgimąsi kalbėjo su neslepiamu pasipiktinimu. Iš to galėjau spręsti, jog politinė temperatūra prieš sovietus dėl jų akiplėšiškumų Reicho atžvilgiu bei nesiskaitymo su jo interesais Vokietijoje buvo pakilusi tikrai iki aukšto laipsnio. Bet dr. Kleist'as buvo korektiškas. Jis manęs nekurstė nei suvedžiojo bet kokiais pigiais pažadais. Priešingai, jis atvirai pasakė, jog paskutinis Reicho politinės vadovybės žodis dar nebuvo tartas. Dr. Kleist'as atskleidė man, jog jam esą tepavesta paruošti tam tik-

rus preliminarinius projektus, kurie kol kas skaitytini teoretinio pobūdžio. Jų tikslas — paanalizuoti problemas, kurios galėtų iškilti, jei karo įvykiai staiga persimestų į Europos rytus. Jis net prasitarė, kad tiems projektams paruošti jam duota vos pora savaičių laiko, ir sugestijonavo mane, iš savo pusės, pagalvoti karo į Rytus persimetimo eventualumą ir Lietuvos tokiam atsitikime laikymosi taktiką. Jis prašė, kad palaikyčiau su juo glaudų kontaktą, paaiškindamas, jog jei sprendimas būtų kitoks, negu tada atrodė, t. y., jei karas į Rytus dar nepersimestų, tai paruoštieji projektai atkristų arba galėtų būti padėti į slaptas spintas kitai progai. Visa tai buvo labai įdomu ir reikšminga.

Iš savo pusės išdėčiau dr. Kleist'ui savo nusistatymą: rusų ultimatumas, raudonosios armijos išibrovimas į Lietuvą ir nušalinimas jos teisėtos krašto vyriausybės, užkergiant Lietuvai Maskvos nurodytą, mano nuomone, yra tokie aktai, kuriais Sovietų Rusija sulaužė visas taikingos kaimynystės sutartis, pasirašytas su Lietuva; sulaužyta ir 1939 m. spalio 10 d. tariama "savitarpinės pagalbos" sutartis. Todėl ši sutartis laikytina teisiškai nebeegzistuojanti ir Lietuvą nebeįpareigojanti. Iš to seka, jog, karo įvykiams persimetus į Rytus, Lietuva būtų laisva pasielgti taip, kaip jai nurodo jos gyvbiniai interesai, būtent — nu-

sikratyti rusų armijos jėgų jos teritorijoje ir atkurti Lietuvos valstybinį suverenumą. Tam atsiekti tebuvo Lietuvai tik vienas kelias — bazuotis Vokietijoje. Šiam tikslui būtų reikalinga sudaryti naują Lietuvos vyriausybę, kuri, vokiečiams pasukus prieš sovietus per mūsų kraštą, palenktų visas lietuvių tautos jėgas prieš bendrą bolševikinį priešą ir perimtų šitaip išsilaisvinusios Lietuvos valdymą. Pasinaudojant Lietuvos prezidento A. Smetonos atsisradimu Vokietijoje, tokios vyriausybės sudarymas priderama konstitucine tvarka, sakiau, būtų įmanomas.

Atydžiai išklauses mano išdėstytą koncepciją, dr. Kleist'as nedvejodamas tokiam mano projektui pritarė, pripažindamas, jog tai būtų visai logiška ir atitiktų aplinkybes ir galimybes. Sutarėme, jog šį projektą konkretizuosiu raštu, ir kad palaikysime reikalingą tarpusavį kontaktą. Į pasikalbėjimo galą dr. Kleist'as patikrindamas mano nusistatymo tvirtumą, pastatė man nelauktą klausimą: ką aš daryčiau, jei, karui užsitęsus, imtų visur įsigalėti bolševizmas? Atsakiau: daryčiau tą, ką tokiam atsitikime darytų ir kiekvienas kitas karininkas! Paaiškinau, jog griebčiausi šautuvo prieš tokį pavojų ir kad tikiuos, jog dr. Kleist'as gal galėtų parūpinti man dar ir kokį kulkosvydį! Tokiu mano spontanišku atsakymu dr. Kleist'as, atrodo, buvo visai patenkintas.

Karo eventualus persimetimas į Rytus, nors ir slėpęs savyje visokių netikrumų, teikė mūsų viltims realaus pagrindo nusi-kratyti sovietinio jungo ir atkurti Lietuvos valstybinį suve-renumą. Tai atrodė tada realu dar ir dėl to, kad Lietuvos formalus įjungimas į Sovietų Są-jungą rusų dar nebuvo praves-tas, kad pati Maskva dar tebe-žaidė Lietuvos valstybingumo pripažinimu. Reichas, iš savo pusės, Lietuvą irgi tebepripaži-no, nežiūrint rusų užkergtos jai pro-sovietiškos satelitinės Paleckio vyriausybės. Svarbiausia buvo betgi tai, kad sovietai dar nebuvo suspėję sugriauti kraš-to ūkinio gyvenimo ir užslopin-ti lietuvių tautos ryžto okupa-cinį jungą numesti nuo savo pe-čių ir kad naciškieji vokiečiai, matomai, tuomet dar nebuvo sugalvoję "Ostland" projekto Pabaltijo kraštams sau pa-glemžti.

Užsimezgas su dr. Kleist'u politiniai - diplomatiniam mez-giniui Lietuvos suverenumui atkurti, nebūtų buvę tikslinga gaišti laiko dar kokiems svy-ravimams, siekiant didesnio tik-rumo. Karo aplinkybėmis to be-veik niekad nebūna ir tenka pasikliauti įvykių ir faktų kal-ba. Todėl už poros dienų, bū-tent, liepos 5, vėl mačiausi su dr. Kleist'u. Šį kartą jį aplan-kiau jo darbo kabinete NSDAP vadovybės patalpose, priešais vokiečių užsienių reikalų mi-nisteriją. Pasimatymo tikslas — per dr. Kleist'ą atsargiai pačiu-pinėti vokiečių pulsą dėl pro-

jektuojamos naujos vyriausy-bės personalinės sudėties. Norė-josi žinoti, ar jie nesiruošia sta-tyti kokių sąlygų, kaip tą buvo padarę rusai, nugriaudami tei-sėtą A. Merkio vyriausybę ir užkardami Lietuvai jų pačių su-darytą marijonetinę Paleckio vyriausybę. Kad nepakišus dr. Kleist'ui tokios minties, aš už-akcentavau, kaip savaime su-prantamą dalyką, jog į projek-tuojamą naują Lietuvos vyriausybę numatau pritraukti žy-mesnių lietuvių visuomenės fi-gūrų, kandidatus eventualiai at-kviečiant į Vokietiją iš anksto. Aiškinau, jog, mano nuomone, būtų labai svarbu vyriausybei užtikrinti besąlyginį ir visuoti-ną lietuvių tautos pasitikėjimą ir tautai pademonstruoti, jog vyriausybės suorganizavimas nėra šiaip jau kokia politinė avantiūra, bet rimtas, Lietuvos konstitucija pagrįstas valstybi-nės politikos aktas.

Dr. Kleist'as tiems mano samprotavimams pilnai prita-rė ir nestatė iš savo pusės jo-kių specifinių reikalavimų. Ga-lėjau padaryti išvadą, jog bū-tume laisvi sudaryti vyriausy-bę tokio personalinio sąstato, koks mums geriausiai tiktų, kai tam jau būtų pribrendusios są-lygos. Ta proga dr. Kleist'as pasakė man, jog jau vykstaš vienos vokiečių armijos perme-timas iš vakarų fronto į rytus. Tai man nebebuvo naujiena, nes savo akimis buvau pastebė-jęs, kaip vokiečių kariuomenės ešalonas traukė vienas po kito pro Berlyną iš vakarų į rytus

ne tik naktimis, bet ir dienomis. Dr. Kleist'as neslėpė savo susirūpinimo, ar Sovietų Rusija nepaskaitys prasidėjusio vokiečių karinių pajėgų perkėlimo už *casus belli* ir ar nepradės veiksmų prieš militarinius nepasiruošusį Reichą.

Savaime suprantama, tą politiniai - diplomatinį mezinį su dr. Kleist'u teko laikyti už kiekiausiai užčiauptų lūpų, kad koks neatsargus prasitarimas apie projektavimą paskelbti naują Lietuvos vyriausybę nepakenktų šiam svarbiam reikalui. Tačiau ir be mažiausios iš mano ar dr. Kleist'o pusės indiskrecijos, Sovietų ambasados žmonės Berlyne savo pačių iniciatyva spėliojo, kad Vokietijoje gali būti siekiama sudaryti kita vyriausybė vieton tos, kurią Sovietų Rusija jau buvo Lietuvai užkergusi prieš lietuvių tautos valią. Tik Sovietų Rusijos ambasada labiau įtarinėjo Rytprūsiose internuotą prezidentą A. Smetoną, negu mūsų pasiuntinybę Berlyne. Taip, pav., TASS-o atstovas Berlyne Filipov'as įkyriai ir pakartotinai klausinėjo dr. Ancevičių, "Lietuvos žinių" korespondentą Berlyne, apie mūsų pasiuntinybės nuotaikas ir santykius bei ryšius su pasitraukusiu iš Lietuvos į Vokietiją prezidentu A. Smetona. Liepos 9 prie dr. Ancevičiaus buvo prilindęs net vienas iš Sovietų Rusijos ambasados patarėjų, būtent Kobulov'as. Šis visai konkrečiai kvotė dr. Ancevičių, kodėl Smetona pabėgo iš Lietuvos, kaip jo

atžvilgiu atsineša vokiečiai ir ar jis nekuria naujos vyriausybės. Patariau dr. Ancevičiui nevengti pasikalbėjimų su sovietų ambasados žmonėmis, kad tuo būdu būtų galima stebėti jų pačių nuotaikas, domėjimąsi A. Smetona ir mumis, o taip pat bandyti patirti, ką jie apie mūsų planus žino.

Tą pačią liepos 8 kai Kobulov'as buvo prilindęs ir mėgino iškvosti dr. Ancevičių, aš, dr. Kleist'as ir dr. Leibrad'tas buvome susiję į "Esplanade" viešbutį prie kavos puoduko pasikeisti nuomonėmis apie padėtį ir perspektyvas. Pasikalbėjimas nieko naujo nedavė. Ta proga painformavau savo bendrakalbius apie tai, ką buvau nudirbęs užsibrėžto projekto linkme, o juodu, ir vienas ir antras, pastebėjo, jog vis dar nėra tikra, kada karas į Rytus persimesias. Pakartojo, jog eventualumas gali virsti realybe greitai, bet taip pat dar gali nusidelfti ir į tolimesnę ateitį. Aiškino, jog tokiomis aplinkybėmis būtų partina tuo tarpu daugiau asmenų į tą slaptą reikalą ne-traukti. Bet nei vienas nei antras nesiulė nuo plano vystymo susilaikyti. Pasikalbėjimas padarė įspūdį, jog juodu pradeda rezervuotis, bent neskuba sumanymo forsuoti. Iš savo pusės laikiausi taktikos pradėtą mezinį megzti toliau ir žiūrėti, kas iš to išeis nelaukiant, kad man, jie ką pirštų, bet pačiam rodyti iniciatyvos. Man atrodė, jog paliekant partneriams galimybę siūlyti iš savo pusės tik patai-

sas ar papildymus, būtų lengviau praveisti savo liniją. Iš esmės siekiau štai ko:

1. Iš anksto atsišaukimo forma paruošti būsimos vyriausybės deklaraciją į tautą ir ją pateikti vokiečiams per dr. Kleist'ą, kaip santykių su Vokietija bazę;

2. Numatyti naujosios vyriausybės sąstatą taip, kad, reikalui pribrendus, būtų galima jį viešai paskelbti ir nebereikėtų gaišti laiko diskusijoms.

3. Gauti vokiečių sutikimą ir iš anksto slaptai suorganizuoti iš lietuvių politinių pabėgėlių arba iš lietuvių tariamame Suvalkų trikampy ginkluotą padalinį sakytos vyriausybės dispozicijai; ir

4. Kai visa tai jau būtų parengta bei sutarta, orientuoti prezidentą A. Smetoną ir gauti iš jo konstitucinį pavedimą sudaryti vyriausybę ir ją paskelbti.

Pagal tą projektą naujos vyriausybės ir jos deklaracijos paskelbimas buvo numatytas padaryti ne iš užsienio, bet iš kurios nors Lietuvos pasienio vietos, ją užėmus ginklo pagalba patiems lietuviams. Tuo pat metu būtų kreipiamasi į lietuvius aktyvistus, į mūsų patriotiškąją jaunuomenę, į ūkininkiją, darbininkiją ir t.t., raginant visus sukilti prieš sovietiškuosius krašto okupantus ir vyti juos lauk iš Lietuvos. Jei sukiliams būtų pavykę užimti radijo stotį Vilniuje ar Kaune, tai

visi tie pareiškimai ir atsišaukimai būtų buvę kartojami taip pat ir per radiją.

Naujoji vyriausybė būtų rėmusis ne kuria viena partija ir ne partijų koalicija, bet betarpiškai visomis lietuvių tautos veiklosiomis jėgomis, nepriklausomai nuo to, kokiai politinei srovei kas seniau priklausė arba simpatizavo. Teko skaitytis su faktu, jog politinių srovių vadovai jau buvo Lietuvos laisvės slopintojų izoliuoti — sukišti į kalėjimus, ir kad visiems kitiems politinių srovių veikėjams, kurie iš seniau buvo viešai išryškėję, grėsė toks pat pavojus. Kitaip sakant, būtų buvę per daug rizikinga operuoti politinių srovių vardu. Tai tik būtų teikę pretekstą sovietiškiems okupantams ir jų komunistiškiems talkininkams iš vietinių tautos nuklydėlių tarpo griebtis masinio lietuvių inteligentijos eksterminavimo, pirma negu ta inteligentija būtų suspėjusi pasirengti gintis ar kaip nors išsislapstyti. Todėl buvo nusistatyta siekti suburti mūsų tautos veiklesnius elementus į visai naują, iš seniau niekam nežinomą organizaciją — Lietuvių Aktyvistų Frontą, sutrumpintai LAF.

LAF nebuvo joks vokiečių NSDAP pamėgdžiojimas, bet originalus mūsų pačių organizacinis sąjūdis, pagimdytas dinamiško patriotizmo, kurį iššaukė Lietuvą ištikusio 1940 metų birželio mėnesio 15 dieną didžioji nelaimė; jis siekė Lietu-

vos valstybinį suverenumą žūt-
būt atkurti. Turiu pasakyti, jog
nei dr. Kleist'as su kuriuo tu-
rėjau tuo reikalu daugiausiai
kontaktų, nei kuris kitas nacių
politikos veikėjas, man ne tik
niekad nebruko savo nacional-
socialistinės doktrinos, bet, prie-
šingai, mėgdavo įsakmiai pa-
brėžti, jog nacionalsocializmas
nesąs jokia prekė eksportui ir
kad esame laisvi organizuotis
taip, kaip mums tinka ir inspi-
ruotis tokiais idealais, kuriuos
patys lietuviai nešioja savo šir-
dyse.

Kai vyriausybės deklaracijos
projekto pirmą tekstą jau tu-
rėjau suformulavęs, vėl mačiau-
si su dr. Kleist'u, ketvirtą kar-
tą iš eilės. Tai įvyko liepos 13
pasiuntinybės prekybos patarė-
jo St. Kuzminsko privačiame
bute, kur buvau pasislėpęs ne-
kuriam laikui, kad ramiai iš-
laukęs, tinkamu momentu pa-
reikščiau formalų protestą prieš
Kremliaus fabrikuojamą "Liau-
dies Seimo" "nutarimą" įjung-
ti Lietuvą į Sovietų Sąjungą.
Nors ir neįprastomis aplinky-
bėmis, dr. Kleist'as buvo malon-
us atvykti į svetimą butą pa-
pietauti drauge su manim bei
aptarti abiem rūpėjusį reikalą.
Šia proga supažindinau jį su
mano paruoštu vyriausybės
deklaracijos projektu. Dr. Kleis-
t'as tepadarė vos kelias mažes-
nės reikšmės pastabas bei suges-
tijas, būtent — kad būtų ryš-
kiau pabrėžta ūkinių santykių
tarp abiejų valstybių svarba ir
Lietuvos kultūrinis orientavi-
masis į Vakarų, o taip pat, ap-

sisprendimas dėtis į Vokietijos
kuriamą Naująją Europą. Siek-
damas Reicho palankumo Lie-
tuvos reikalui, aš buvau pavar-
tojęs deklaracijos projekte "šil-
tesnių" išsireiškimų nacių ad-
resu. Tačiau dr. Kleist'as, mane
maloniai nustebindamas, atkrei-
pė į tai mano dėmesį pareišk-
damas prielaidą, kad tai galė-
tų atbaidančiai paveikti lietuviš-
ką visuomenę. Jis buvo teisus.
Tai parodė, jog į reikalą jis žiū-
rėjo blaiviai. Todėl galutiną
deklaracijos tekstą atitinkamai
pataisiau, padarydamas jį na-
tūralesniu. Bendrai pasakius, lie-
pos 13 pasikalbėjimas su dr.
Kleist'u padarė man pozityvaus
įspūdžio, juo labiau, kad dr.
Kleist'as pažadėjo pateikti man
lietuvių pabėgėlių sąrašą, kad
galėčiau atrinkti tinkamus vy-
rus projektuotam kovos pada-
liniui. Taip pat pažadėjo parū-
pinti leidimą poniai Tūbelienei
asmeniškai aplankyti presiden-
tą A. Smetoną, kad be pašali-
nių liudininkų jį painformuotų
apie mano Berlyne mezgamą po-
litiniai - diplomatinį mezginį
Lietuvos suverenumui atkurti.

Į pasikalbėjimo galą dr.
Kleist'as atskleidė man, jog
apie mudviejų planą jis refera-
vęs pačiam Reicho užsienių rei-
kalų ministeriui von Ribbentrop-
'ui. Pastarasis atsakęs, jog
joks ginkluotas konfliktas su
Sovietų Rusija nekils: užtek-
tų jam, von Ribbentrop'ui, pa-
kalbėti su Molotovu, o Hitle-
riui su Stalinu, ir geri santy-
kiai tarp abiejų valstybių bū-
tų išsaugoti. Dr. Kleist'as į tai

iš savo pusės von Ribbentrop'ui atsakęs, jog nemanaš, kad ministeris laikas jį tokiu minkštapročiu (Dummkopf), kad tokiam tvirtinimui patikėtų, ir pastebėjęs, kad esamą padėtį kiekvienas protaująs žmogus galįs gerai suprasti. Kodėl dr. Kleist'as visą tai man šitaip reveliavo, tada tegalėjau tik spėlioti: maniau, kad gal apsaugojimui savo šefo nuo bet kokio pakaltinimo iš sovietų pusės, jei apie mudviejų su dr. Kleist'u planus sovietų ambasada kokių nors būdu patirtų ar šiaip pasklistų kokių gandų Berlyno sferose.

Liepos 15 įteikiau dr. Kleist'ui galutinai suprojektuotą vyriausybės deklaracijos tekstą, kurį jis priėmė ir pažadėjo pastudijuoti. Užsiminus man apie reikalą suorganizuoti numatytąjį ginkluotą lietuvių padalinį, dr. Kleist'as ši kartą pareiškė dėl to abejonių: mat, tokį padalinį organizuojant, vargu būtų įmanoma išlaikyti paslaptį. Tačiau pakartojo savo pasižadėjimą parūpinti leidimą poniai Tūbelienei pasimatymui su prezidentu A. Smetona Rytprūsiose.

Liepos 18 dr. Kleist'as telefonu painformavo mane, jog minėtą leidimą tikisi turėti artimiausiomis dienomis, o liepos 20 pranešė man asmeniškai, jog ponia Tūbelienė jau galinti vykti. Paaiškino, jog raštiškas leidimas nereikalingas ir kad viskas su saugumo organais jau sutvarkyta žodžiu. Jei,

nežiūrint to, dar kiltų kokių nesusipratimų, tai prašė patarti poniai Tūbelienei kreiptis dėl to ne į ką kitą, bet į dr. Greefę Tilžėje, Rytprusių saugumo policijos viršininką. Jis esąs instruktuosas ir padarysiąs visa, kas būtų reikalinga.

Ponios Tūbelienės misija praėjo be jokių nesusipratimų ir ji, niekieno nekliudoma, galėjo prezidentą A. Smetoną apie viską painformuoti, kaip buvau ją instruktavęs. Grįžusi už kelių dienų atgal į Berlyną, ponia Tūbelienė pranešė man, jog A. Smetona mano projektui principu pritariąs, duotų man formalinį mandatą naujai vyriausybei sudaryti, kai momentas jau būtų pribrendęs, ir pats grįžtų į Lietuvą, jei, kaip jis sakęs, "pavyktų atstatyti Lietuvos suverenumą nors viename valsčiuje". Iš savo pusės A. Smetona tepareiškęs, jog būtų tikslingiau, kad suplanuota akcija būtų pradėta jo, kaip Respublikos prezidento, atitinkamu atsišaukimu į tautą, o tik po to jau būtų skelbiama naujos vyriausybės sudarymas ir jos deklaracijos viešas pareiškimas.

Charakteringa, kad tuo metu, kai dr. Kleist'as dar tebesirūpino leidimu poniai Tūbelienei vykti pas internuotą prezidentą A. Smetoną, Reicho politinė vadovybė jau buvo nusištačiusi porcelano su Sovietais dar nedaužyti. Tai seka iš Hitlerio liepos 19 pareiškimo Reichstage, jog Reicho santykiai

(Nukelta į 108 pusl.)

DARBAI IR ĮVYKIAI

LAISVŪJŲ IR PAVERGŲJŲ LIETUVIŲ DARBŲ IR ŽYGIŲ APŽVALGA

PAVERGTOJE LIETUVOJE: —

- Komunistų “ambasadoriaus” atviras žodis
- Kremlius tikrai nepasitiki lietuviais komunistais

TAUTINĖS DRAUSMĖS KLAUSIMAS: —

- Veržimasis į koegzistenciją

LIETUVOS BYLA JUNGTINĖSE TAUTOSE: —

- Rezoliucijoms Remti Komiteto planai ir darbai

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖJE: —

- JAV-bių LB centro valdybos veiklos planai ir žygiai
- Lietuvių Bendruomenės Tarybos sesija Clevelande

LAISVINIMO VEIKSNIAI IR JŲ DARBAI: —

- Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seimas
- Krizė ALT-bos vykdomajame komitete
- VLIK-o pirm. dr. J. K. Valiūno kelionės po pasaulį

JAV-BIŲ INFORMACIJA LIETUVAI: —

- Kalba Amerikos Balsas

IDĖJOS SPAUDOJE: —

- “Molotovo kokteilių” bloškėjai ar dievoti lepšiai

AUSTRALIJOS LIETUVIUOSE: —

- Australijos lietuvių pastangos kovoje dėl Lietuvos laisvės

LIETUVIŲ FRONTO BICIULIŲ GRETOSE: —

- Nauja centro valdyba perima valdžią ● Studijų savaitė

NAUJOS KNYGOS

DARBŠTIEJI KŪRYBOJE, VEIKLOJE IR GYVENIME

**KOMUNISTŲ
"AMBASADORIAUS"
ATVIRAS ŽODIS**

Prieš keletą metų komunistų pavergtos Lietuvos tam tikri pareigūnai pradėjo lankyti laisvąjį pasaulį. Anot oficialių komunistų šaltinių, tų pareigūnų kelionių tikslai esą moksliniai. Be taip vadinamų "mokslinių" tikslų, tie komunistų lietuviai "ambasadoriai" turi ir kitus, labai specifinius tikslus: skaldyti lietuvių išsiviją, išjungti kiek galima daugiau lietuvių iš kovos dėl Lietuvos laisvės. Tie "ambasadoriai" negali pasigirti ypatingais laimėjimais laisvųjų lietuvių tarpe. Tiesa, jiems pavyko vieną ar kitą užkabinti ant savo meškerės. Tačiau tos komunistų "meškerės aukos" ir praėityje nieko pozityvaus nėra davusios laisvųjų lietuvių bendruomenei.

1967 metais eilė komunistų "ambasadorių" maišėsi lietuvių tarpe JAV-se, Kanadoje ir kitur. Vienas iš jų JAV-se aplankė savo buvusį mokslo draugą, naująjį ateivį. Tas komunistų "ambasadorius" pasisvečiavo pas "kapitalistą" ir, po kelių stiklelių, "atvėrė ir savo širdį". Anot to "ambasadoriaus", jo kelionė JAV-se nieko bendro neturinti su moksliniais tikslais, jis esąs pasiūstas "maišyti vandenį" laisvųjų lietuvių bendruomenėje. Svečias iš Lietuvos, prieš sėsdamas į lėktuvą ir apleisdamas laisvąjį pasaulį, parašė savo senam mokslo draugui ir "kapitalistui" šio turinio laiškučių:

Brangusis,

Už valandos mano lėktuvas neria į erdves, ir aš sakysiu 'Iki pasimatymo!' Jūsų taip vadinamam laisvajam pasauliui. Viešėdamas pas Jus, prisiminiu senus laikus. Puikūs buvo tie seni laikai! Nė šešėlio tų gerųjų laikų nėra likę dabartinėje Lietuvoje.

Dėkui už vaišes ir malonų priėmimą Tau ir Tavo šeimos nariams Gražiai gyveni ir augini gražią šeimynėlę. Visi jūs ten, kuriuos tik sutikau pas Tave ir kitur, sakote tvirtą ir atvirą žodį ir, kas svarbiausia, be jokios baimės. Atrodo, kad Amerika yra verta vadintis laisva šalimi. O kad mes taip galėtumėm kalbėti savame krašte!

Grįžęs turėsiu atlikti 'išpažintį': reikės išvardinti visus, kuriuos tik sutikau taip vadinamam laisvajame pasaulyje. Reikės ir Tave paminėti. Atrodo, kad teks ir kai ką parašyti apie savo kelionę. Mano kelionės išpūdžiai labai puikūs, bet jie bus gana tamsoki mano straipsniuose ar pranešimuose. Jei tik ką neigiamo parašysiu ar pasakysiu apie Ameriką, Amerikos lietuvius ar Tave, netikėk. Tai nebus mano žodžiai.

Dauguma Amerikos lietuvių norite mus išvaduoti. Jūs galite šaukti pasauliui, siekti Jungtines Tautas, sakyti tiesą spaudoje, radijo ir televizijos programose. Darykite tai! Mūsų burnos užčiauptos ir rankos surištos. Likčiau čia, jei tik visi būtumėm kartu. Bet, kaip žinai, aš čia tik vienas, o kiti šeimos nariai — ten.

Vienas ir svarbus pageidavimas: neleiskite vykti į svečias Lietuvos silpnavaliams ir minkštapročiams. Tokių turime pakankamai pas save. Mes laukiame tikrųjų laisvojo pasaulio piliečių, pilna to žodžio prasme lietuvių patriotų.

Sėkmės Jums visiems. Turiu vilties, kad kada nors susitiksime išvaduotame Vilniuje!

Tavo senas draugas

Komentarų prie to laiško nereikia. To laiško autorius, komunistų patikėtinis, duoda aiškų pavergtos Lietuvos vaizdą ir pateikia pozityvias ir konkrečias sugestijas laisviesiems.

Pavergtojo draugas

KREMLIUS TIKRAI NEPASITIKI LIETUVIAIS KOMUNISTAIS

„Į Laisvę“ 1967 metų lapkričio mėnesio numeryje (Nr. 41/78) rašoma apie pavergtoje Lietuvoje vykstantį kivirčą tarp antrojo komunistų partijos sekretoriaus Boriso Popovo ir „Tiesos“ vyr. redaktoriaus Genriko Zimano. Ten rašoma:

„... redaktorius Genrikas Zimanas, prolietuviškų nuotaikų žydas, lietuvių kalbą mokąs geriau už daugelį pačių lietuvių, jau nekalbant apie iš Rusijos atgabentus surusėjusius lietuvius komunistus, savo keliu yra taip pat gerai išlaikęs ir savo žydiškumą. Nors pats jis sinagogos jau nebelanko, bet tradicines žydų šventes ir jų papročius praktikuoja. Zimanas esąs Vilniaus žydų faktiškas dvasios vadovas. Jo artimiausiu bendradarbiai mėgsta iš Zimano pasišaiptyti kaip ir ortodokso žydo“. (66 p.).

Papildant šią informaciją, reikia paminėti, kad Genrikas Zimanas, komunistų penktosios kolonos dalyvis laisvos Lietuvos pogrindyje. 1967 metų vasarą lankėsi EXPO 67 parodoje Kanadoje ir čia aplankė žydų sionistų veikėjus ir rabinus, gi su lietuvišiais kontaktų vengė.

Kad Kremlius nepasitiki lietuvišiais komunistais, liudija ir tai, kad pavergtoje Lietuvoje spausdinamo žurnalo „LKP istorijos klausimais“ redakcinį kolektyvą sudaro Ch. Lifšicaitė ir M. Joffė, o techninis redaktorius yra D. Gotleris. Šio žurnalo šeštame numeryje, skirtame rusų komunistų pasaulinio sąmokso 50 metų sukakčiai atžymėti, straipsnius rusiškai paskelbė L. Šveicovas, L. Adėšina ir I. Lojko (lietuviškai duodamos tik santraukos). Rusiškai rašo ir V. Jakienė. Lietuvių kalba straipsnius parašė M. Tamošiūnas, Pranas Ulevičius, J. Bacevičius, S. Noreikienė, G. Juknienė, L. Petkevičienė, S. Ivanauskaitė, Z. Barkauskienė ir V. Kašauskienė. Dėmesio vertas S. Ivanauskaitės straipsnis. Jį atskleidžia eilę faktų, kurie įdomūs

ATNAUJINK „Į LAISVĘ“ ŽURNALO PRENUMERATĄ DAR ŠIANDIEN!

• Jei dar nesi atnaujinęs „Į Laisvę“ žurnalo prenumeratos 1968 metams, padaryk tai dar šiandien!

• Naudok tam tikslui kartu siunčiamą vokelį!

partizaninių kovų istorijai. Iš šio straipsnio sužinome, kad

1. 1944 metais per šešis mėnesius Ramygalos valsčiuje kovoje su partizanais žuvo 3 apylinkės pirmininkai;

2. 1945-48 metų laikotarpyje Varėnos apskrityje kovoje su lietuvišiais partizanais žuvo 25 apylinkių pirmininkai ir sekretoriai;

3. Alytaus ir Lazdijų apskrityse per tą patį laiką žuvo 33 apylinkių pirmininkai, sekretoriai ir deputatai.

4. Atrodo, kad jau 1945 metais rusai okupantai lietuvišiais komunistais nepasitikėjo. Tame pačiame straipsnyje Ivanauskaitė rašo, kad 1945 metais per tris mėnesius iš valstijų ir apylinkių komitetų buvo atleista 1455 tarnautojai (91 p.); neminima, kas su atleistaisiais padaryta.

5. Ivanauskaitė tvirtina, kad partizaninių kovų metais daugelyje vietovių lietuviai partizanai buvę pilni padėties viešpatai. Rašydama apie 1948 metų sausio mėnesio 18 dienos rinkimų komediją, ji pažymi, kad iš 1,538,330 užregistruotų rinkėjų balsavimuose dalyvavo 1,527,598 žmonės (98 p.). Nors ir šie daviniai, žinoma, yra suklastoti, tačiau jau ir jie parodo, kad arti milijono pavergtos Lietuvos lietuvių buvo sunaikinta arba dalyvavo aktyvioje rezistencijoje prieš okupantą.

Šalia žydų ir iš Rusijos atsiųstų rusų ir surusėjusių lietuvių, Maskva dar pasitiki Lietuvos rusais (kaip Vladimirovas) ar už rusų ištekėjusiomis bobomis (kaip Diržinskaitė - Piliušenko).

Ged. Mt.

VERŽIMASIS Į KOEGZISTENCIJĄ

ELI korespondento klausiamas, kokios apraiškos lietuviškoje visuomenėje kelia nerimo prof. Antanas Maceina atsakė: "Leiskite man savo nerimą išreikšti vienu žmonių pasakojimu, kuris, be abejo, yra labai 'nemoksliskas', bet mūsų atveju giliai simboliškas. Žmonės pasakoja, esą didelės gyvatės galinčios užhipnotizuoti mažus paukščiukus. Gyvatė nieko nedaranti, net nė nesijudinti; ji tik stipriai spoksanti paukščiukui į akis, o šis daršis vis neramesnis, šokinėjęs nuo šakos ant šakos, artinąs vis labiau prie gyvatės, čirendamas ir sparneliais plasnodamas, tarsi meilintųsi šliužui. O gyvatė vis spogsanti ir spogsanti. Galų gale paukščiukas tiek priartėjęs, kad gyvatė tik žiobtelianti ir jį praryjanti.

Šis pasakojimas man visados ateina į galvą, kai stebiu dabartinio laisvojo pasaulio santykius su komunistiniais Rytais. Ne Vakarami hipnotizuojama komunistiniai Rytai, o Rytai — Vakarus. Vakarų pasaulis darosi vis neramesnis, ieško vis glaudesnių ryšių su Rytais, siūlosi dialogo, santykių, sutarčių, bendradarbiavimo. Tie gi žmonės, kurie mėgina šį užhipnotizuotą pasaulį supurtyti, kad atsibustų ir išvystų pavojų, yra laikomi keistais neramuoliais, atsilikėliais, nesuvokiančiais laiko dvasios.

Anas hipnotinis miegas pamažu pradeda užkrėsti ir mus. Ir mes daromės kažkodėl neramūs kaip tasai paukščiukas: ieškome santykių su tėvyne (tarsi tėvynė būtų geografinė ar populiacinė sąvoka), peikiame antikomunizmą, tikimės suradę skirtumo tarp Markso ir dabartinio komunizmo (tarsi tokio skirtumo nebūtų tarp Evangelijos ir dabartinės Bažnyčios), išpučiame keletos sovie-

tinų intelektualų purkštavimus prieš partiją (tarsi šie intelektualai patys nepabrėžtų, kad jie tai darą kaip tik komunizmo naudai), vieni niekiname praeitį, kiti ją perrašome pagal savo dabartinės svajones. Žodžiu: elgiamės lyg užhipnotizuoti, praradę tikrovės pajautimą. Tai pastūmi mus į kažkokį popierinį abstraktų moralizmą. Mūsų spauda pilna pamokymų bei moralų: turi būti — prirašyta, priorganizuota, prileista, prikurta, prikaltėta; reikia — įsteigti, aplankyti, įtikinti, išjundinti, uždegti ir t.t. Tačiau kokia didžiulė praraja tvylo tarp šio reiklaus ir net išdidaus "turi būti" ir ano kuklaus ir nusizėminusio "yra"! Kai syki viena dešimtmetė mergaičiukė svaičiojo, esą užaugusi ji jodinėjanti juodbėriu žirgu, tai jos dėdė žemaitis šypsodamasis ją tik paklausė: "O ans žirgs, ar jis bus medis?" Pavojus suptis ant medinio arkluko, laikant jį ristoku juodbėriu, yra mums labai artimas ir todėl taip lygiai pavojingas, kaip ir laisvam pasauliui komunistinės gyvatės akty: abu migdo!"

Dr. A. Maceina įspėja, kad dabartinių metu politinė veikla yra tragiška "o tragiką pakelti gali tik rinktiniai žmonės". Jis primena vieną istorinį epizodą kada poetas Adomas Mickevičius prašė popiežių Piljū IX palaiminti lenkų legijono užsienyje vėliavą. Popiežius atsakinėjo, o neatlaidęs Mickevičiaus argumentacijos, paprasčiausiai išvijo jį pro duris.

Tolimesnius savo samprotavimus dr. A. Maceina dėsto taip: "Argi ši scena nesikartoja ir dabar, kai kreipiamės į svetimuosius, prašydami paramos savajam kraštui? Tiesa, ne visados mums parodomos duryr fiziškai, tačiau beveik visados

esame išvejami dvasiškai: tylomis, beveik nejučiamai, juk esam triukšmadariai, ramybės ardytojai, užhipnotizuoto paukščio žadintojai. O kas gi dėkingas keliasi iš miego, jei jį purtai už apikaklės? Čia tad ir glūdi mūsų politinės veiklos tragika. Ir vis dėlto turi būti žmoniu (jų turim), kurie šią tragiką prisiimtų, pakeltų ir, išvyti pro vienas duris, grįžtų pro kitas ir vėl pasauliui primintų, kad Kristus už tiesą mirė ant kryžiaus. O kaip lengva Jam būtų buvę sueiti dialogo su fariziejais! Kaip lengva Jam būtų buvę išgelbėti pasaulį be kraujo! Argi ne tai Jam siūlė velnias, Jį gundydamas dykumose? Užtat šiandien didieji inkvizitoriai ir pataisė Jo mokslą bei elgesį. Kadangi mūsų politika yra priešinga šiom inkvizitorių pataisom (vistiek ar jos būtų dvasiškos ar pasauliškos), tai ir esame vejami bei nemėgiami kaip ramybės ir dialogo trukdytojai. Tačiau garbė tiems mūsų veikėjams, kurie šios tragikos neišsigąsta ir toliau ją neša" (Citatos paimtos iš "Darbininko", 1968 m. 22-23 numerių).

Veržimasis į koegzistenciją, ilgesnį laiką reiškęs disidentiniu-oportunistiniu striksenimu, pastaruoju metu lietuvių viešąją opiniją bando palenksti pseudointelektualiniu čirškėjimu. Dr. A. Maceinos minčių veidrodyje reflektuoja šį pavasarį Čikagoje Sviesos - Santaros suorganizuotas paskaitų ciklas "Mes ir Lietuva". Paskaitų ciklo organizatoriai išlaikė balansą ir prelegentais pakvietė plačios skalės kalbėtojus: du budintojus (kun. K. Barą ir Vt. Vaitiekūną), vieną hipnotizuotoją (dr. L. Sabaliūną) ir vieną jau užhipnotizuotą paukščiuką (kun. dr. F. Jucevičių). Budintojai budino švelniai ir atsargiai. Jie ne tik kad nedraudė ryšių su pavergtos Lietuvos žmonėmis, bet skatino ryšius stiprinti. Bet kartu įspėjo saugotis, kad bendradarbiavimas nepatarnautų okupanto užmačioms, nes "Lietuva ne tik okupuota, bet ir aneksuota" (Vt. Vaitiekūnas), ir kad ryšių palaikymas nevyktų "Sovietų okupanto sąlygo-

mis" (kun. K. Baras). Ramiai kalbėjo paskutinis ciklo prelegentas dr. L. Sabaliūnas, klausytojus migdė "ribotos nepriklausomybės" Lietuvos perspektyvomis. Sunkiausia įspūdį darė kun. dr. F. Jucevičius. Jam viskas aišku ir paprasta, kaip turėjo būti praelyte ir kaip turi būti dabar. Pagal jį ne okupantas tiek stabdo bendravimą, kiek mūsų politiniai veiksniai. Tad visi piktieji puolimai prieš veiksmus ir buvo nukreipti.

Įdomūs reiškiniai vyksta ir mūsų spaudoje. "Vienybės" keliu pasukę "Metmenys" visas kortas jau padėjo ant stalo ir savo komformine, neoriginalia, iš Amerikos kairiųjų liberalų pasiskolinta ideologija ir jos pritaikymu lietuviškiems klausimams spręsti platesnės visuomenės nebedomina. Į platesnius vandenis bandoma išplaukti kitais kanalais. Prietilčiai statomi "Aiduose".

"Aidai" 1967 metų nr. 10 vedamuoju paskelbė A. Blažio straipsnį, vardu "Intelektualo atsakomybė tautoje", kuris vedžioja skaitytoją užuolankomis ir labirintais. Tikroji tos taktikos paskirtis paaiškėja iš kito, "Aidų" 1968 m. nr. 1 paskelbto straipsnio, pavadinto "Iševių santykiai su tauta". Straipsnis pasirašytas A. E. inicialais.

Jei neklystama, tuos du straipsnius priskiriant tam pačiam autoriui (paklaidai maža galimybė), tai A. Blažio intelektualume "kūrybinis entuziazmas" atvirkščiai proporcingai santykiuoja su jo "kritine sąmone", nes jis pats labai lengvai sukeria savo alter ego tezes.

Pirmame straipsnyje A. B. dėsto, kad lietuvių tautos atgimimo laikotarpiu tautai faktiškai vadovavę intelektualai: Daukantai, Valančiai, Basanavičiai, Kudirkos, Maironiai, Jakštai, Vaižgantai; nepriklausomybės laikotarpiu ne katalikų politikai, bet intelektualas prof. Stasys Šalkauskis buvęs vyriausias katalikų autoritetas. Naujų kelių iš autoritetinio režimo ieškoję ne partijų vadai, bet intelektualai, pasirašę "Romuviečių deklaraciją".

Antrame straipsnyje A. B. agituoja už Maskvos aprobuotus bendradarbiavimo kelius. Buvusioji sportininkų kelionė jam akių neatvėrė. Jis ragina: "...tenka pageidauti didesnių sambūrių bendravimo. Galima kalbėti apie sportininkų, studentų, menininkų ir panašius sambūrius. Tam reikia betgi vieno dalyko -- drąsos, drąsos išnaudoti visas turimas galimybes, drąsos laužti geto užtvartas, čia pačių sudarytas, ten svetimųjų pastatytas".

Ieškodami paralelių mūsų gyvenime, rasime, kad A. B. išvardintą rašytojų - intelektualų grupę išeivijoje atitiktų Aisčiai, Andriekai, Erazdžioniai, Bradūnai, Baronai, Gliaudos, Jankai, Nykos-Nyliūnai, Nagiai, Pūkelevičiūtės, Alės Rūtos, Ramonai, Šlaitai, Tumienės, Vaičiulaičiai... Šalkauskio tipo intelektualinėm viršūnėm turėtume laikyti prof. Antaną Maceiną ir dr. Juozą Girnių. Iš šešiolikos pasirašiusių deklaraciją, pavadintą "Į organiškios valstybės kūrybą", gyvųjų tarpe egzilyje turime J. Ambrazevičių, dr. J. Grinių, dr. Z. Ivinskį, dr. A. Maceiną, I. Malinauską, dr. A. Salį, A. Valčiulaitį. Iš intelektualų kunigų paminėkime tik Ylą, dr. Baltinį, dr. Prunskį, dr. Rimšelį...

Kaip manytų A. Blažys, koks nušimtis čia paminėtų intelektualų paremtų jo siūlomas bendravimo formules? Sunku patikėti, kad bent vienas jų Blažiui pilną draugystę sudarytų. Vienišumas baido žmogų. Gal todėl jis ir ieško draugystės galybėje savo slapyvardžių.

A. Blažys kalba intelektualinio elito vardu, tik abejotina, ar intelektualu kartoti Maskvos pasiūlytas bendradarbiavimo formulas ir rodyti drąsą, arđant lietuvių išeivijos solidarumą.

Dar sunkesniame susidūrimo pats su savim atsiduria A. Blažys, kai pasineša į kitų moralizavimą pagal formulę: "Žalty, nesiokeik!" Jis skelbia kilnius tarpusavio santykiavimo principus: "Mes laikome netikslinga niekinti, įžeidinėti, juo labiau plūsti savo tautiečius tiek Lietuvo-

je, tiek čia išeivijoje...". "netikslinga mums visuomeninėje veikloje švaistytis anatomomis", bet apie kitaip manančius jis kalba kaip apie "raganų medžiotojus": "Raganų medžioklė, pasirodo, yra užkrečiama liga. Ji jau persimetė ir į kitus laikraščius -- 'Į Laisvę' (nr. 40), 'Lietuvių Dienas' (žiūr. 1967 birželio nr. vedamąjį) ir kitur. Ten buvo puo-lama ne tik dr. M. Gimbutienė už lietuvių liaudies meno parodos su-ruošimą (mano pabraukta -- J. Ž.) Kalifornijos universitete, bet ir 'Lituanus' žurnalas, ir net Lituani-stikos Instituto nariai, nepritarę siū-lomai pataisai".

Palyginus A. Elažio kilnią teori-ją su nekilmia praktika, nenoram prisimena anglų rašytojo George Or-well "Animal Farm", kur protingos kiaulės taip filosofavo: "All animals are equal, but some animals are more equal than others." Į akligatvius ir netoleranciją autorių nuveda įsitikė-jimas savo neklaidingumu. Tačiau blogiau negu netolerancija yra A. Blažio paprastos netiesos skelbimas. Niekur neteko pastebėti, kad dr. M. Gimbutienė būtų buvusi pulta už lie-tuvių liaudies parodos Kalifornijos u-te ruošimą. Tai labai piktas ties-os iškreipimas, nutraukias nuo tų žodžių autoriaus veido intelektuali-nę kaukę. Gimbutienė buvo kriti-kuojama "Aiduose", "Į Laisvę", "Drauge", "Naujuose", "Laisvojoje Lietuvoje" ir gal kur kitur, bet ne už parodos ruošimą. Vienur jai bu-vo prikišamas nemoksliskumas, kitur -- propagandiniai parodos momentai Lietuvos okupanto naudai, dar kitur -- kritikuojamį keliai, kuriais čia eksponatus atsigabeno. Labai stip-riai Gimbutienė buvo pabarta už pa-rodą išstatytą Lietuvos žemėlapi, kur Rytprūsiai priskirti Rusijai, o rytuose tarp Lietuvos ir Sovietų Są-jungos įterpta atskira (tarsi nepri-klusoma) Gudijos valstybė. Tuo bū-du nublukinamas Lietuvos pavergi-mo faktas. (Parodos proga dr. My-kolas Devenis "Drauge" parašė laišką, kur net kelia abejojimus dėl lie-tuvių - prūsų giminytės. - Red.).

Ne veidmainiavimas, bet iš tikro intelektualinė kalba būtų, jei A. Blažys tų faktų buvimą būtų paneigęs ar juos pateisinęs. Gal jis "raganų medžiokle" laiko dar ir spaudoje padarytą dr. M. Gimbutienę priekaištą už tai, kad savo dėstomą lietuvių kalbos kursą Kalifornijos universitete buvo įrašiusi taip: "Slavic Languages 125 B — Lithuanian 3 units" (žiūr. "Draugas", 1964 kovo 17).

(Redakcijos patikslinimas. A. Blažio minimame "Į Laisvę" numeryje apie Gimbutienės suruoštą parodą visai nėrašoma. Nesuprantama kodėl "Aidų" bendradarbis daro tokius tvirtinimus, kuriuos kiekvienas skaitytojas gali lengvai patikrinti. Peržiūrėjus "Lietuvių Dienų" paminėtą straipsnį, irgi jokių užsipulimų prieš dr. Gimbutienę nerasta. Iš vis mes manome, kad "Lietuvių Dienos" dėl kažkokių priežasčių tamsiąsias šios parodos puses neteisėtai nuslėpė. Stebimės ir veiksniais, kurie nepasirūpino paskelbtų faktų iširti, juo labiau kad dr. M. Gimbutienė figuruoja vienoje vlikinėje komisijoje. Visa "raganų medžioklė" — tai "Į Laisvę" nr. 40 paskelbtas dr. A. Klimo straipsnis, kuriame jis teigia, kad slavų ir baltų kalbas "suplaka į vieną tik mūsų anksčiau minėta 'politika', kuri yra naudinga rusams ir aplamai slavams. Ir tie nerusai mokslininkai, kurie pasisako panašiai, yra vienu ar kitu būdu tos 'politikos' paveikti" (42 p.). Gal A. B. "raganų medžioklei" priskiria minėtame numeryje trumpą citatą iš Lituanistikos Instituto prezidento dr. J. Balio aplinkraščio, dėl kurio jau pasisakė V. Trumpa, o šiame numeryje savo paaiškinimus duoda dr. J. Balys; žiūr. "Mums reikalingas apsisvalymas").

Panašias į A. Elažio nuotaikas į "Aidus" atnešė ir S. Makaitytė, aprašydama studentų suvažiavimą ("Aidai", 1968 m. nr. 2, psl. 87-88). Ji dėsto, kad "studentai žiūri kiek praktiškiau į kelbias problemas, liečiančias Lietuvos praeitį, negu tėvai: nori važiuoti Lietuvos aplankyti,...

ieško naujų kelių tėvynei padėti, ... nes senieji nedavė ir neduoda rezultatų". Nori ar nenori, su jaunesniųjų nusistatymu tenka skaitytis: dar vienas ar du dešimtmečiai, ir, jei Lietuva nebūtų išlaisvinta, jė lemtų kovos už Lietuvos laisvę kelius. Makaitytė linkusi įvykius "šaltai išnagrinėti, o paskui sielctis — bet ne apie Lietuvos praeitį, kas nesugrąžinama, o apie jos (realią) dabartį ir praeitį".

Makaitytė visą savo samprotavimą remia klaidingomis, greičiausia Blažių kategorijos žmonių pirštomis premisomis. Pirmiausia Makaitytė klysta, kad Lietuvos pavergimas ir lietuvių persekiojimas esąs istorinis faktas. "Dėl istorinių įvykių nesisielojama", tvirtina ji. Lietuvos pavergimas yra dabartis, dėl kurio turėtų sielctis ne tik kiekvienas lietuvis, bet ir kiekvienas švarios sąžinės ir jautresnės moralės žmogus. Kitas teigimas, kuriuo jaunoji studentė pateisina jaunimo abuojujimą lietuviškiems klausimams, yra šis: "... studentai, išaugę anglosaksų kultūros įtakoje, aplamai yra flegmatiškesni negu rytų europiečiai, kurie lengvai karščiuojasi, liesdami politiką". Jei ji nors vieną vakarą pasižiūrėtų televizijos programos, pamatytų "anglosaksų kultūros įtakoje" išaugusių studentų karščiaivimosi formas ir vargu drįstų savo teigimą pakartoti.

"Studentų svarbiausias rūpestis yra ne politika", filosofuoja S. Makaitytė, nors jau seniai laikas ir vyresniesiems ir jaunesniesiems suprasti, kad Lietuvos vadavimo darbas nėra politika. "Suvažiavimo jaunimas neatsisakė tėvų kartos pastangų tęsimo", toliau dėsto S. Makaitytė. "Savo rezoliucijoje studentai tvirtai pasisakė už VLIK-o, ALT-bos, Bendruomenės ir kt. veiksmų organizuotų pastangų svarbumą". Jei iš tikro taip yra, tai kaip suprastį jos teigimą, kad dabartiniai "keliai tėvynei padėti nedavė ir neduoda rezultatų". Tačiau patys liūdniausi dalykai jos straipsnyje yra šie:

1. S. Makaitytė studentų suvažiavime nerado nieko papeiktino. Ji net

prileidžia, kad "gal reiktų ir džiaugtis, kad suvažiavime 'rimtieji' studentai sudarė mažumą". Visa kritika išskirtinai nukreipta prieš tėvų kartą. Esant ir labai atlaidžiam, suvažiavime buvo ir peiktinų dalykų.

2. Iš jos nekritiškai superkritiško nusiteikimo "tėvų kartai", tur būt, išplaukė toks generacijų skirtumo pavaizdavimas: "Dažnas vyresniosios kartos atstovas prakalboje gali išsitas valandas nekonkrečiai sielotis apie alkanus, nuogus brolius pavergtojų tėvynėj, kur plaukia kraujo upės ir bolševikai su krumvais nagais kankina nekaltus žmones". Studentas, į tą pačią padėtį pažvelgęs, greičiau pasakys: "Taip, tie įvykiai smerktini. Genocidas smerktinas. Bet lietuviai ne vieni nukentėjo, ir ne vieni rusų bolševikai nusikalto". Čia tai tikrai anglosaksų kultūros įtaka. Prokomunistiškai nusiteikę Amerikos liberalai iki šiol tebekovoja prieš istorinį faktą — hitlerizmą ("Naciai, naciai!" studentai demonstracijose šūkauja prieš policiją), bet atlaidžiai pateisina komunistiškos tirionijos dabartį. Ar iš tikro S. Makaitytė prileidžia, kad pavergtai Lietuvai lengviau, jei ne vieni lietuviai nukentėjo (ir tebekenčia) ir jei ne vieni rusai nusikalto?

Jei iš tikro, kaip Makaitytė liudija, didelis jaunosios kartos nuošimtis per anglosaksų liberalų idėjas yra paliestas Maskvos klastos ir jei iki to laiko, kol pilnai perims Lietuvos vadavimo našta, nesuipras, Lietuvos žmonės kovoje už krašto laisvę talkos iš Amerikos lietuvių negalėtų tikėtis. Tačiau yra ženklų, kurie ką kita rodo. Tautinio sąmoningumo ir kovos už Lietuvos laisvę vėliavą vis aukščiau kelia antrosios ir trečiosios kartos Amerikos lietuvių jaunimas, atsparumą prieš defetizmą demonstruoja jaunoji lietuvių karta Atlanto pakrastyje, nuo tautinę drausmę paniekinusių išsišokėlių atsiriboję patriotiškai nusiteikęs sportuojantis jaunimas ir 1968 m. kovo mėn. 17 d. nutarė įsteigti Šiaurės Amerikos Lietuvių Sporto Fede-

---

REDAKCIJOS PRANEŠIMAS

Be šio, šiais metais išeis dar du "Į Laisvę" žurnalo numeriai. Kitas numeris išeis rugpiūčio mėnesį, o trečias — gruodžio mėnesį.

Redakcija lauks medžiagos (pasiakymų žurnale keliamais ir kitais klausimais, pranešimų, laiškų "Laisvėi redaktoriui" skyrui) kitam numeriui (rugpiūčio mėnesio numeriui) iki liepos mėnesio 1 dienos.

Redakcijos adresas: "Į Laisvę" žurnalas, Post Office Box 77048, Los Angeles, California 90007.

---

racija. Į laikinąją federacijos valdybą įėjo: Ed. Venglianskas — pirm., J. Bagdonas — sekret., C. Modestavičius — izd., Vyt. Grybaskas — narys spec. reikalams, J. Šoliūnas — informacijos vadovas, Al. Vakselis — įgaliotinis Rytams. Laikinoji valdyba viešai deklaravo, kad "įsteigtoji federacija pasisako už organizacinę drausmę, sportuoti lietuvio — siekiančio laisvės savo kraštui dvasioje ir neskaldančio lietuvių vieningumo. Federacija kartu pasisako už glaudų bendradarbiavimą su Lietuvių Bendruomene". (Sportininkų reikalas išlygintas. Senasis sportininkų vienetas, kuris buvo paslydęs tautinės drausmės reikaluose, sugrįžo į patriotų lietuvių kelią ir padarė susitarimą su naujai suformuotu vienetu. Red.).

Veržimasis į okupantams priimtina koegzistenciją didėja, tačiau auge ir pasipriešinimas. Senoji ateivija atkritėlių nuo Lietuvos laisvės idealų davė nedaug. Nedaug jų bus ir iš naujosios ateivijos tarpo. Tačiau rūpestį kelia kiekvienas užhipnotizuotas paukščiukas, artėjęs prie gyvatės nasrų.

J. Ziograkalnis

REZOLIUCIJOMS REMTI KOMITETO PLANAI IR DARBAI

Rezoliucijoms Remti Komitetas iškovojo Lietuvos bylos reikalu rezoliuciją JAV-bių Kongrese. Šis vienetas siekia šiuo metu antro laimėjimo. Dedamos visos pastangos priversti JAV-bių prezidentą imtis iniciatyvos praves tos rezoliucijos (H. Con. Res. 416) įgyvendinimui. Lietuvos byla turi pasiekti Jungtines Tautas, ir JAV-bių vyriausybė turi ją ten tinkamai apginti.

Mobilizuojamas stipriausias jėgos

Rezoliucijoms Remti Komitetas nėra naujas lietuvių veiksnys, o amerikiečių organizacija, pasišovusi į kovą dėl Pabaltijo kraštų laisvės. Tos organizacijos idėja kilo lietuvių tarpe, ji buvo lietuvių realizuota, ir toje organizacijoje pirmaisiais smulkiais vis dar tebegroja lietuviai. Nė viena kita organizacija (įskaitant ir visus lietuvių veiksmus) neturi tokio stipraus užnugario amerikiečių tarpe, kaip kad Rezoliucijoms Remti Komitetas. Šio vieneto eilėse yra šimtai pačių žymiųjų ir įtakingųjų amerikiečių. Šiai organizacijai priklauso didžiųjų steitų gubernatoriai, didžiųjų krašto miestų burmistrai, eilė JAV-bių senatorių, arti šimto kongresmanų, eilė laikraštinių, visuomenininkų, kolegijų bei universitetų profesorių ir kitų žymiųjų ir įtakingųjų krašto darbuotojų. Rezoliucijoms Remti Komiteto narių gretos ir toliau tankinamos ir didinamos, įjungiant vis daugiau ir daugiau politinio svorio turinčių amerikiečių.

Įtakingų amerikiečių angažavimasis

Admirolas Arthur W. Radford, buvęs JAV-bių generalinio štabo viršininkas, 1968 metų pradžioje įsijungdamas į Rezoliucijoms Remti Komiteto

reikalus, rašė to vieneto vadovybei: "Nieko nelaukdami turime duoti eigą Lietuvos bylai Jungtinėse Tautose". Respublikonų partijos šulys Barry Goldwater, įsijungdamas į šią organizaciją, rašė: "Jau seniai turėjo būti pajudintas Lietuvos laisvinimo reikalas". Richard C. Steele, dviejų Amerikos dienraščių leidėjas (Worcester Telegram ir The Evening Gazette), įstodamas į Rezoliucijoms Remti Komitetą, pareiškė: "Jūsų žygis yra žygis už tiesą, ir mes negalime jam leisti numirti. Daugiau jėgos jums!" Šie ir šimtai kitų yra pasiryžę visu savo politiniu svoriu paspausti krašto administraciją Lietuvos bylos reikalu. Ir JAV-bių prezidentas ir Valstybės departamentas tą spaudimą jaučia, bet čia tik pradžia.

Didelis JAV-bių Kongreso narių skaičius (senatorių ir kongresmanų) priklauso Rezoliucijoms Remti Komitetui. Jie ir žodžiu ir raštu "neduoda ramybės" nei JAV-bių prezidentui, nei Valstybės departamentui. Jų nuolatinis priminimas ir raginimas krašto prezidentui ir Valstybės departamentui yra trumpas ir aiškus: "Kelkite Lietuvos bylą Jungtinėse Tautose ir ją ten tinkamai apginkite!" Vasario 16-sios minėjime JAV-bių Kongrese nemažas legislatorių skaičius akcentavo šį reikalą savo žodžiuose, kalbose ir pareiškimuose. Eltos redaktorai to "nepatyrė" ir savo pranešimuose neminėjo; tam tikrų laikraščių korespondentai Washingtono apie tai irgi "nesužinojo"; apie tai užsiminė tik "Darbininkas" ir "Dirva".

Lietuvių talka ir parama

Rezoliucijoms Remti Komitetas gauna daug talkos ir paramos iš patriotinės lietuvių spaudos ("Draugo",

JAV-BIŲ LB CENTRO VALDYBOS PLANAI IR ŽYGLIAI

JAV-bių LB centro valdyba yra sudaryta šio sąstato: pirm. **Bronius Nainys**, vicepirm. kun. **Jonas Borevičius, S.J.**, vicepirm. visuomeniniams ryšiams **Valdas Adamkavičius**, sekr. **Stasys Džiugas**, išd. **Kostas Dočkus**, Kultūros Fondo pirm. **Anatolijus Kairys**, švietimo Tarybos pirm. **Jonas Kavaliūnas**, organizacinių reikalų ved. **Petras Petrušaitis**, informacijos reikalų vedėjas **Antanas Šantaras**, jaunimo reikalų vedėja **Dalia Tallat-Kelpšaitė** ir specialiems reikalams narys **Povilas Žumbakis**.

Kaip iš Centro valdybos sąstate

„Darbininko“, „Laisvosios Lietuvos“ ir kitų laikraščių bei žurnalų ir tūkstančių lietuvių. Mūsų veiksniai šio žygio nėra parėmę nė vienu centu. Naujieji veiksniai (ALT-bos ir VLIK-o) pirmininkai (E. Bartkus ir dr. J. K. Valiūnas) yra užmezgę ryšius su šio vieneto vadovybe ir nepagaili jam gerų žodžių.

Rezoliucijoms Remti Komiteto žygis yra milžiniškos apimties: čia reikia visų darbo rankų ir visos galimos piniginės paramos. Paskutiniu metu tikrai stambiomis sumomis šį žygį parėmė: Los Angeles lietuviai, dr. K. Ambrozaitis, dr. P. Kisielius, kun. kleb. S. Morkūnas, dr. J. P. Kazickas, dr. A. Razma, dr. V. Majauskas ir kiti.

Rezoliucijoms Remti Komiteto vadovybės nariai, apeliuodami į geros valios lietuvių tautos ir paramos reikalą, ne kartą prabyla šiais žodžiais: „Atsiekėme pirmą laimėjimą, atsieksime ir galutinį laimėjimą. Ar tu, geros valios lietuvi, galėsi tada ramia sąžine pasakyti, kad prie šio žygio prisidėjai visomis išgalėmis?“

-ts.

nurodytų pareigų matyti, darbo dirva yra plati ir šakota. Pabrėžtinos šios sritys: visuomeniniai ryšiai, švietimas, kultūrinė veikla, jaunimas, organizaciniai reikalai ir finansai.

Visuomeninių ryšių bare jau spėta stipriai pasireikšti, minint jubiliejinę Lietuvos nepriklausomybės šventę. Šia proga LB apylinkėms ir kitoms organizacijoms buvo išsiuntinėta apie 100 egzempliorių (po 50 psl.) specialios anglų kalba paruoštos medžiagos, skirtos amerikiečių spaudai. Taip pat buvo pagaminta magnetofoninė juostelė, į kurią buvo įrašytos trys anglų kalba programos apie Lietuvą, skirtos amerikiečių radijui. Tomis juostelėmis pasinaudojo apie 15 radijo stočių. Šiuo metu pradedama sustiprinta akcija bendro Pabaltijo tautų pašto ženklų išgavimui, organizuojama talka Rezoliucijoms Remti Komitetui rezoliucijos (H. Con. Res. 416) įgyvendinimui. Taip pat ruošiamą anglų kalba medžiaga birželio įvykių minėjimams.

Švietimo srityje kruopščiai vyksta naujų vadovėlių, pagalbinių ir vaizdinių mokymo priemonių ruošimas. Sparčiai ruošiamasi ir šią vasarą Dainavoje įvykstančiai jubiliejinei mokytojų studijų savaitei. Rengiama programa mokytojų kursams. Pradėtas lituanistinėms mokykloms mokinių verbavimo vėjus, kuriuo norima mokinių skaičių pakelti iš 3800 iki 5000. 1969 metus nutarta skelbti lituanistinio ugdymo metais ir pradėta ruošti tiems metams skirta speciali programa.

Kultūros Fondas savo veiklą suaktyvino jaunimo srityje. Čikagoje įsteigta dramos studija jaunimui, ir yra formuojamas jaunimo teatras, kurio pirmuosius darbo vaisius pamatysime dar šį pavasarį. Rudenį, lapkričio mėnesio gale, Čikagoje bus

suruoštas teatro festivalis. Artimoje ateityje numatyta išleisti apie 12 li-tuanistinėms mokykloms vadovėlių ir keli stambūs mokslo veikalai. Leidžia-ma **Gimtoji kalba**, veikia Lietuvos Bibliografijos Tarnyba. Prie Kultū-ros Fondo yra suorganizuota pata-riamoji komisija, susidedanti iš moks-lininkų, kultūrininkų ir kitų sričių intelektualų, kurios tikslas yra pla-nuoti Kultūros Fondo darbus ir nu-statyti veiklos kryptį.

Šią vasarą organizuojama jauni-mo vadovams stovykla — kursai. Sudaromos sąlygos jaunimui akty-viau pasireikšti Bendruomenės veik-loje.

Stiprinami LB organizaciniai ry-šiai. Dar šiais metais numatoma su-šaukti rajoniniai LB apylinkių val-dybų pirmininkų suvažiavimai, ku-riuose bus sprendžiami veiklos pa-gyvavimo klausimai. Ypatingas dė-mesys yra kreipiamas į intelektua-lus, kurie šiuo metu yra nuo lietu-viško gyvenimo atitrūkę. Atliekami parengiamieji darbai dar šiais me-tais sušaukti lietuvių mokslininkų konferenciją, į kurią bus kviečiami visi JAV universitetuose ir kitose srityse dirbą mokslininkai.

Stengiamasi sutvarkyti visuomet sunkiai sprendžiamą finansų proble-mą. Šiuo metu yra vykdomas vajas Jungtinių Finansų Komitetui, iš kur ir Lietuvių Bendruomenei teks 50 procentų.

Paskutiniu metu yra įvykę keli pasitarimai su nauja ALT-bos vado-vybe ir su latvių organizacijomis. Yra įvykusi PLB valdybos. Kanados ir JAV LB centro valdybų konferen-cija. Toje konferencijoje buvo aptar-ta IV-toji dainų šventė, PLB sei-mas, santykiai su VLIK-u ir ryšių palaikymas su Pietų Amerikos LB. Nutarta į Pietų Ameriką pasiųsti men-ininkus.

JAV LB Centro valdybos vadovy-bėje energingai vyksta Trečiosios tautinių šokių šventės parengiamieji darbai, kuri įvyks liepos 7 Chica-goje.

- j.p.

BRONIUS NAINYS, Chicago, Illinois (JAV), JAV-bių LB centro valdybos pirmininkas, sumaniai ir energingai vadovaujans JAV-bių lietuviams.

LIETUVIŲ BENDRUOMENES TARYBOS SESIJA CLEVELANDE

Clevelande posėdžiavusi JAV LB penktosios Tarybos antroji sesija 1967 m. gruodžio 9-10 dienomis no-rėjo užbaigti nesusipėtus atlikti dar-bus pirmoje sesijoje New Yorke.

Sesija nebuvo gausi: dalyvavo tik-tai 20 Tarybos narių, trys apygar-dų pirmininkai ir šeši JAV LB cen-tro valdybos nariai. (Taryba viso tu-ri 37 narius). Todėl ir sesijoje iš-kilo klausimas, kokias sankcijas tai-kyti tiems Tarybos nariams, kurie į sesijas be rimtų priežasčių neat-vyksta. Clevelando, sesijoje dalyva-vo: dr. K. Ambrozaitis, A. Barzdu-

kas, A. Blinstrubas, dr. A. Butkus, kun. V. Dabušis, J. Gailiusytė, J. Jaisaitis, V. Kamantas, J. Kapočius, dr. K. Keblys, dr. P. Kisielius, dr. A. Klimas, dr. V. Majauskas, K. Miklas, Br. Nainys, dr. A. Razma, J. Smetona, D. Tallat-Kelpšaitė, A. Zaporackas, kun. K. Trimakas, A. Matjoška, St. Ingaudis, Z. Dičpinigaitis, V. Adamkavičius, St. Džiugas, K. Dočkus, A. Kairys, J. Kavaliūnas ir P. Petrušaitis.

Sesijai vadovavo Tarybos prezidento pirmininkas Juozas Kapočius, padedamas vicepirm. kun. V. Dabušio ir sekr. Arvydo Barzduko.

Pačioje darbų pradžioje buvo priimtos JAV LB susirinkimų tvarkos taisyklės. Jas paruošė Arvydas Barzdukas, Tarybos sekretorius. Taisyklių tekstai suvažiavimo dalyviams buvo įteikti sesijos metu. Kai kas skundėsi, kad jos susipažinimui Tarybos nariams nebuvo išsiuntinėtos iš anksto. Jų išdiskutavimas suėdė daug brangaus laiko. Ir šioje sesijoje pirmą kartą buvo naudojamosi šiomis parlamentarinėmis taisyklėmis. Pripratusiems susirinkimus, konferencijas bei posėdžius vesti "pagal savo galvą", iš karto nebuvo lengva paklusti naujoms taisyklėms. Į pabaigą visi pajuto, kad čia padarytas labai naudingas darbas.

Pirmosios sesijos protokolą skaitė Jūra Gailiusytė. Išsamius, gerai paruoštus pranešimus padarė JAV LB centro valdybos pirm. Br. Nainys, švietimo Tarybos pirm. J. Kavaliūnas, Kultūros Fondo pirm. A. Kairys, organizacinių reikalų vedėjas P. Petrušaitis, jaunimo reikalų vedėja D. Tallat-Kelpšaitė. Tautinių šokių šventės komiteto paruoštą pranešimą perskaitė V. Adamkavičius; dr. B. Nemicko referatą Lietuvos nepriklausomybės 50 metų minėjimo klausimu perskaitė Arvydas Barzdukas.

Įstatų keitimo klausimą referavo dr. K. Keblys. Referentas konkrečiai nurodė, kokie įstatų paragrafai turėtų būti keičiami ir kodėl. Prašyta Tarybos narius giliau pažvelgti į įstatų keitimo siūlymą, kad ateinančioje sesijoje JAV LB įstatų klausimas galėtų būti įtrauktas į darbų tvarką.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos pranešimą padarė vykd. vicepirm. St. Barzdukas.

Daugumas pranešimų buvo atspausdinti ir išdalinti sesijos dalyviams. Todėl, palyginti, per tokį trumpą laiką Tarybos nariai buvo nuodugniai supažindinti su naujosios centro valdybos darbais, rūpesčiais ir ateities užsimojimais bei planais.

Ilgokai buvo diskutuotas atstovų rinkimo į PLB seimą klausimas. JAV LB turi teisę pasiūsti 45 atstovus. Po ilgų diskusijų nubalsuota, kad Amerikos lietuviams atstovaus 37 Tarybos nariai, o aštuoni bus išrinkti iš JAV LB centro valdybos ir apygardos pirmininkų tarpo.

Plačiai išsikalbėta apie lėšų telkimą ir Pasaulio LB seimą, paliesti švietimo, kultūros ir kiti reikalai.

Kaip New Yorko sesijoje kai kurie Tarybos nariai gąsdino suvažiavimo dalyvius bendradarbiavimo velniukais, landžiojančiais pro PLB stogą ir gaišino laiką, taip Clevelando sesijoje J. Smetona suvaidino "one man's show". J. Smetona kalbėjo, kada tik užeidavo noras, ir kalbėjo apie ką norėjo, bet dažniausiai ne sesijoje rūpimais klausimais.

Tokių į kraštutinumus besimetančių Tarybos narių kalbos ir kaltinimai daugeliui atstovų, suvažiavusių rimtų klausimų spręsti, išsėmė kantrybę, ir prieš jų taktiką kietai buvo pasisakyta.

A. T. S.

VYRIAUSIO LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETO SEIMAS

VLIK-ą sudarančių grupių atstovai 1967 metų gruodžio mėnesio 16 ir 17 dienomis buvo suvažiavę savo metinei konferencijai (seimui) į New Yorko miestą. Posėdžiai vyko Maspeth (New Yorko priemiesčio) lietuvių parapijos (prel. J. Balkūno) salėje (gruodžio 16) ir Maspeth lietuvių piliečių klube (gruodžio 17). Paprastai kiekviena grupė siunčia (VLIK-e yra 15 grupių) po 3 atstovus. Šiame seime beveik visos grupės turėjo trijų asmenų delegacijas. Tik viena kita grupė nebepajėgė atsiųsti trijų atstovų į seimą. Seimo pirmininku buvo pakviestas J. Stiklorius (Mažlietuvii grupės atstovas), vicepirmininku — P. Razgaitis (Krikščionių Demokratų grupės atstovas) ir sekretoriumi — B. Raugas (Lietuvių Fronto Bičiulių atstovas). Buvo sudarytos 4 komisijos: mandatų, nutarimų, sąmatos ir kontrolės.

Antano Rudžio priekaištai

Amerikos Lietuvių Tarybos vykdomojo komiteto pirm. Antanas Rudis seime nedalyvavo, bet jis atsiuntė konferencijai laišką. Štai, to rašto būdingesnės ištraukos:

“... Altas (ALT-ba. Red.) iki pat šių dienų rėmė Vliko tęstinumą ir tai veiklai per tą laikotarpį davė 293,737.13 dol. Altas nuo pat savo įsisteigimo atliko labai daug svarbių darbų JAV valdžios įstai-gose...

Altas, Vlikui persikėlus į JAV, maloniai jį sutiko ir norėjo artimų bei glaudžių santykių. Gyvenimo laikas tačiau parodė, kad, veikdamas Alto veiklos krašte, Vlikas nutolo nuo Europos valstybių reikalų ir savo veikimu pradėjo duplikuotis su Altu.

Paskutiniu metu — tai jau praityje buvo bandoma — tenka pastebėti ir su liūdesiu konstatuoti, kad lietuvių tarpe atsirado to pui-kaus ir kilnaus darbo griovimo ženklų, ir to bendradarbiavimo kaip tik pasidengama.

Jau nuo seno tradiciškai Vasario 16-sios minėjimų aukos skiriamos Alto veiklai, bet šiuo metu, po labai kilnia priedanga — bendro specialaus fondo pavidale, norima, kad tos piniginės aukos jau nebūtų skiriamos Tarybai...”

Washingtono konferencijoje (1967. X.21-22) buvo sutarta vieningai remti Jungtinį Fondą, neskaitant tam tikro ALT-bos atstovų niurzgėjimo. ALT-bos atstovai iš kelių kartų pabrėžė toje konferencijoje, kad tas Fondas neliestų Vasario 16-sios aukų. Eilėje vietovių LB apylinkės rengia Vasario 16-sios minėjimus. LB apylinkės palinko aukas atiduoti Jungtiniam Fondui, ir ALT-ba pasijuto “skriaudžiama”.

Pranešimai apie VLIK-o veiklą

Pranešėjai (ypač dr. K. Valiūnas ir J. Audėnas) apie VLIK-o veiklą daug “suėdė” laiko, kalbėdami apie žinomus dalykus ar kitų grupių atliktus darbus.

Tautos Fondo vardu pranešimą padarė pirm. prel. J. Balkūnas. Iš 1966 metų likutis buvo \$13,370.38. Per 1967 metus gauta \$23,435.13. Tarp jų iš ALT-bos tik \$4,000.00, bet ir tie už 1966 metus. 1967 metais VLIK-as negavo nė cento iš ALT-bos. VLIK-o išlaidos per 1967 metus (11 mėnesių) buvo \$25,938.00. Visos VLIK-o grupės sumokėjo savo įnašus — \$1,500.00 (po \$100 kiekviena grupė).

Išvados

1. VLIK-as turėtų savo seimus šaukti ne parapijų salėse ir ne lūšnose (Maspeth piliečių klubas), o pačiuose didžiuosiuose New Yorko viešbučiuose. Tuo atveju būtų galima laimėti kiek vietos Lietuvių bylai amerikiečių spaudoje.

2. VLIK-o seimas buvo sušauktas Laisvės kovos metų išvakarėse. Nei VLIK-o vadovybė, nei pavieniai atstovai neišėjo su didesniais planais ar užsimojimais 1968 metų veiklai. Kalbėta buvo apie labai kasdieninius reikalėlius ir mažus dalykėlius. VLIK-o seimas turėjo "duoti toną" laisviesiems lietuviams, o to nepadarė.

3. Susidarė įspūdis, kad VLIK-o

seimo atstovai (grupių elitas?) yra labai menkos politinės kokybės. Seime matėsi daugiau jaunesniųjų veidų nei anksčiau, bet tas jaunimas seimo neišjudino. Tam jaunimui stinga patirties, o senasis senimas jau pasenęs. VLIK-o silpnybė — didžiausia stoka darbingo vidurio. Šis seimas nedavė jokios naudos.

4. Vietoj seimų VLIK-ui būtų tiksliau šaukti metines plačios visos visuomenės konferencijas, kurioms VLIK-as pateiktų savo darbų ir perspektyvų vaizdą. Tuo atveju VLIK-as gal gautų daugiau naujų minčių ir iš to būtų bent informacinė nauda. Sprendžiamąją galią užtektų pavesti VLIK-o tarybai.

ja.

KRIZĖ ALT-BOS VYKDOMAJAME KOMITETE

1967 metų pabaigoje ir 1968 metų pradžioje Amerikos Lietuvių Taryba pergyveno gana sunkią krizę: tai institucijai nepavyko apie porą mėnesių suformuoti vykdomojo komiteto. ALT-bos vykdomojo komiteto pirmininkui Antanui Rudžiui pasitraukus iš pareigų, tą vienetą sudarančių grupių atstovai turėjo keltą posėdžių, ir kiekviename kartojosi ta pati istorija: būdavo pasiūlymi du kandidatai pirmininko postui (Eugenijus Bartkus ir Pijus Grigaitis), ir kiekvienas gaudavo po 5 balsus. Artėjo Vasario 16-sios minėjimas, o ALT-ba vis neturėjo pirmininko. Eugenijaus Bartkaus kandidatūrą palaikė Katalikų Federacijos atstovai (2), Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos delegatai (2) ir Katalikų Susivienijimo Amerikoje atstovas. Visais pečiais stūmė Pijaus Grigaičio kandidatūrą socialistų atstovai (2), sandariečiai (2) ir Susivienijimo Lietuvių Amerikoje atstovas. Galų gale kairiosios grupės pasidavė, ir prieš pat Vasario 16-sios minėjimus krašte ALT-ba išsirikino savo naujuoju pirmininku Eugenijų Bartkų, Amerikos Lietuvių

Tautinės Sąjungos veikėją, naująjį ateivį, iš profesijos inžinierių, turintį savo inžinerijos firmą Chicagoje.

Naujasis pirmininkas. Apie Eugenijaus Bartkaus veiklą ALT-boje nieko daug negalima pasakyti, nes jis ten, kaip kad žmonės sako, nesuspėjo "sušilti kojų". Ten jam darbas nebus lengvas, nes senieji rabinai, galima jau dabar spėti, kaišios pagalius į jo planuojamos ir vykdomos veiklos ratus. Antanas Rudis buvo nutraukęs ryšius su beveik visomis didesnėmis lietuvių grupėmis bei vienetais. Eugenijus Bartkus mėgina atstatyti visą reikalą į normalesnes vėžes.

ALT-bos neveiklumas ir nesėkmės. Krizės metu, kai ALT-ba neturėjo pirmininko, Antanas Rudis ėjo tas pareigas. Apie ALT-bos vykdomojo komiteto kokią nors talką periferijoms ruošiant Vasario 16-sios minėjimus nebuvo jokios kalbos. ALT-bos centrinė įstaiga Chicagoje net neatsakinėjo į laiškus, gaunamus iš grupių, kurios daugiau ar mažiau dar palaiko ryšius su ta institucija.

Antanas Rudis buvo pasišovęs iš-

gauti pašto ženklą lietuviams iš JAV-bių vyriausybės Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50 metų sukakties proga. Su šiuo savo užsimojimu jis užpykdė estus ir latvius, nes anos grupės norėjo bendro pašto ženklą visiems pabaltiečiams. Artėjo Vasario 16-sios minėjimas, o iš Antano Rudžio pastangų jokių rezultatų nesimatė. Jis griebėsi desperatiškų pastangų: organizavo delegaciją pas JAV-bių viceprezidentą Hubert H. Humphrey, delegaciją pas Illinois demokratų šulą Richard J. Daley (Chicago burmistrą). Ir šios paskutinės pastangos nepajudino pašto ženklų reikalo nė iš vietos.

ALT-ba visad akcentavo ir akcentuoja, kad Vasario 16-sios minėjimas JAV-bių Kongrese esąs jos veiklos sferoje. Tiesa, ALT-bos vykdomasis komitetas surado lietuvių dvasiškius maldoms sukalbėti Senate ir Atstovų rūmuose. Tai maždaug ir viskas.

Vasario 16-sios proga Kongrese kalbėjo eilė senatorių ir kongresmanų, bet jų kalbos bei pareiškimai buvo blankūs, pilni tuščiažodžiavimo ir bendrybių. Svaresnius žodžius tarė tie legislatoriai, kurie priklauso Rezoliucijoms Remti Komitetui: jie išryškino seną ir garbingą Lietuvos praeitį, ragino krašto vyriausybę imtis iniciatyvos Kongreso priimtos rezoliucijos (H. Con. Res. 416) įgyvendinimui, iškeltant Pabaltijo kraštų bylą Jungtinėse Tautose ir ją ten tinkamai apginant. Ir kiti legislatoriai būtų tarę svaresnius žodžius, jei tik ALT-ba būtų jiems pateikusi naujesnės medžiagos. Eilė legislatorių kartojo savo senas kalbas, pasakytas Kongrese prieš keletą metų.

Reikia manyti, kad ALT-ba, vadovaujama Eugenijaus Bartkaus, pažūdęs, parodyti iniciatyvos ir išeis su vienu ar kitu konkretesniu planu Lietuvos laisvinimo darbe. gd.

VLIK-O PIRM. DR. J. K. VALIŪNO KELIONĖS PO PASAULĮ

VLIK-as šiuo metu gali didžiuliu savo judriu, sumaniu ir finansiškai pajėgiu pirmininku dr. J. K. Valiūnu. Jis, kaip plataus masto prekybininkas, turi ryšių su įvairiomis biznio įmonėmis visuose laisvojo pasaulio kraštuose. Savo kelionėse jis nepamiršta Lietuvos bylos reikalo ir mėgina jį nuolat judinti kitataučių tarpe. Būtų gera, kad mes tokių ambasadorių turėtumėm daugiau ir kad pajėgtumėm nors dalinai apmokėti jų kelionių išlaidas.

Dr. J. K. Valiūnas 1968 metų kovo mėnesį apuko visą pasaulį, susitodamas laisvojoje Kinijoje, Pietų Korėjoje, Filipinuose, Hong-Konge, Australijoje, Teherane ir Romoje. Čia jis susitiko su tų kraštų vyriausybių atstovais ir bandė išgauti palankių straipsnių, pareiškimų bei atsiliepimų Lietuvos bylos reikalui tų kraštų spaudoje, radijo ir televizijos programose. Australijoje praleido

keletą dienų, lankydamas didesnes lietuvių bendruomenes. Romoje turėjo pasitarimus su Lietuvos diplomatinio šefu S. Lozoraičiu. VLIK-as turėtų ne tik dėkoti savo pirmininkui už minėto pobūdžio keliones, bet taip pat sudaryti jam tinkamesnes sąlygas darbui. Šiuo metu VLIK-as net nepajėgia išlaikyti vienos sekretorės savo pirmininkui. Apie kitą pagalbą pirmininko darbe nėra nė kalbos. Panaši padėtis yra ir visuose kituose veiksmuose ir didesniuose mūsų junginiuose. Kiek geresnė padėtis yra Lietuvos Laisvės Komitete. Mat, šį vienatį išlaiko amerikiečiai.

Memorandumai laisvųjų kraštų vyriausybėms. Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50-ties metų sukakties proga VLIK-as paruošė ir pasiuntė laisvųjų kraštų vyriausybėms memorandumą. Šis septynių puslapių dokumentas yra neblogai paruoštas.

KALBA AMERIKOS BALSAS

“Amerikos Balsas kalba į Lietuvą”, – tokiais žodžiais du kartu dienoje pradedamos lietuviškos Amerikos Balso radijo programos. Pavergtojoje Lietuvoje žmonės jų labai klauso, nors perdaug ir nevertina. Priešingai, dažniausiai apie jas išsireiškia kaip apie “labai blogas”.

Jame pasigendama gal tik poros dalykų: ten reikėjo akcentuoti seną ir garbingą Lietuvos praeitį ir nepamiršti JAV-ųjų Kongreso pastangų kovoje dėl Lietuvos laisvės. Buvo galima užsiminti apie Kersteno komiteto darbus ir JAV-ųjų Kongreso prarastą rezoliuciją (H. Con. Res. 416). Apie tai nė žodžio.

Memorandumas buvo tik priedas prie ilgo laiško, kurį pasirašė Lietuvos diplomatijos šefas Stasys Lozoraitis ir VLIK-o pirmininkas dr. J. K. Valiūnas. JAV-se yra nerąšyta taisyklė, kad laišškai neturi būti ilgesni kaip vieno puslapio. Nei JAV-se nei kitur pareigūnai neturi kantrybės skaityti kelių puslapių laiškus. Ilgesnių laišku paprastai niekas nė nemėgina skaityti. Minėtas laiškas yra virš 3 puslapių. Jame kartojami dalykai jau suminėti memorandume. Dar blogiau, tie laišškai nebuvo parašyti kiekvieno krašto vyriausybės individualiai, o multiplikuoti. Mat, VLIK-as neturėjo pakankamai pinigų apmokėti sekretorei už virš 100 laišku parašymą mašinėle! Tai būtų kainavę apie 200-300 dolerių. VLIK-as sutalpė apie 200 dolerių, ir dauguma tų laišku liko neskaityti. Žymesni pareigūnai (daug ir eilinių piliečių), kaip taisyklė, neskaito masiniai multiplikuotų laišku. VLIK-o vadovybė turėjo tai žinoti!

-ja.

Amerikos Balsas pirmą kartą lietuviškai prakalbo 1951 metų vasario mėnesio 16 dieną. Lietuvių visuomenė tai sutiko su dideliu entuziazmu, nes buvo palaikyta ženklų, jog Amerikos vyriausybė aiškiau angažuoja si už Lietuvos nepriklausomybę. Ilgainiui veiksniai ir visuomenė apie tas transliacijas veik visai pamiršo. Amerikos vyriausybė Amerikos Balso programą kelis kartus reformavo, lietuvišką skyrių siaurino, ir iš 12 transliacijų dienoje suredukavo į dvi pusvalandines programas.

Sovietai pradžioje AB programą trukdė. Vėliau, santykiams tarp JAV ir Sovietų Rusijos gerėjant, AB programą taikėsi prie naujo politikos kurso. Trukdymai silpnėjo, o dabar veik visai sustojo. Ir iš tiesų nebėra ko betrukdyti, nes siunčiamos žinios sovietinei santvarkai nebėra pavojingos.

Neteisinga būtų teigti, kad lietuviškos AB programos yra labai blogos. Kai kuriais žvilgsniais vertinant, reiktų jas laikyti gan geromis. Jos nekelia klausytojuose nepagrįstų vilčių ir nežadina jų neapgalvotiems veiksmams. Tarptautinės politikos informacijose dominuoja komunizmas ir Sovietų Sąjungą liečią klausimai. Kad ir labai švelniai ir atsargiai, primename bei nepasisekimai. Amerikos lietuvių kultūrinės veiklos žinios, perduodamos šeštadieniais ir sekmadieniais, sąžiningai objektyvios faktais ir nešališkos interpretacija. Tačiau pagrindo turi ir tie, kurie apie AB programą atsilepia nepalankiai. Ypač respektuotina klausytojų nuomonė pavergtoje Lietuvoje. Tad kas lietuviškom AB programom prikiština?

Lietuvoje lietuviai nusiskundžia, kad Amerikos Balsas nekalba į pa-

vergtą Lietuvą. Jie klausosi šaltai objektyvios informacijos, kuri labiau skirta lietuviškai kalbantiems amerikiečiams, negu pavergtiems lietuviams. Lietuviai Lietuvoje nejuocia, kad AB programos būtų skirtos jiems. Eložiausia, kad pavergtos Lietuvos gyvenimo įvykių interpretacija lietuviškose AB programose visai eliminuota. Šaltumas ir nesuinteresuotas objektyvumas (kartu ir amerikiečių informacijos nesėkmingumas) jaučiamas ir transliacijose kitomis kalbomis, tačiau lenkai girdi apie įvykius Lenkijoje, rusai — Rusijoje, čekai ir slovakai — Čekoslovakijoje ir t.t. Mūsų kalba programose Lietuvos nebėra.

Lietuviško gyvenimo informacija vienašališkai užgožta kultūrinėmis žiniomis. Tačiau apie Amerikos lietuvių ruošiamas dailės parodas, koncertus, operas, tautinius šokius ir kai kurias knygas neretai parašo "Literatūra ir menas", "Gimtasis kraštas" ir kiti okupuotos Lietuvos laikraščiai. Pavergtasis kraštas apie mūsų kultūrinį gyvenimą šiek tiek sužino ir be Amerikos Balso. Šios žinios Maskvai nepavojingos. Priešingai, jei transliacijos ribotųsi vien kultūrinėmis žiniomis, reikia spėti, patys sovietai jų išlaikymą finansuotų labai parmetę.

Amerikos Balsas labai šykštus visuomeninės veiklos informacijai, o kovos už Lietuvos laisvę Amerikos lietuviuose veik visai nereflektuoja. Pašaliečiuose sunku žinoti, kokius varžtus AB programoms yra uždėjęs Valstybės departamentas, tačiau yra ženklų, kad esama ir savanoriškos cenzūros Pav., kasmet Amerikos Balsas gan išsamiai kalba apie Lietuvos Nepriklausomybės šventės minėjimus JAV Kongrese, cituoja gan kietus kongreso narių žodžius, smerkiančius Lietuvos pavergėją, tačiau visada rūpestingai išleidžiami pareiškimai, reikalaujantys Baltijos valstybių klausimą iškelti Jungtinėse Tautose.

Nė kartą neužsiminta senatorių ir kongresmanų tuo reikalu pasiūlytų rezoliucijų. Neteko girdėti, kad AB lietuviškai kada būtų kalbėjęs apie Rezoliucijoms Remti Komitetą, i kurį šiuo metu jau yra įsijungę šimtai žymių amerikiečių. Sunku būtų patikėti, kad Valstybės departamentas draustų Rezoliucijoms Remti Komiteto vardą paminėti.

Aplamai visuomeninės veiklos sektoriaus informacija nepasižymi išbalansuotu objektyvumu, kaip kultūrinis sektorius. Pav. praėjusių vasarą įvykusi skautų stovykla ir Santaros šviesos suvažiavimas buvo atžymėti reportažais ir pasikalbėjimais, ateitininkų ir frontininkų stovykloms buvo, regis, skirta tik po keletą sakinių. Pasikalbėjimai galėtų gan paįvairinti ir pagyvinti AE programas, tačiau jie dažniausia pravedami labai blankiai ir neįdomiai.

Nedaug teko girdėti įdomiau suorganizuotų ir religinių valandėlių. Amerikos Balsas sudaro nuostabių galimybes su gaivinančiu religiniu žodžiu pasiekti ateizmo niokojamą lietuvių tautą, tačiau tos galimybės labai menkai išnaudojamos. Atrodo, kad nė vienas idealistas kunigas tuo reikalu nėra susidomėjęs. Religinių valandėlių organizavimo nepalanki iniciatyva, tur būt, ateina iš pačių AB lietuvių skyriaus tarnautojų. Ką gi, nemažai daliai mūsų klebonėlių labiau rūpi iš lietuvių atimti kapines, suferitorinti tautines parapijas, numokėti parapijos skolas, kad skubiai būtų galima naujas ir didesnes paskolas užtraukti. Lietuviškiems reikalams nei noro, nei laiko nebelyka.

Labai gerų programų buvo su lietuviiais rašytojais: jų pasisakymai ir kūrybos skaitymas. Mokslo ir meno kūrėjai, spaudos žmonės, idealistai visuomenininkai galimybių ribose turėtų praturtinti AB lietuviškąsias programas, kad pavergta tauta savąja išėivija pagrįstai galėtų didžiulotis.

-la.

“MOLOTOVO KOKTEILIŲ” BLOŠKĖJAI AR DIEVOTI LEPSIAI

Bolševikų revoliucijos 50 metų sukakties proga daugelyje laisvojo pasaulio sostinių vyko puotos sovietų atstovybėse. Jose laisvės ir humanizmo atstovai kėlė tostus su genocido ir tironijos atstovais. Bet kai kur atsirado tos ciniškos politikos trukdytojų. Kanadoje prie sovietų atstovybės susitelkę puotos trukdytojai net langus bolševikams iškūlė ir sienas raudonu rašalu aptaškė. Ryšium su tuo, pasak “Tėviškės žiburių”, pasipiktino net toks santūrus Toronto dienraštis kaip “The Globe and Mail”. Nors “Tėviškės žiburiai” taikliai pastebėjo, kad “labai keistas teisingumas tų, kurie smerkia palyginti nedidelius demonstrantų išsišokimus, bet nemato daug didesnės negerovės”, bet, savo ruožtu, pareiškė ir tam tikro rezervuotumo bolševikinės puotos trukdytojų atžvilgiu. Esą “akmenukai į ambasados langus, raudoni dažai ant jos laiptų nėra girtinas dalykas” (“Tėviškės žiburiai”, 1967.11.30). O negirtini dalykai yra ir nevertotini. Bet ar toks “Tėviškės žiburių” nusistatymas yra girtinas?

Ieškodami atsakymo, sugretinkime “Tėviškės žiburių” nusistatymą su JAV liberalinės minties žurnalo “Youth and Freedom” ir su katalikiškos minties “Pax Romana Journal” atitinkamais nusistatymais.

“Youth and Freedom” (1967, Nr. 3) rašo apie studentų prievartinius pasireiškimus:

“Mes visi esame kieno nors kuo nors įskaudinti... (Todėl) daugelis mūsų marširuoja, šūkauja, piketuoja. Kai kurie svaido kiaušinius. Kiti verčiau griebias akmenų. Pasitaiko ir tokių, kurie bloškia “Molotovo kokteilį”. Ginklų pasirinkimas priklauso nuo to, kokio stiliaus susidūrimo siekiama. (Sū-

sidūrimo) išraiškos forma turi atitikti skriaudos substanciją... Neapsiskaičiamas bus, kai vietoj rašalo butelio sviedžiama plyta...”

Kaip matom, “Youth and Freedom” nusistatymas yra perdėm amerikietiškas atseit, pragmatiškas: įskaudintasis savo protestui pasirenka priemones, atitinkančias skriaudos substanciją.

“Pax Romana Journal” (1967, Nr. 5) įžanginiame pasisako labiau principiškai:

“Daugelį mūsų laikų krikščionių kamuoja klausimas, naudotina ar nenaudotina prievarta pasaulyje, kuriame klesti maskuota prievarta (legalios valdžios pavidalu). Tikrai, krikščionybė nėra vien tik receptas Dievui garbinti... Ne kiekvieną revoliuciją Bažnyčia smerkia. Politinė ar socialinė neteise paremta santvarka nevisada yra geriau už revoliucijos chaosą, tokią santvarką griaunant... ‘Palaiminti teikieji, nes juos vadins Dievo vaikais’. Bet nėra neįmanoma, kad griebimasis ginklo prieš viešpataujančią prievartos sąrangą ir nusikalstamą neteisingumą ir yra ‘taikumo’ forma, ir kartais gal tik vienintelė”.

Tame pačiame “Pax Romana Journal” numeryje tėvas J. L. Segundo, S. J., ryšium su vieno Kolumbijos kunigo - partizano žuvimu kovoj su vyriausybės armijos daliniais, prieina tokias išvadas prievartos naudojimo atžvilgiu:

“Tas (kunigo) atvejis yra tyli, bet iškalbinga prieštara visokiam simplistiškam katalikų Bažnyčios ir visos krikščionijos galvojimui... Kai jis (kunigas) pasirinko partizano kelią ir su tuo susijusį

AUSTRALIJOS LIETUVIŲ PASTANGOS KOVOJE DĖL LIETUVOS LAISVĖS

Senieji ir naujieji Australijos lietuviai. Senų emigrantų Australijoje kaip ir nebuvo. Maža grupelė, apie 30 lietuvių, 1929 metais Sydney mieste buvo įkūrę Australijos Lietuvių Draugiją, kurios veikla dėl suprantamų priežasčių negalėjo būti naši.

Po antrojo pasaulinio karo apie 8,000 lietuvių pasiekė Australiją. Jie pasklido po visą platų kontinentą. Naujieji lietuviai imigrantai buvo surišti dviejų metų darbo sutartimi. Krašto imigracijos departamentas parūpino jiems darbus ir gyvenamas vietas, tuo būdu planingo ir kompaktinio įsikūrimo negalėjo būti. Pasibaigus darbo sutarčiai, buvo

galima gyvenvietę pakeisti, bet kelionės išlaidos, nežinomos gyvenimo sąlygos kitose vietovėse, butų stoka ir kiti sunkumai nulėmė taip, kad beveik visi pasiliko ten, kur buvo valdžios paskirti pirmiesiems darbuams. Didesnės lietuvių bendruomenės — Sydney, Melbourne, Adelaide ir kitos — pradėjo lietuvišką veiklą, ypač susibūrę apie lietuvius kapelionus, kurie lyg ir sudarė savųjų parapijų užuomazgas. Greitai atsirado spauda ir įvairios organizacijos bei kiti kolektyviniai junginiai.

Didelis lietuvių nubyrėjimas. Apie 3,000 lietuvių pasiliko toli nuo miėtų tautinių židinių ir, galima sa-

prievartą, jis tai darė suprasdamas, kad prievarta ir neteisė jo krašte jau viešpatavo... Legalinė sąranga žmogų lygiai gali žudyti kaip ir šautuvas... Ir kai tokiaj sąrangai oponuojama prievarta, tai čia nebus prievarta įprastine šio žodžio prasme. Tai bus 'gynimas', arba... net kai kas kilnesnio — 'gynimas beginklių'".

Tame pačiame "Pax Romana Journal" numeryje paskelbtaj vieno Pax Romana 1967 seminaro prelegento paskaitos ištraukoje skaitome:

"Krikščionys turi būti taikūs, bet ne tokie taikieji, kurie aimanuoja ir kūkčioja kapinėse... Šių dienų jaunieji krikščionys turi žiūrėti, kad neužsitarnautų apkaltinimo esą dievoti lepsiiai, geros valios bejėgiai žmoneliai, vertingi išdariai... Jie turi žiūrėti atviromis akimis, stovėti tvirtai į žemę atremtomis kojomis ir (kodėl ne, kai yra reikalas) paruoštomis kumštėmis..."

Bet jeigu "griebimasis ginklo prieš prievartos sąrangą ir nusikalstamą neteislingumą" gali būti kartais vientele taikiųjų išraiškos forma, tai mūsų tautos pavergėjo ekspozitūroms lango iškūlimas ar laiptų išrašalavimas bus tik labai jau švelnus "gynimas beginklių". O visgi mes neturėtume rikiuotis į dievotus lepsiūs. Šia proga prisimena 1965 lapkričio 13 demonstracija. Kai kas tos New Yorko lietuvių demonstracijos dideliu pasisekimu laikė policijos pagyrimą, kad demonstracija buvus be jokių išpuolių, ir policijai nebuvo kas veikti. Tačiau, kai protesto demonstracija nieku nesiskiria nuo laidotuvių procesijos, vargiai ji atitinka savo tikslą, nors ir susilaukia policijos komplimento. Filistinų pavergtas Samsonas ne tik Dagono šventyklos langus išmaišė, bet pačią šventyklą pavertė griuvėsiais. Lietuviai apskritai lėto būdo ir dar tramdyti jų kovingumą, atrodo, nėra girtinas nusistatymas.

• K. Mažiulis

kyti, jie patys ir jų vaikai yra jau nutautėję. Kiti lietuviai (apie 5,000) tebėra dar gyvi lietuviškai veiklai, bet, toli gražu, ne visi yra aktyvūs: tik maždaug pusė jų aktyviai dalyvauja organizuotoje lietuviškoje veikloje.

Pirmasis dešimtmetis buvo daugiau ar mažiau nukreiptas į ekonominį įsitvirtinimą svetimame krašte. Tai ir buvo viena iš priežasčių tokiam dideliame skaičiui nutautėti bei visiškai atitrūkti nuo savųjų. Dauge lyje šeimų abu tėvai dirbo ir mažai tegalėjo skirti laiko vaikų lietuviškam auklėjimui. Vaikai augo svetimoje aplinkoje ir lankė svetimas mokyklas. Buvo nemaža ir tokių tėvų, kurie, norėdami greičiau išmokti angliskai, namuose pradėjo nebe kalbėti savo kalba. Tie tėvai neteko savo vaikų ir patys pasitraukė iš lietuvių tarpo. Gyvenimo sąlygos atsiskyrė pelus nuo grūdų, ir nutautėjimo banga Australijos lietuviuose bent šiuo metu beveik sustabdyta.

Pagrindinės organizacijos. Pagrindinė organizacija, apjungianti visus lietuvius, yra **Australijos Lietuvių Bendruomenė**, turinti 12 apylinkių. Didesnėse lietuvių bendruomenėse veikia lietuviškos parapijos, kurioms vietinė Katalikų Bažnyčios vadovybė tokio oficialaus statuso nėra suteikusi. Lietuviai turi savo "parapijas" šiose vietovėse: Sydney, Melbourne (turi savo parapijos namus), Adelaide (turi savo koplyčią ir namus), Geelong ir Perth. Lietuviškoje kolonijose veikia visa eilė senimo, jaunimo ir vairių pakraipų vienetų, draugijų, klubų ir pan. Ir Australijos Lietuvių Bendruomenė ir visi kiti junginiai beveik visą dėmesį skiria kultūrinei veiklai. Australijos Lietuvių Bendruomenė politine veikla beveik nesirūpina, o kiti vienetai irgi nebando nieko konkretnesnio šioje taip svarbioje srityje daryti. Pavienių asmenų iniciatyva pasitaiko partizaninių bandymų, kurie beveik kiekvienu atveju susilaukia LB "palaiminimo". Nei prie LB krašto vadovybės, nei prie apylinkių valdybų neveikia jokios politinės komisi-

jos ir niekas politine veikla nesirūpina. Didesniuose krašto lietuvių suvažiavimuose (meno dienos) Lietuvos bylos reikalui ir bendrai politiniam reikalui neduodama nei vietos, nei laiko.

Partizaninė veikla. Australijos kitataučių tarpe veikia keli didesni tarptautinio posėdžio junginiai, kuriuose reiškiasi ir lietuviai. Iš tokių junginių paminėtini: **A B N** (Anti-Bolshevik Block of Nations), **ACEN** (Assembly of Captive European Nations), **The Joint Baltic Committee** ir kit. Lietuviams tuose vienetuose atstovavo ar atstovauja: J. P. Kedys, E. Kolakauskas, V. Narbutas, V. Bukevičius, J. Riauba, P. Pocius, J. Lapšys ir kit. Paminėti trys vienetai nėra centralizuoti ir kiekviename vietovėje veikia savarankiškai ir skirtingai. Šio pobūdžio veiklai trūksta visose tautinėse grupėse sumanių ir aktyvių darbuotojų. Lietuviai, kurie daugiau ar mažiau reiškiasi tuose tarptautiniuose junginiuose, yra įsijungę į tą veiklą kaip "savanoriai" su LB centro ar apylinkių vadovybių "palaiminimu".

J. P. Kedžio ir J. Veteikio pastangomis prieš ketvertą metų buvo pradėtas leisti trimėnesinis leidinys **News Digest — International**. Tas leidinys yra išsilaikęs iki dabar. Turinio atžvilgiu yra neblogas, bet išviršiniai atrodo labai skurdžiai. Šiam leidiniui tiesiog neįmanoma konkuruoti su australiečių, anglų ar amerikiečių panašaus pobūdžio magazinais ar žurnalais. Čia yra Australijos Lietuvių Bendruomenei auksinė proga padėti tiems vyrams. Jiems reikia ir pinigų ir prityrusių rankų bei protų. ALB galėtų kasmet suorganizuoti po keletą tūkstančių dolerių tų vyrų pastangoms paremti: jie galėtų pasisamdyti specialistų redaktorių ir leidinį žmoniškai apipavidalinti. Tuo atveju tam antikomunistiniam leidiniui būtų žymiai lengviau pasklisti kitataučių tarpe.

Organizuotų lietuvių pastangos. Australijos Lietuvių Bendruomenės krašto vadovybė ir apylinkių valdybos pajuda kartkartėmis ir politinėje

NAUJA CENTRO VALDYBA PERIMA VALDŽIĄ

● **STUDIJŲ SAVAITĖ**

Nauja centro valdyba

Lietuvių Fronto bičiuliai, gyveną JAV-se ir Kanadoje, 1967 metų pabaigoje išsirinko naują centro valdybą. Naujai išrinktos valdybos nariai yra iš Cleveland, Ohio (JAV), ar apylinkės. JAV-bių ir Kanados LFB centro valdyba pasiskirstė pareigomis taip: pirm. Juozas Mikonis, vicepirmininkai — Juozas Žilionis ir dr. Juozas Skrinska, sekr. Vladas Čyvas, išd. Jonas Vasaris, biuletenio redaktorius Vacys Rociūnas ir biule-

tenio administratorius Viktoras Palūnas. Centro valdybos adresas: 24526 Chardon Road, Cleveland, Ohio 44143. Telefonas: (216) 531-2190. Valdyba yra pajėgios sudėties; valdžią iš čikagiečių (senosios valdybos) jau perėmė ir sumaniai ir energingai pajudėjo. Sekmės!

Naujos valdybos biuletenis

LFE narius jau pasiekė naujos valdybos biuletenis. Biuletenio reikalu ten rašoma:

sirtyje: pareiškimais ir protestais reaguoja į kiekvieną krašto politiniuose sluoksniuose iškilusį nepalankų reiškinį Lietuvos bylos klausimu. Būtų gera, kad lietuvių ir kitų tautinių grupių vadovybės tiems nepalankiems reiškiniams bandytų užkirsti kelią. Pabaltiečių tautinių grupių pirmininkai susirenka kartą į metus aptarti Pabaltijo bylos klausimo ir pabaltiečių reikalų Australijoje. Šis junginys (The Baltic Council of Australia) vėl tepasitenkina tik pareiškimais bei protestais. Jokios pozityvios veiklos neplanuoja ir neišvysto.

Parama VLIK-ui. Australijos lietuviai kasmet surenka apie \$400.00 VLIK-o veiklai paremti. Šiuo metu Tautos Fondo atstovybę sudaro: Dr. A. Mauragis, kun. P. Butkus, J. Slavėnas, S. Baltramėjūnas ir K. Stašionis. TF atstovybė ribojasi tik VLIK-ui piniginės paramos organizavimu. ALB vadovybė (krašto ir apylinkių) LF veiklai netalkina, nors ir yra pažadėjusi tai daryti.

Išvados. Lietuvių Bendruomenė Australijos lietuviuose yra tikrai gi-

liai įleidusi šaknis ir apjungusi visus gyvus ir aktyvesnius lietuvius. LB-nei ir tinka imtis iniciatyvos politinėje veikloje. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadovybė turėtų nieko nelaukdama sudaryti stiprią politinę komisiją, kurios paskirtis būtų: (1) paruošti politinės veiklos planą tiems kraštams, kuriuose lietuvių tarpe neveikia jokie kiti politiniai junginiai; (2) prie LB kraštų vadovybių įkurti politines komisijas, kurios savo keliu panašias komisijas suorganizuotų ir prie kiekvienos apylinkės valdybos; (3) parūpinti tiems kraštams politinės literatūros; (4) nuolat instrukuoti svarbesniais Lietuvos bylos klausimais; (5) kovos už Lietuvos laisvę reikalu išstudijuoti atskirų kraštų sąlygas, išnagrinėti galimybes ir paruošti planus bei sugestijas visų LB kraštų vadovybėms.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadovybė, nieko nelaukdama, turėtų šioje srityje pajudėti, ir pajudėti pilnai sparta. Juk Lietuvos laisvės priešai šiaipus ir anapus pilna sparta bando. Užkurti nebėra ko. (a.m.-rd.)

"Bendrame Tarybos ir Centro valdybos pasitarimuose sutarta, kad biuletėnis bus neperiodinis. Jį bičiuliai gaus, kai CV ir Taryba matys, kad yra reikalo kokiais klausimais informuoti. Kadangi 'Į Laisvę' išeina tris kartus į metus, tai daug medžiagos spausdina žurnalas. Biuletėnis bus Tarybos ir CV balsas, informuojantis savo narius apie bėgamuosius reikalus, pateikiantis medžiagos apie sambūrių veiklą, Tarybos nutarimus ir t.t. Todėl čia CV nuoširdžiai prašo visų sambūrių ir paskirai gyvenančių narių informuoti CV, kad ji galėtų su visais pasidalinti džiaugsmiais ar nepasisekimais..."

Biuletėnis įdomus, gerai suredaguotas bei apipavidalintas. Sėkmės redaktoriui Vaciuui Rociūnui! Jam spaudos darbas nėra svetimas: trem-

tyje (Vokietijoje) buvo vienas iš "Žiburių" redaktorių, o JAV-se — bendradarbiauja mūsų katalikiškoje bei patriotinėje spaudoje.

Dėmesio! Apie 30 biuletėnio egzempliorių nepasiekė LFB narių, nes, matomai, jie yra pakeitę adresus ir dar nepranešę Centro valdybai. Jei kuris iš bičiulių nėra gavęs biuletėnio, prašomas atsiliepti. Rašyti: JAV ir Kanados LFB Centro valdyba, 24526 Chardon Road, Cleveland, Ohio 44143.

Studijų ir poilsio savaitė

1938 metų Lietuvos Fronto rengiamoji bendrinė studijų ir poilsio savaitė įvyks liepos 28 - rugpjūčio 4 dienomis Dainavos stovykloje (Manchester, Michigan). Pagrindinė studijų savaitės paskaitų tema: Mūsų idėjinis turinys laiko tekmėje. Studijų

LIETUVIŲ FRONTO BICIULIŲ VADAI — Lietuvos Fronto Bičiulių Vyr. Tarybos pirm. dr. A. Damušis (antras iš kairės) susitinka su JAV-bių ir Kanados LFB centro valdybos nariais. Iš kairės dešinėn: V. Rociūnas, biuletėnio redaktorius; dr. A. Damušis; J. Mikonis, centro valdybos pirmininkas; ir V. Palūnas, biuletėnio administratorius.

savaitės moderatoriumi pakviestas ir jau sutiko būti dr. Juozas Girnius, "Aidų" redaktorius. Paskaitas skaityti kviečiami lietuvių iškilieji intelektualai. Iki šiol sutikimą paskaitai skaityti jau davė dr. Vytautas Vardys.

Studijų ir poilsio savaitė skiriama ne vien tik frontininkams, bet taip pat ir kitiems lietuviams. Todėl ir "bičiulių bičiuliai" kviečiami šioje studijų ir poilsio savaitėje dalyvauti.

Studijų savaitė, kaip paprastai, bus užbaigiama literatūros-meno vakaru.

Poilsio savaitė, aišku, neapsieis be tradicinio jaučio kepimo, laužų ir kitų pramogų.

Dainavos stovykla, praplėtus gyvenamuosius namus, pasidarė patogią poilsio ir atostogų vietą ir šeimoms. Kviečiami visi bičiuliai ir "bičiulių bičiuliai" taip sutvarkyti atostogų laiką, kad būtų galima su šeimomis pabuvoti gražioje Dainavoje.

Registruotis pas CV pirm. Juozą Mikonį, 34526 Chardon Road, Cleveland, Ohio 44143. Telefonas: (216) 531-2190.

Nario mokestis

LFB Vyr. Tarybos ir Centro valdybos nutarimu nario mokestis nustatytas 5 dol. metams. Jį moka kiekvienas dirbantis LFB narys. Sambūriai, išrinkę narių mokesčius, mažiausiai 50 proc. persiunčia Centro valdybai. Visi sambūriai prašomi kaip galima greičiau atsisteisti už 1968 metus.

Smulkios žinelės

- LFB sambūriai ir paskirai gyveną bičiuliai prašomi prisiųsti tikslūs adresus kaip galima skubiau. Centro valdyba nori turėti tikslią kartoteką. Skubiai laukiami ir sambūrių valdybų sąstatai ir jų adresai.

- Centro valdyba ir Clevelando sambūris surengė 1968 metų sutikimą. Iš gauto pelno 300 dol. paskirta LFB žurnalui "Į Laisvę" paremti.

DR. JUOZAS GIRNIUS, Boston, Massachusetts (JAV), "Aidų" redaktorius, pakviestas LFB studijų savaitės moderatoriumi (jau davė sutikimą). Studijų savaitė įvyks liepos 28 - rugpiūčio 4 dienomis Dainavos stovykloje.

Centro valdyba laukia panašių parengimų ir iš kitų LFB sambūrių.

- ALT-bos Clevelando skyriaus suruoštame Vasario 16-sios minėjime pagrindiniu kalbėtoju buvo dr. Adolfas Damušis, LFB Vyr. Tarybos pirmininkas.

- LFB Clevelando sambūrio valdybą sudaro: pirm. J. Damušis, sekr. P. Titas ir išd. J. Pikturna.

- JAV-bių ir Kanados LFB Centro valdybos vicepirm. Juozas Žilionis savo vardo dienoje atšventė 60 metų amžiaus sukaktį.

- JAV-bių ir Kanados LFB Centro valdybos vicepirm. dr. Juozas Skrinska ir žmona Birutė praleido atostogas Ispanijoje.

KRITUSIEJI UŽ LAISVĘ

Maždaug prieš 12-15 metų atvėso partizanų ginklai ir ištuštėjo Lietuvos miško brolių slėptuvės. "Girėnų kolchozas", kaip rašo vienas partizanas iš miško bunkerio seseriai tremtinei į Sibirą, likvidavosi.

Legendarinės ūkanos dengia tolimosios mūsų istorijos herojiką. Tai suprantama ir pateisinama. Nepateisinama, kad neparuošėme Lietuvos nepriklausomybės kovų po I-jo didžiojo karo pilnos istorijos, nors turėjome palankias sąlygas ir savo rankose visus šaltinius. Partizaninės kovos Lietuvoje II-jo pasaulinio karo pabaigoje ir pokaryje — tai pats herojiškiausias epizodas tūkstantmetyje lietuvių tautos istorijoje. Kaip bus su tuo laikotarpiu? Ar jam irgi lemta pilnai neišsiskleisti istorijos amžinybei? Pavojų yra. Ir tai dėl kelių priežasčių: (a) Lietuvą paveręs priešas deda visas pastangas to meto herojiką suniekinti; (b) iš 30,000 laisvės kovose kritusių partizanų, kaip teisingai pastebi "Kritusieji už laisvę" knygos 142 puslapyje autorius V. Ramojus, "kiekvienas jų turėjo savo gyvenimą, savo biografijas ir į šiliepsnojusią partizanų kovą išėjo laisvės ilgesio vedini" (tur būt, vedami - J. D.). Mirtis sunaikino jų biografijas, ir "laisvės ilgesio" pažadinti žygdarbiai liko neužregistruoti; (c) gyvųjų liudininkų likučiai išėina pas kritusius kovos draugus, o jų teisingam liudijimui kraštą paveręs priešas yra užčiaupęs burnas.

Vyresniosios kartos lietuvius Lietuvoje, pats išgyvenęs partizaninių kovų laikotarpį, užklaustas apie partizanus, paprastai atsako: "Jei ne partizanai, lietuvių Lietuvoje nebūtų likę". Jų įsitikinimu, Stalinas buvo sudaręs planą po karo iš Lietuvos išvežti bent 70 proc. lietuvių.

Partizaninės kovos deportacijos labai sulėtino, ir taip buvo sulaukta Stalino cros galo. Jaunesnioji karta į partizanus žiūri kaip į Lietuvos didvyrius, kurie ne tik išdrįso pasipriešinti iki dantų Amerikos apginkluotam šimteriopai gausesniam priešui, bet ir ilgiem laikam nustatė santyki tarp lietuvių ir rusų tautų. Partizanų lavonų niekinimu rusai pademonstravo pačius brutaliausius azijatiškus papročius, kurių Europa jau nebepažino daugelį šimtmečių. Turės praeiti daug laiko, kol rusų nusikaltimai Lietuvoje taps tik istoriniai faktai.

Maskva lietuvių tautos sentimentus ir pagarbą partizanams labai gerai žino. Pradžioje tyla bandė partizanus paskandinti užmarštyje, o kai tai nepavyko, po ilgesnių svarstymų ryžosi savo tikslo pasiekti aktyviu partizanų niekinimu: išleista jau bent septyni NKVD tardymų kameroje sudarytų "faktų" rinkiniai, spaudoje pasipylė gausybė partizanus šmeižiančių komunistinių prisiminimų ir "istorinių apybraižų", į propagandą įjungta beletristika, filmas, radijas, televizija. Į užsienį pasiųstiems režimo emisarams įsakyta gyvu žodžiu šmeižtus skleisti laisvųjų lietuvių tarpe. Labai charakteringas "Lietuvos viceprezidento" Jono Kuzminskio pavyzdys. Atvykęs 1967 metais į Montrealį, Kanadą, prie ežero dainavo Maironio "Lietuva brangi", o susirinkimų salšė niekino partizanus. "Banditai neįeis į Lietuvos istoriją", tvirtino "viceprezidentas", bet į klausimą "kokios Lietuvos?" atsakyti nebemokėjo.

Rašytojas Vladas Ramojus "Kritusieji už laisvę" knyga ėmėsi labai įdomaus uždavinio: iš sovietinių šaltinių paimtos medžiagos atkurti teisingus partizaninės veiklos istorinius

fragmentus. Autoriaus darbas ne tik įdomus, bet ir didžiai reikalingas. Tiesiog sunku suprasti, kad iki šiol jokia institucija nesiėmė iniciatyvos laisvės kovų istorinei medžiagai rinkti. Ir partizanus Lietuvos istorijon įamžinti tenka "partizaniškai". "Kritusieji už laisvę" knygos autorius kaip tik ir yra vienas iš tokių "partizanų".

Vladas Ramojus artimąją praeitį liečiančių kūrinių yra ir daugiau parašęs. Prie partizaninio laikotarpio įvykių jis prieina su patriotiniu jautrumu, žurnalistiniu smalsumu, rezistenciniu atsargumu ir vietomis literatūriniu polėkiu. Lygiu rūpestingumu aprašinėja mažus ir didelės reikšmės įvykius. Atidengia tik tų partizanų pavardes, kurios okupaciniams organams jau žinomos. Šalia partizanų mini ir išdavikus, kovojusius prieš Lietuvos laisvės gynėjus. Be jų pagalbos raudonajai armijai ir NKVD daliniams būtų buvę žymiai sunkiau užgniaužti partizaninį judėjimą. "Teišlieka istorijai ir jų pavardės", 143 puslapyje pastebi knygos autorius.

"Kritusieji už laisvę" knygą turėtų perskaityti kiekvienas sąmoningas lietuvis. Knygos puslapiuose apilankys pažįstamas vietas — kaimus, miestelius, miestus ir girias, sutiks ne vieną pažįstamą didvyrių tarpe ar išdavikų.

Spaudoje pasirodė žinių, kad V. Ramojus spaudai ruošia antrą šios knygos dalį. Šia proga norėtųsi autorių paprašyti pasvarstyti sekančias sugestijas: 1. Pagrindinai koncentruotis į sovietinius šaltinius ir dar niekur nepaskelbtą medžiagą. Ką parašė Daumantas, Grišmanauskas, Armonienė, Rūkienė, Balčys ir kt. laisvajame pasaulyje atsидūrę liudininkai, jau parašyta, ir ta medžiaga partizanų istorijai nebežus. Daug žinių pasirodo pavergtos Lietuvos periodikoje, ir ji, pagal išgales, sektina visa. Pav., jau šioje knygoje aprašytą Skuodo partizanų veiklą gausiai būtų galima papildyti bolševikinės "Tiesos" 1967 m. liepos 29 ir rug-

piūčio 6 d.d. numeriuose pateikta medžiaga.

Knygos 144 puslapyje gražiai aprašyti "pašauti arai Krėvės tėviškėje" — Subartonyse. Laisviesiems lietuviams skaldyti Vilniuje leidžiamas "Gimtasis kraštas" 1967 m. rugpiūčio 31 d. (nr. 31) rašo, kad Subartonių pamiškėse šiuo metu skraido varnos:

"Merkinės pašonėje — Subartonyse, rašytojo Vinco Krėvės-Mickevičiaus gimtinė...

— Čia viskas pasaka, tikra pasaka, — sako studentė Danutė Gimbutaitė — Kalifornijos universiteto profesorės dr. Marijos Alseikaitės-Gimbutienės dukra, atostogaujanti 1967 m. vasarą Lietuvoje. — Niekada nemaniau, kad čia taip gražu, kad tokia puiki mūsų tėviškės gamta", kranksėjo varna. Tegu išlieka istorijai ir varnų pavardės.

2. Autorius teisingai pastebi, kad knygoje pateikiama fragmentinė medžiaga. Tas fragmentiškumas atitinka buvusių laisvės kovų charakterį. Jis liudija lietuvių tautos rezistencijos spontaniškumą. Partizaninis judėjimas Lietuvoje plėtėsi, ne pagal kieno sukurtą planą, bet, priešingai, apsijungimas ir bendras planas atėjo partizaniniam sąjūdžiui jau įsiliepsnojus. Štai kodėl, ką autorius teisingai yra supratęs, kiekvienas laisvės kovų fragmentas to meto istorijai yra svarbus.

Iš kitos pusės, istorijai reikia sistematizacijos. Pirmoje "Kritusieji už laisvę" knygos dalyje dzūkų partizanų vadų aprašymuose sintezės ženklų jau yra. Antroje dalyje, kaupiantis daugiau medžiagos, ta linkme reiktų stipriau pasukti. Gal gi jau būtų galima paruošti nors schematišką kovų žemėlapi?

3. Knygoje vengtina "rebusų", kaip aprašyme "Pėdos pajūryje", 125 p. Čia pateiktos partizano Neries žuivimo dvi versijos ir duota šio drąsaus vyro biografija, paimta iš Lietuvių Enciklopedijos. Aišku, į enciklopediją neįtrauktas nei partizanas Ne-

ris, nei Algirdas Peseckas. Iš kitos pusės, jei Neries tapatybė neišaiškinta, tai duotoji biografija užves sovietinę žvalgybą ant kelio, o jei išaiškinta, tad kam kurti "rebusą". Pagaliau pasvarstyti ir klausimas, ar rimtoje byloje kviestini tokie liudininkai, kuriems pro egomanijos debesis retai tepasirodo tiesos saulė.

Autorius įvado žodyje savo darbą dedikuoja "už Lietuvos ribų augančiam jaunimui, kad jis, prisiminęs vyresniųjų savo brolių kraujo aukas,

stengtųsi išlikti tautiškai sąmoningas ir, eidamas į sąlytį su okupuoto krašto režimo atstovais, atsimintų, ant kokių kraujo aukų dabartinis režimas stovi jų tėvų gimtajam krašte, kurį amžiai Lietuva pavadinu" (9 p.).

Vladas Ramojus, KRITUSIEJI UŽ LAISVĘ. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas, spausdino "Draugo" spaustu-
vė 1967 m. Chicagoje. Aplankas Vytauto O. Virkau. Kaina \$2.50.

J. D.

AUŠROS LINK

Neseniai Toronte, Kanadoje, pasirodė gana stambi knyga, vardu iš **sutemų į aušrą**. Jos autorius — prof. dr. Antanas Ramūnas, Ottawos Universiteto Lyginamųjų Pedagoginių Mokslo Centro direktorius, psichologinių ir pedagoginių mokslų fakulteto ordinarinis profesorius, tarptautinio pedagoginio mokslų žurnalo, leidžiamo UNESCO, patarėjas.

Antanas Ramūnas yra nepaprastos erudicijos žmogus. Kaip iš knygos gale pridėto raštų sąrašo matyti, jis yra autorius net dešimties knygų, parašytų angliškai, prancūziškai ir vokiškai.

Knyga iš **sumetų į aušrą** yra "vyraujamai pedagoginio pobūdžio". Autorius joje gvildena daugelį įvairių temų bei problemų, pateikdamas kaleidoskopinį šių dienų pasaulio vaizdą, kuriame nemaža yra ir **sutemų**.

Patį knygą yra straipsnių rinkinys, parašytas su dideliu vaizduotės lakumu ir A. Ramūnui būdingu dvasios pakilimu. Pirmame knygos straipsny — **Lietuvių tautos kultūros turtas, garbė ir didybė** — autorius iškelia lietuvių kalbos vertę. Tarp kitko jis duoda jame sanskrito, lotynų, graikų ir lietuvių kalbos palyginamų pavyzdžių.

Straipsnyje **Tarp būties ir nebūties** A. Ramūnas gana plačiai nag-

rinėja egzistencializmo filosofiją, sumuodamas įvairių mintytojų nuomones šiuo klausimu. Iš visuomeninių mokslų — tai beveik trisdešimties puslapių straipsnyje tikrai su moksliška įžvalga nagrinėja federalizmo pagrindus.

Būdamas pedagoginių mokslų žinovas, A. Ramūnas labai sumaniai savo knygoje išgvildena Europos pedagoginę misiją pasauly. Tai vienas iš įdomiausių ir giliausių knygos straipsnių, kuriame randama išvardyta daugybė dvasios milžinų, genialių mintytojų, sukūrusių Europos kultūrą.

Skyriuje **Sursum corda** liečiamos daugiausia krikščioniškos filosofijos temos. Autorius čia pasirodo kaip išmanus teologas, gerai pažįstąs religines sistemas bei problemas.

Ketvirtoje knygos dalyje autorius suveda skaitytoją su žymiais pasaulio mintytojais, dvasios aristokratais, kilniomis asmenybėmis. Čia randame labai įdomų pasikalbėjimą su Tuebingeno universiteto profesorium K. Adamu, kristologinių mokslų žinovu, dideliu lietuvių draugu Vokietijoje pokariniais metais.

Toliau A. Ramūnas rašo apie lietuvių intelektualų pamėgtuosius rusų filosofus Berdiajevą ir Solovjovą. Pastarojo mintis savo diserta-

**TAPK "Į LAISVĘ" ŽURNALO
PLATINTOJU!**

- Ar tavo pažįstamieji prenumeruoja "Į Laisvę" žurnalą?
- Jei ne, įtikink juos šį žurnalą užsisakyti!

cijomis išpopuliarino Vakarų pasauly profesoriai Šalkauskis, Kuraitis, Mykolaitis-Putinas ir kt.

Su didele meile parašytas ir straipsnis apie Gandhi, didįjį Indijos humanistą, laisvės apaštalą, dvasios aristokratą. Kituose šio skyriaus straipsniuose autorius pristato skaitytojui "didvyrių šalies didžiavasi" šv. Kazimierą, V. Kudirką, A. Voldemarą, T. Žiūraičio knygą "Žodis ir gyvenimas", profesorius Pakštą bei Šapoką, kun. Krupavičiaus knygą "Krikščioniškoji demokracija". Ypač čia įdomus straipsnis apie Voldemarą, kurį autorius vadina "Lietuvos ereliu".

Penktoji knygos dalis apima daugiausia įvairių kraštų pedagoginių sistemų nagrinėjimus, kur aptariami ir kai kurie žymūs auklėtojai kaip Foersteris, Vydūnas, Šalkauskis, A. Paplauskas ir kt.

Paskutinė knygos dalis pristato M. K. Čiurlionį kaip Lietuvos, Europos ir pasaulio pedagogą.

Įžangos žodyje J. Ramūnas pasisako, jog tai viena iš numatytos serijos knygų.

Su nekantrumu tenka laukti kitų knygų, kuriose šis vulkaninis platus akiračio pedagogas bei eruditas pažvelgtų į kitas lietuvių kultūros problemas, į mūsų kultūros kūrėjus ir apskritai į lietuvių tautos kūrybinį genijų.

Dr. Antanas Ramūnas. Iš SUTEMŪJ Į AUŠRĄ. Straipsnių rinkinys, kurį išleido "Tėviškės Žiburių" leidykla Toronte, Kanadoje. 1967, 456 psl. Kaina nepažymėta.

J. Tin.

Vytautas Volertas, SĄMOKSLAS ("Draugo" premijuotas romanas). Išleido Lietuviškos knygos klubas; spausdino "Draugo" spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois 60629. 1968. Aplanką piešė P. Jurkus. 278 psl. Kaina 3.50 dol.

Jurgis Gliuda, THE SONATA OF ICARUS (a fictional biography of M. K. Čiurlionis, a composer and painter). Translated from the Lithuanian by Raphael Sealey; introduction by Charles Angoff. Published by Manyland Books, Inc., 84-39 90th ST., Woodhaven, N. Y. 11421. 1968. Price: \$5.00.

Renė Rasa, MEILĖ TRIKAMPY (romanas). Išleido Lietuviškos knygos klubas, spausdino "Draugo" spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois, 60629. 1967. Aplanką piešė P. Jurkus. 219 psl. Kaina 3 dol.

Bronius Zumeris, DABARTIES SUTEMOSE (žvilgsnis į mūsų laikotarpio žaizdas ir skaudulius). Išleido Lietuviškos knygos klubas; spausdino "Draugo" spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois 60629. 1967. Aplanką piešė P. Jurkus. Marijonų vienuolijos premijuotas religinės minties veikalas. 187 psl. Kaina 2.50 dol.

Pranys Alšėnas, MARTYNAS JAN-KUS (Mažosios Lietuvos patriarchas). Išleido Juozas J. Bachunas, Sodus, Michigan, USA. Spausdino Vilties spaustuvė, 6907 Superior Ave., Cleveland, Ohio 44103. 1967. 394 psl. Kaina nepažymėta.

Zenonas Ivinskis, AUS DER ENTSCHEIDENDEN JAHREN DER RESTAURATION DES KATHOLIZISMUS IN LITAUEN (Sonderdruck aus Festschrift fuer Margarete Woltner zum 70. Geburtstag). Carl Winter - Universitaetsverlag, Heidelberg 1967, pp. 91-101.

Bronius Zumeris, VILNIAUS
KRAŠTAS FAKTŲ IR ATSIMINI-
MŲ ŠVIESOJE (atspaudas iš L.K.
M. Akademijos Metraščio III tomo,
pp. 267-361). Roma, 1967.

J. Narūnė, BIRUTĖS RYTAS. Kny-
gutė skirta priešmokyklinio amžiaus
vaikams. Spausdino "Gamma" spaus-
tuvė, Medellin, Colombia. Ilustravo
dail. M. Rima Kulmanienė. 16 psl.
Kaina nepažymėta.

Putinas, VIVOS PLANGO. Reda-
gavo Domas Velička; iliustravo dail.
Algirdas Kurauskas; spaudos darbą
atliko M. Morkūno spaustuvė, Chica-
go, Illinois. Išleido Pedagoginis Li-
tuanistikos Institutas, 5620 South
Claremont Avenue, Chicago, Illinois
60636. 1968. 23 psl. Kaina 2 dol.

PIRMOJI PRISIKĖLIMO VILTIS

(Atkelta iš 80 pusl.)

su Sovietų Sąjunga lieką ir to-
liau "geri" bei "draugiški" ir
kad jokios Britų intrigos tų
santykių sudrumsti nepajėg-
siančios. Man tatai reiškė, jog
greito iš Sovietijos replių išsi-
laisvinimo viltis Lietuvai skai-
tytina atkritusia. Iš kitos pu-
sės viltingu ženklų laikiau tai,
kad, nežiūrint šitaip pakitėju-
sios politinės padėties, dr. Kleis-
t'as mudviejų suplanuoto mez-
ginio vistik nenutraukė, ir jį
galėjau tęsti toliau. Iš esmės
niekas nebuvo pasikeitę, tik
proga Lietuvai nusikratyti so-
vietų jungu buvo pastūmėta į
tolimesnę ateitį.

Bendravimas su Lietuva

Prieš pat pradėdant spausdinti
šį "Į Laisvę" numerį, pasirodė
LFB Studijų Biuro išleista V.
Vaitiekūno studija "Bendravi-
mas su Lietuva". Redakcija
bendravimo klausimą laiko
princiipiškai svarbiu ir praktiš-
kai aktuali, tad ir apsisprendė
sulaikyti kitos medžiagos spaus-
dinimą, o paskelbti keletą iš-
traukų iš V. Vaitiekūno studij-
jos. "Bendravimas su Lietuva"
gaunama "Darbininke", 910
Willoughby Avenue, Brooklyn,
New York 11221. Redakcija

Bendravimas nusiangažuojant

Jau kuris laikas laisvųjų lietuvių
bendravimas su okupanto aneksuota-
ja Lietuva yra įgavęs aštrėjančios
kontraversijos pobūdį. Eilė kultūri-
ninkų, intelektualų, daugiausia iš
Santaros-Šviesos ir skautų sluoksnių,
mažiau iš ateitininkų, frontininkų,
kriščionių demokratų, socialistų,
liaudininkų, tautininkų sluoksnių,
bendravimo galimybių klausimu išsi-
skiria iš bendrojo laisvųjų lietuvių
nusistatymo. Tokio išsiskyrimo pa-
grindas yra dvejopas: atsitiktinis ir
principinis. Bendravimo galimybių
supratimo atsitiktinis skirtingumas
kyla dėl atsitiktinio aneksijos nes-
kyrimo nuo okupacijos, dėl atsitik-
tinio nesuvokimo teisės reikšmės
Lietuvos bylai, dėl atsitiktinio nesky-
rimo, kas bendravimui galima nuo to,
kas tikslingai galima. Visokių atve-
ju atsitiktiniai bendravimo galimy-
bių supratimo skirtingumai visada
galimi išsiaiškinti ir išlyginti.

Savo ruožtu bendravimo galimy-
bių supratimo principinis skirtingu-
mas puoselėjamas sąmoningai. Teisės
reikšmė Lietuvos bylai sąmoningai
nevertinama ir nuvertinama. Anek-
sija ir okupacija sąmoningai tapati-
namos. Bendravimo galimumui ir

tikslingumui sąmoningai atsisakoma taikyti Lietuvos dabartinės tarptautinės padėties diktuojamus susilaikymus.

Principinio pobūdžio skirtingumai yra sąmoningai apgalvotos priešybės esamai tezei suniekinti ir paneigti. Bendravimo galimybių supratimo principinės skirtybės eina iš sąmoningo nusistatymo bendravimą išimti iš Lietuvos laisvės konteksto ir padaryti tik pamušalu nusistatymui nusiangažuoti Lietuvos laisvės kovos atžvilgiu.

Principines skirtybes sunku išlyginti. Kaip amerikiečiai teisingai sako: "you can compromise within the principles, but you cannot compromise on the principle." (36 p.).

Trys nusiangažavimo atmainos

Pirmoji nusiangažavimo atmaina yra pažiūra, kad esamomis tarptautinėmis sąlygomis laisvųjų lietuvių pirmutinis uždavinys Lietuvai yra pagalba tautai esamomis krašto sąlygomis išlaikyti savo individualybę, savo egzistenciją, bet ne sovietinės agresijos Lietuvai primestos Kremliaus priklausomybės pakeitimas, ne Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atkovojimas. Šios prasmės nusiangažavimas pirmumą pripažįsta rūpesčiui gelbėti tautos egzistenciją, o ne rūpesčiui gelbėti tos egzistencijos pagrindą — laisvą apsisprendimą, žmonių pagrindines teises, valstybinį suverenumą (37 p.).

Antra, jau patobulinta nusiangažavimo pažiūros atmaina bene atviriausiai bus išdėstyta Santaros-Šviesos bendraminčio "Metmenyse" (1965 Nr. 10, p. 128). Jo supratimu, "visiškai nepriklausoma, demokratinė Lietuva... dabartinėse aplinkybėse yra tokia nereali vizija, kad ją pristatydami mūsų (t.y. savo — Vt. Vt.) politiniu tikslu, svetimųjų akyse pasirodom iš realybės iškritusiais svajotojais" (38 p.).

Trečia, ir gal pati pavojingoji nusiangažavimo minties atmaina vengia atviro pasirodymo ir į visuomenę ei-

na aplinkiniais keliais. Pvz., vengia minėti Lietuvos okupacijos faktą. Vietoj "okupuotos Lietuvos" kiša "dabartinę Lietuvą". Atakuoja "raudonas šviesas" laisvųjų lietuvių bendravimui su okupuotąja Lietuva. Esą tos veiksnų "šviesos" neturinčios "nei teisinio, nei moralinio pagrindo" ("Aidai", 1966 nr. 3, p. 129). Aiškina, kad Amerikos nepripažinimas Sovietų Sąjungos aneksinių pretenzijų į Lietuvą Amerikai pigiau kaštuoja nei kaštuotų pripažinimas... Nutyli Lietuvos okupaciją, o pabrėžia, kad "dabartinis socialistinis režimas Lietuvoje yra realybė ir nebėra toks didelis baubas lietuviams, kadangi daug kas jame priimtina" (Metmenys", 1966, Nr. 12, p. 26). Nutyli sovietinio imperializmo pastovias užmačias grobti ir rusinti. Vietoj sovietinio imperializmo iškiša komunizmą ir apšaukia naivėliais, kurie tariamai galvoja, "jog per paskutinius 25 metus komunizmas visai nepasikeitė", nors tie "naivėliai" prieš akis turi ne kintantį komunizmą, bet pastovų sovietinį imperializmą (39 p.).

Nusiangažavimo ginklanešiai

Kaip nusiangažavimo kontekste atrodo bendravimo praktika, pademonstravo sportininkų ekskursija. Į okupuotą Lietuvą nuvyksta dailininkų, dainininkų, gali nuvykti ir sportininkų. Bet 1967 sportininkų ekskursija buvo ypatinga. Jos organizatoriams, atrodo, rūpėjo pabrėžti, kad su veiksnų ir visuomenės nusistatymu galima nesiskaityti, kad yra galimas "contempt" laisvųjų lietuvių tautiniam solidarumui. Ekskursijos pobūdį organizatoriai taip nusakė:

"The future of the Lithuanian nation at the moment appears to be contingent on internal evolution of the Soviet Union and flexible American policy permitting wider contacts on a private level would be conducive to the maintenance of centrifugal forces in the USSR."

Turbūt sutiksime, kad čia daugiau politikos kvapo, nei privatumo. Eks-

kursijai kvietimas buvo gautas iš Sovietų Sąjungos "respublikinio" priklaulinio, turbūt pademonstruoti "politiką" prieš Clevelando konferencijos bendravimo tezę, kad nedera bendrauti su "LTSR" organizacijomis. Tokio pobūdžio, tokių intencijų ir tokio organizavimo būdo bendravimas, ir labai liberaliai interpretuojant bendravimo galimybes, vis tiek tenka skirti į tuos bendravimo pavyzdžius, kurių neturėtų būti. (45-46 pp.)

Svarstymų išvados

Laisvųjų lietuvių tautinei sąmonei ir tautinei gyvybei labai svarbus yra juo glaudesnis bendravimas su Lietuva (47 p.).

Kad bendravimas būtų tikslingas, jis privalo ne tik Lietuvai naudingo ar bent nežalingo tikslo, bet ir tinkamo vykdymo būdo.

Laisvųjų lietuvių bendravimo su Lietuva negalima atsieti nuo kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės, juoba negalima palenkti Sovietų Sąjungos siekimams įtvirtinti Lietuvos aneksavimą (48 p.).

Bendravimas turi padėti laisviešiams lietuviams atsverti sovietinį indoktrinavimą Lietuvoje, kad Lietuvai nėra kito kelio, tik su Rusija, kad nepriklausomybė — tai buržuazinio išnaudojimo bei skurdo ir kapitalinės priklausomybės simbolis.

Galima suprasti kai kurių mūsų intelektualų (ypač jaunesniųjų, brenusių ir brandintų naujos aplinkos, revoliucinio pragmatizmo idėjų) atitūkimas nuo tautos ir išeivijos rezistencinių tikslų ir principų. Galima suprasti jų abstrakčias spekuliacijas apie "socialistinę Lietuvą". Bet negalima pateisinti jų pastangų savo abstrakčių spekuliacijų išvadomis įtaigoti išeivijos uždavinius Lietuvai, įtaigoti rezistencinį nuosmūkį arba "wishful thinking", kad, laisviesiems lietuviams atsisakius kovos dėl Vasario 16 akto galios atstatymo, suminkštės Kremliaus širdis ir "LTSR" išgirs: "Na, kad tie buržuaziniai na-

cionalistai atsisako Vasario 16 akto, tai mes savo ruožtu "LTSR" paverčiame satelitu". Teisingai K. Adenaueris yra pažymėjęs, kad "patirtis gali būti tokia minties ir veiklos vadovė, kurios niekas nepakeis, taip pat nėra įgimtas intelektas" ir kad "tai ypač galioja politikos sričiai" (Erfahrung kann eine Fuehrerin des Denkens und des Handelns sein, die durch nichts zu ersetzen ist, auch nicht durch angeborenen Intellekt. Das gilt insbesondere fuer das Gebiet der Politik." — Konrad Adenauer, "Erinnerungen 1945-1953", 1965, p. 13).

Tik vieningu ir tvirtu užsiangažavimu kovai dėl Vasario 16 akto galios atstatymo, tik vieninga Lietuvos laisvės siekimo akcija išeivija geriausiai gali pavergtajai Lietuvai padėti (49 p.).

Kadangi "LTSR" yra iškaba Lietuvos aneksijai, ne okupacijai, ir kadangi Maskva labai stengiasi tą aneksijos iškabą, o su ja, žinoma, ir pačią aneksiją įpiršti visuotiniam vartojimui ir pripažinimui, Lietuvos interesus ir laisvųjų lietuvių tautinė pareiga yra toms Maskvos pastangoms pasipriešinti, nors toks pasipriešinimas ir mažiau ar daugiau aprėžtų laisvųjų lietuvių bendravimo su okupuota Lietuva galimybes (21 p.).

Vieningas supratimas savo uždavinių Lietuvai yra labai reikšmingas daiktas. Labai svarbu, kad, nepaisant mūsų pasaulėžiūrinių, organizacinių ar kitokių skirtumų, visi vairuotume į vieną bendrą tikslą, su viena bendra intencija — atstatyti Vasario 16-sios akto galią. Vieningam supratimui savo uždavinių Lietuvai sunykus, pačių Lietuvos laisvės kovotojų laisvajame pasaulyje vaikai gali nueiti tarnauti okupantui ir išduoti ne tik savo tautos ir savo tėvų Lietuvos nepriklausomybės idealus, bet ir pačius savo tėvus. Deja, tam turime sovietinio bendravimo pavyzdžių iš pačių rusų politinės tremties: tėvai nuo bolševikų bėgo, vaikai virto bolševikų agentais (49 p.).

● **Dr. Algirdas Budreckis**, Richmond Hill, New York (JAV), yra pakviestas redaguoti neperiodinį "Vairo" žurnalą, kurį leis Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga. Žurnalas nagrinės lietuvių politinio ir visuomeninio pobūdžio temas bei klausimus. Dr. A. Budreckis, gimė, augo ir aukštąjį mokslą baigė JAV-se. Pačios jaunystės dienomis jam kartu su tėvais teko tik labai trumpai pagyventi Lietuvoje. Šiomis dienomis išeina iš spaudos jo knyga anglų kalboje apie 1941 metų sukilimą — "Lithuanian National Revolt of 1941". Knygos išleidimas buvo nudelstas apie 3 metus, nes nesuradęs leidėjo. Knygą leidžia pats autorius. Knygos gydytojų draugija, surinkusi tam tikslui \$650.00, ir Lapkričio 13-sios išleidimą parėmė New Yorko lietuvių žygininkai, paskolinę \$1,000.00. Knyga turės apie 250 puslapių, ir joje duodama virš 100 šaltinių. J. Kapočiaus leidykla atlieka spaudos darbą.

● **Valdas Adamkus - Adamkavičius**, Chicago, Illinois (JAV), yra Respublikonų partijos parinktas kandidatu į Chicagos sanitarinio distrikto patikėtinių tarybą. Šiame poste ilgą laiką yra buvęs a. a. A. Olis. Valdas Adamkavičius reiškiasi labai aktyviai ir pozityviai lietuvių veikloje, šiuo metu užimdamas JAV-bių LB centro valdybos vieną iš vicepirmininkų vietą. Iš profesijos V. Adamkavičius yra inžinierius, bet savo profesijoje nedirba; administruoja J. Bachuno Tabor vasarvietę (Sodus, Michigan).

● **Dr. Justinas Pikūnas**, Detroit, Michigan (JAV), neseniai išrinktas Ateitininkų federacijos vadu. J. Pikūnas (g. 1920) studijavo VDU (1941-43) ir Muencheno universitete, kur 1949 įgijo filosofijos daktaro laipsnį. Nuo 1951 metų profesoriauja JAV Detroito universitete. Yra para-

šęs ir išleides keletą knygų psichologiniais klausimais. Be ateitininkiškos veiklos, aktyviai reiškiasi Lietuvių Bendruomenėje.

● **Vytautas Alantas, Antanas Gintneris, Vladas Mingėla, Alfonsas Nakas ir Vladas Selenis** (A. Gintneris — iš Chicagos, visi kiti — iš Detroito) išrinkti į Lietuvių žurnalistų sąjungos centro valdybą. Naujai valdybai vadovauja rašytojas ir žurnalistas Vytautas Alantas. Ši valdyba jau parodė gražios iniciatyvos organizacinėje srityje. Būtų gera, kad lietuvių žurnalistai skirtų kiek galima daugiau dėmesio svertimųjų informavimui apie Lietuvą ir jos partangas nusikratyti komunistinės vergijos.

● **E. Čekienė, L. Tamošaitis, J. Kiaunė, A. Senikas ir A. Sirusas** (visi iš New Yorko miesto ar apylinkės), sudarą Lietuvos Nepriklausomybės Fondo valdybą, išleidžia dr. A. Geručio paruoštą ir dr. A. Budreckio išverstą į anglų kalbą knygą apie Lietuvą. Tą leidinį redagavo dr. A. Gerutis; kiti tos knygos autoriai yra: dr. J. Jakštas, St. Lozoraitis, Sr. ir dr. J. Puzinas. Ši knyga išeis iš spaudos dar šiais metais.

● **Dr. Adolfas Damušis**, Detroit, Michigan (JAV), suredagavo profesionalią knygą *Sealants* (rišuoliai), kurią išleido technikinių knygų leidykla Reinhold Publishing Corporation (New York, New York). Knyga turi 382 puslapius ir jos kaina — \$17.50. Apie 45 procentus knygos turinio yra paruošęs pats redaktorius. Kitą dalį parašė 12 jo kviestinių autorių iš įvairiausių universitetų bei pramonės įmonių. Iš profesijos dr. A. Damušis yra chemikas - inžinierius, šiuo metu dirbęs Wyandotte Chemicals įmonėje (Detroit, Mich.). Dr. A. Damušis vadovauja LFB Vyr. Tarybai.

● **Dr. Vytautas S. Vardys**, Milwaukee, Wisconsin (JAV), Wisconsin universiteto politinių mokslų profesorius, paskelbė straipsnį Pabaltijo tautų klausimu JAV-bių informacijos agentūros (USIA) leidžiamame leidinyje — **Problems of Communism** (September-October, 1967). Išsamus 10 puslapių straipsnis pavadinamas — “The Baltic Peoples.” Be kitų klausimų, straipsnyje plačiau apsisistojama prie komunistų vykdomosios sovietizacijos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

● **Vytautas Volertas**, Delran, New Jersey (JAV), laimėjo “Draugo” 1967 metų romano premiją už romaną “Šamokslas”. Vytautas Volertas (g. 1921) iš profesijos yra matematikas ir inžinierius, aukštąjį mokslą pradėjęs dar Lietuvoje ir baigęs magistro laipsniu JAV-se. Aktyviai reiškiasi ateitininkuose ir LB. V. Volertas buvo trejus metus JAV-bių LB Tarybos prezidento pirmininkas (1964 - 1967).

● **Dr. Juozas Eretas**, Basel (Šveicarija), paskelbė 1967 metų vasario mėnesio 14 dienos Basel’io dienrašty **National-Zeitung Basel** puikų vieno puslapio straipsnį Pabaltijo kraštų klausimu. Straipsnio antraštė — **Der Halm, der nicht knickt** (šiaudas, kuris nelūžta). Straipsnyje apžvelgiama garbinga ir sena tų kraštų praeitis, nepriklausomybės laikotarpis ir dabarties kančios. Straipsnis baigiamas šiais žodžiais: “... Ist es deshalb unbescheiden, wenn wir — im Jahre der Menschenrechte! — auch fuer Weisse die Freiheit verlangen?” (Argi tad būtų nekuklu — žmogaus Teisių Metais! — reikalauti laisvės ir baltiesiems?)

● **Kun. Gediminas Kijauskas**, S. J., Chicago, Illinois (JAV), buvo neseniai paskirtas lietuvių jėzuitų provincijolu. Iki šiol tą postą užėmė kun. B. Markaitis, S.J. Naujasis provinciolas aukštąjį mokslą baigė JAV-se, Belgijoje ir Kanadoje. Aktyviai reiškėsi ateitininkuose ir skautuose.

● **Eugenijus A. Bartkus**, Chicago, Illinois (JAV), neseniai išrinktas Amerikos Lietuvių Tarybos vykdomojo komiteto pirmininku. Šios organizacijos ryšiai su kitais vienetais (VLIK-u, LB-ne, Rezoliucijoms Remti Komitetu ir kit.) buvo labai paįrę. Naujasis pirmininkas bando visus negalavimus išlyginti. E. A. Bartkus (g. 1925) technikos studijas pradėjo Lietuvoje, jas tęsė Vokietijoje ir baigė magistro laipsniu JAV-se. Šiuo metu jis vadovauja savo inžinerijos firmai Chicagoje. E. A. Bartkus aktyviai reiškiasi ALTS-je, kurios centro valdybos pirmininku išbuvo 3 metus (1958-1961). Būdamas ALT-bos vykdomojo komiteto vicepirmininku, talkino Rezoliucijoms Remti Komitetui (1961 - 1964), pravedant Lietuvos bylos reikalų rezoliuciją JAV-bių Kongrese.

“Į Laisvę” žurnalo administracija
laukia tavo prenumeratos mokesčio
už 1968 metus!

● **Birutė Venskuvienė** (Prancūzija), **Angelika Sungailienė** (Kanada) ir **Genovaitė Vaitiekūnaitė - Kanėb** (JAV) atstovavo lietuviams katalikams moterims pasaulio katalikių moterų suvažiavime, kuris įvyko 1967 metų pabaigoje Romoje. Be minėtų atstovių, suvažiavime dalyvavo prel. J. Balkūnas, Lietuvių Katalikių Moterų Organizacijų Pasaulinės Sąjungos centro valdybos dvasios vadas. Šiai lietuvių katalikių moterų organizacijai vadovauja M. Galdikienė. Į suvažiavimą Romoje 59 kraštai buvo atsiuntę savo atstoves — apie 500 delegačių. Lietuvės moterys turėjo progos iš kelių kartų kalbėti Lietuvos bylos reikalų.

● **Anatolijus Kairys**, Chicago, Illinois (JAV), rašytojas ir visuomenininkas, organizuoja dramos studiją Chicagoje. Šiuo metu A. Kairys yra JAV-bių LB centro valdybos narys.

Patys žymieji ir įtakingieji amerikiečiai yra įsijungę į kovą dėl Lietuvos laisvės!

- **Geros valios lietuvi, laukiame tavo talkos ir paramos!**
- Šimtai pačių žymiųjų ir įtakingųjų amerikiečių yra įsijungę į Lietuvos bylos į Jungtines Tautas perkėlimo žygį. Visų išvardinti čia nė nemėginsime. Išvardinsime tik keletą:
  - **JOHN M. BAILEY**, Demokratų Partijos centro komiteto pirmininkas;
  - **Admirolas ARTHUR W. RADFORD**, buv. JAV-bių vyr. štabo viršininkas;
  - **RICHARD M. NIXON**, buv. JAV-bių viceprezidentas;
  - **BARRY GOLDWATER**, Respublikonų Partijos šulas;
  - **EUGENE LYONS**, The Reader's Digest vienas iš redaktorių;
  - **WILLIAM F. KNOWLAND**, buv. JAV-bių senatorius; The Oakland Tribune dienraščio leidėjas ir redaktorius;
  - **WILLIAM F. BUCKLEY, Jr.**, laikraštinnikas, televizijos komentatorius;
  - **RICHARD C. STEELE**, dviejų dienraščių leidėjas (Worcester Telegram ir The Evening Gazette);
  - **JOHN CHAMBERLAIN** ir **VICTOR RIESEL**, per visą kraštą žinomi amerikiečių laikraštinnikai;
  - Kun. **DANIEL LYONS, S.J.**, žymus katalikų laikraštinnikas, eilės knygų autorius;
  - Visų didžiųjų steitų gubernatoriai;
  - Visų didžiųjų miestų burmistrai;
  - Šimtai krašto legislatorių (JAV-bių senatorių, kongresmanų ir steitų legislatūrų narių).
- Turime perkelti Lietuvos bylą į Jungtines Tautas ir ją ten tinkamai apginti.
- Tai padarys Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybė!
  - ● ● Geros valios lietuvi, nelik nuošalėj!
  - ● ● Skubėk su savo talka ir parama šiam žygiui!
  - ● ● Visais reikalais rašyk:

Rezoliucijoms Remti Komitetas
Post Office Box 77048
Los Angeles, California 90007

- Mums reikia ir darbo rankų ir piniginės paramos!

Tapk Lietuvos laisvės žygio aktyviu nariu!